

นิทาน
สิ่งมีประโยชน์
และสิ่งไม่มี
ประโยชน์ น.3

ความเป็นมา
มูลนิธิ อพ.สธ.
น. 2

หนังสือสร้างคน
หรือ คน สร้าง
หนังสือ
น. 31

ปกปักรักษา

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2556

www.en.mahidol.ac.th/conservation

ทรัพยากรไทย : นำสิ่งดีงามสู่ทั่วโลก

- พริกนางงานวิจัยพริกแบบครบวงจร
- ยาดมส้มมะลิ
- นกมีหู หนูมีปีก
- เยี่ยมบ้านค่างคาว
- การประกวดสุดยอดพ่อ-แม่ครัวหัวป่าก์แห่งเขื่อนศรีนครินทร์
- เขียนแบบสิ่งแวดล้อม กาลเทศะ และธรรมะในสวนทุเรียน
- เลือทุเรียน
- คำ...คม (คาย) ดั่งหนาม...ของชาวสวนนนท์
- ชวนเด็กออกไปเดินป่าชุมชน 13 แห่ง "ส้มผัสธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น"
- สามสาวแก๊งค์แอนด์ แอน แอนท์ ตะลุยบ้านปลาข้าว

พบทุเรียนหนนท์แท้

ที่ อ.โคกโพธิ์
จ.ปัตตานี น. 27

ชีวภาพผ่านศิลปะ

ดูโลโก้เครือข่าย
เพื่อปกปักป่าชุมชน
จ.อำนาจเจริญ น.32

โหด มั่น ฮา

เบื้องหลังการทำงาน
ของทีมนักวิจัย น. 25

ข้อคิด

จากป่าชุมชน
อำนาจเจริญ ผ่านเพลง
พื้นบ้าน น. 29

**นักวิจัยแปลงงานวิชาการ
มาเป็นเรื่องเล่า 10 เรื่อง 10 รหัส
ชวนให้อุรักษ์ทรัพยากรและ
ความหลากหลายทางชีวภาพ น. 11 - 20**

สัมภาษณ์พิเศษ คุณพรชัย จุฑามาศ : วิธี อพ.สธ. น. 4

สัมภาษณ์ อธิการบดี ม.มหิดล น. 5

สัมภาษณ์ ผอ.เขื่อนศรีนครินทร์ น. 9

สัมภาษณ์ ผู้ให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน อพ.สธ. น. 21 - 25

มูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

(มูลนิธิ อพ.สธ.)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2551 ให้จัดตั้งมูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อสนับสนุนงาน ตามเป้าหมายของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) วันที่ 30 พฤษภาคม 2554 กระทรวงมหาดไทยได้มอบหนังสือสำคัญการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืช สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (มูลนิธิ อพ.สธ.) โดยมีสำนักงานตั้งอยู่ที่ สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ถนนราชวิถี แขวงพญาไท เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ

1. สนับสนุนงานตามเป้าหมายของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มหาชนชาวไทย
2. สนับสนุนการฝึกอบรม ศึกษา ค้นคว้า วิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนในงานของ อพ.สธ.
3. สนับสนุนและส่งเสริมความเป็นไทย วิถีไทย ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
4. เพื่อดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์การการกุศล เพื่อการกุศล และองค์การสาธารณประโยชน์ เพื่อสาธารณประโยชน์
5. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

บัญชีรายชื่อกรรมการมูลนิธิ อพ.สธ

แต่งตั้งเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2554

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์ประธานมูลนิธิ

นายแก้วขวัญ วัชโรทัย รองประธานมูลนิธิ

นายอำพล เสนาณรงค์ รองประธานมูลนิธิ

นายเกษม วัฒนชัย รองประธานมูลนิธิ

นายธีระ สูตะบุตร รองประธานมูลนิธิ

นายสุเมธ ตันติเวชกุล กรรมการ

นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ กรรมการ

นายดิสรณ์ วัชโรทัย กรรมการ

นายอภิชัย จันทรเสน กรรมการ

นางสาวจันทร์วิภา ธนะโสภณ กรรมการ

นางสาวอุศนีย์ ฐูปทอง กรรมการ

นางสาวเขมากร เสมารัตน์ กรรมการและเหรัญญิก

นายพรชัย จุฑามาศ กรรมการและเลขานุการ

นางปิยรัชฎี ปริญญาพงษ์ เจริญทรัพย์ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มูลนิธิ อนุรักษ์พันธุกรรมพืช จะทำงานร่วมมือกันกับโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ และในระยะเวลาที่ผ่านมามีกิจกรรมสำคัญดังนี้

เมื่อวันที่ 27 เดือนมีนาคม พ.ศ.2551 โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ได้รับพระราชทาน เนื้อเยื่อ Persian Violet จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่ทรงเปิดงานนิทรรศการเทิดพระเกียรติฯ ณ ศูนย์ประชุมอู่ทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ทรงให้เก็บรักษาและขยายพันธุ์ โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อตามศักยภาพ Persian Violet เป็นไม้ล้มลุก เดิมเป็นพืชท้องถิ่นของเกาะ Socotra หมู่เกาะ Yemen ในมหาสมุทรอินเดีย ใบมีสีเขียวเข้ม รูปไข่ ยาว 1 1/2 นิ้ว (4 ซม.) ความสูงในสภาพธรรมชาติประมาณ 60 ซม. โดยทั่วไปจะออกดอกในช่วงหน้าร้อนและฤดูใบไม้ผลิ ดอกมีสีม่วงอมฟ้า

ปกปักษ์รักษา 2

รูปร่างของดอกเมื่อบานเต็มที่แล้วมีทรงคล้ายดาว มีเกสรตัวผู้สีเหลืองสามารถเห็นได้ชัดเจน มีกลิ่นหอมอ่อนๆ และได้รับพระราชทานชื่อภาษาไทยว่า **ม่วงเทพรัตน์** เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2552

อพ.สธ. เห็นศักยภาพในการผลิตพืชชนิดนี้ จึงได้จัดทำโครงการผลิตและจำหน่าย **ม่วงเทพรัตน์** เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระชนมายุ 55 พรรษา และนำรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการ เพื่อเป็นทุนในการก่อตั้งมูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืช สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยผลิต**ม่วงเทพรัตน์** ให้ออกดอกในช่วงโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ และผู้ซื้อสามารถนำออกปลูกในสภาพธรรมชาติ เพื่อเป็นไม้ประดับต่อไป

ในปี พ.ศ. 2554 อพ.สธ.ได้ร่วมกับมูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (มูลนิธิ อพ.สธ.) มีโครงการรวมใจภักดีปลูกมเหล็กซ์-

สักสยามินทร์ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 84 พรรษา มีเป้าหมายที่จะปลูกต้นกล้าแม่เหล็กซ์-สักสยามินทร์จำนวน 84 แสนต้น ใน 7,255 ตำบลทั่วประเทศไทย แม่เหล็กซ์คือสักที่มีอายุมากที่สุดและขนาดใหญ่ที่สุดในโลก อยู่ที่อุทยานสักใหญ่ จ.อุตรดิตถ์ และสักสยามินทร์ คือ ต้นสักที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ปลูกไว้ที่ม่อนสยามินทร์ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โครงการรวมใจภักดีปลูกแม่เหล็กซ์-สักสยามินทร์ฯ นี้ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งนับว่าเป็นการกระตุ้นการอนุรักษ์พืชในสังคมไทย

จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของ อพ.สธ.เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช มาเป็นเวลา 20 ปี ทาง อพ.สธ. และ มูลนิธิ อพ.สธ.จึงร่วมกับ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) และ International Teak Information Network (TEAKNET) จัดการประชุมสักนานาชาติ 2013 ระหว่างวันที่ 25-30 มีนาคม 2556 ณ บางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ กรุงเทพมหานคร

การจัดการประชุมครั้งนี้มีความพิเศษเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากการประชุมเกี่ยวกับสักที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีการจัดงานมา มีผู้เข้าร่วมงานมากกว่า 1,000 คน จาก 35 ประเทศทั่วโลก โดยการประชุมนั้นจัดเป็นการประชุมสัมมนา รวม 3 วันในกรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 25-27 มีนาคม 2556 และมี Post-conference tour ที่เป็นการเยี่ยมชมกิจการและสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับสักในประเทศไทย รวม 3 วันระหว่างวันที่ 28-30 มีนาคม 2556

นิทานสอนใจคน

บรรณาธิการแกลง

นิทานสอนใจด้วยบทในใจคน แปลเรียบเรียงตัดตอนจากหนังสือจวงจื่อ (庄子)

ไปอ่านเจอนิทานเซนของจีนที่พูดถึง ความขัดแย้งในใจคน เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ครั้งหนึ่งเรามีความยึดมั่นในสิ่งหนึ่งเอาไว้ เมื่อเวลาผ่านไป มีเรื่องราวที่คล้ายคลึงกันเกิดขึ้นมา แต่สิ่งนั้นจะไม่ได้รับหลักการคิดแบบเดิม อะไรคือ สิ่งที่อยู่ในใจของเรากันแน่ การผ่านเหตุการณ์เรื่องราว และผู้คนจนมาถึงวันนี้ เรายังคงเป็นคนคนเดิม หรือเปลี่ยนแปลงไป

ต้นไม้ที่ไร้ประโยชน์ กับท่อนที่ร้องไม่ได้ ขณะที่จวงจื่อเดินลัดเลาะไปบนเขา ก็พบต้นไม้ใหญ่แผ่กิ่งก้านแอวดาบหนาดอกเขียวชอุ่ม มีคนตัดไม้คนหนึ่งผ่านมา หยุดอยู่ใต้ต้นไม้ ทว่ากลับมิได้ลงมือโค่นมันลง เมื่อจวงจื่อถามถึงเหตุผลที่เขาไม่ตัดมันนั้น ก็ได้คำตอบว่า “ไม้นี้ไม่มีอาจใช้ทำอะไรได้เลย” จวงจื่อจึงกล่าวขึ้นว่า “เพราะความไร้ประโยชน์นั่นเองที่ทำให้มันรักษาชีวิตอยู่มาตราบกาลที่ฟ้าประทานให้”

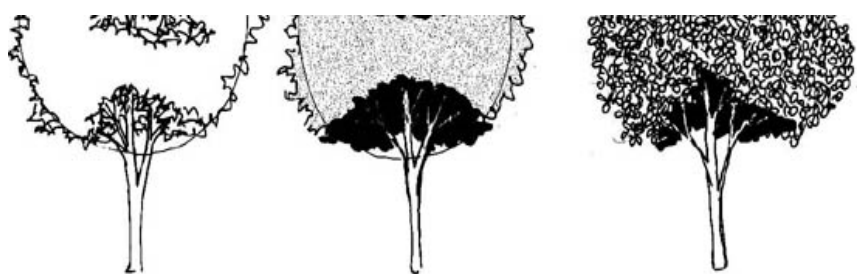
เมื่อลองจากเขา จวงจื่อมาพักแรมยังบ้านของสหายเก่าแก่ผู้หนึ่ง สหายเจ้าบ้านยินดียิ่งสั่งให้บุตรชายไปเชือดท่อนมาปรุงอาหาร “ท่อนตัวหนึ่งร้องได้ ส่วนอีกตัวร้องไม่ได้ จะให้ข้าเชือดตัวไหน?”

“เชือดตัวที่ร้องไม่ได้เลย” เจ้าบ้านตอบ

วันต่อมา ศิษย์ของจวงจื่อก็ถามขึ้นว่า “ต้นไม้บนภูเขาที่พบเมื่อวานมีชีวิตยืนยาวเนื่องจากความไร้ประโยชน์ มาบัดนี้ท่อนของเจ้าบ้านหลังนั้นกลับถูกปลิดชีวิตเนื่องจากความไร้ประโยชน์ของมัน เช่นนี้แล้ว อาจารย์จะยืนอยู่ ณ จุดไหน?”

จวงจื่อหัวเราะพลางกล่าวว่า “ข้าขอมยยืนอยู่ ณ จุดกึ่งกลางระหว่างความมีประโยชน์และความไร้ประโยชน์ แม้อาจดูเป็นตำแหน่งที่ดี แต่แท้จริงแล้วก็ใช่ อาจหลบหนีจากความยุ่งยากได้ ทว่า หากเจ้าเข้าใจในความเป็นเหตุเป็นผล และมุ่งสู่มรรคารวมทั้งความเป็นตัวตนของสิ่งนั้นๆ ด้วยหลักแห่งธรรมะ เจ้าจะพบเจรรูปอย่างไรก็จงลว ไร้การยกย่องสรรเสริญ ไร้คำตำหนิโทษ บัดเดียวเป็นมังกร บัดเดียวเป็นงู เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไม่ยึดมั่นในหนทางเดียว บัดเดียวทะยานขึ้นเบื้องบน บัดเดียวดิ่งลงเบื้องล่าง กลมกลืนไปกับสิ่งต่างๆ พบเจรร่อนเร่ร่วมไปกับต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง จงใช้สิ่งต่างๆ แต่อย่าปล่อยให้สิ่งต่างๆ ช่างใช้เจ้า เช่นนี้แล้วเจ้าจะประสบความยุ่งยากได้อย่างไร? “แต่ท่ามกลางความปรารถนา การแข่งขันในสังคม และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่ถูกขัดเกลาทางสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ให้มนุษย์และสิ่งต่างๆ ไม่เป็นส่วนหนึ่งของกันและกันตามธรรมชาติ สิ่งต่างๆ รวมกันแล้วก็แยกจากกัน บรรลุถึงความเต็มเปี่ยม เพียงเพื่อที่จะแตกสลาย การเป็นต้นไม้ไร้ประโยชน์มีทั้ง 2 มุมมองแล้วแต่ว่าใครมาเป็นคนมอง การเป็นท่อนไร้เสียง ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่ที่ว่าใครเป็นเจ้าของท่อน และคนนั้นจะมีความสมบูรณ์แบบหรือดิงตามต้นแบบ ที่สะท้อนด้วยบทในใจได้ดี เหมาะสมมากน้อยแค่ไหน

เราไปตีความสิ่งรอบตัว โดยใช้ด้วยบทในใจคนต่างหาก ต้นไม้นั้นจึงรอด ในขณะที่ท่อนตัวนั้นกลับถูกเชือดไป ดังนั้นการอยู่ท่ามกลางสิ่งที่ดูดีมีประโยชน์ และสิ่งที่ดูว่าไร้ค่า นั้น ถ้าไม่มีเหตุต้องตัดสินใจอะไร ก็เป็นเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าต้องตัดสินใจบางอย่าง จงให้ความสำคัญที่ใจที่หนักแน่นของตนเองและพิจารณาบรรดา และคุณธรรมของสิ่งที่อยู่รอบตัวอย่างกลมกลืน และไม่ต้องกังวลคนอื่นใดจะมาตั้งกระทู้ถาม ขอให้ยึดมั่นในต้นทุนความดีของตัวเอง พร้อมกับสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานต่อแรงเสียดทานมากมายที่เข้ามาจากความไร้เหตุผลให้ดีๆ

คณะผู้จัดทำหนังสือพิมพ์ “ปกปักรักษา ”

ที่ปรึกษา คุณพรชัย จุฑามาศ บรรณาธิการ ผศ.เกษม กุลประดิษฐ์ กองบรรณาธิการ จิระนันท์ นุตยะสกุล

ผลิตโดย โครงการการวิจัยแบบสหสาขาวิชา เพื่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมจากพืชท้องถิ่น พื้นที่ศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ 02-441-5000 ต่อ 1216-7 โทรสาร 02-441-9509-10 website www.en.mahidol.ac.th/conservation

ปกปักรักษาฉบับที่ 2 นี้ ว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักที่ว่า ทรัพยากรไทย นำสิ่งดีงามสู่โลก ซึ่งถูกกำหนดไว้สำหรับการจัดงานประชุมวิชาการ และนิทรรศการ โครงการ อพ.สธ. ในปี 2556 ในระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมา แต่ละท่านคงมีกิจกรรม และผลจากการทำงาน ทั้งที่สำเร็จ เสร็จสิ้นแล้ว ทั้งที่กำลังจะเสร็จ หรืออาจจะกำลังเริ่มขึ้นมาใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม ซึ่งคงจะได้ชื่นชมกันภายในบริเวณจัดนิทรรศการของเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งทราบมาว่า ได้มีการวางแผนการจัดงานในฐานะเจ้าภาพได้เป็นอย่างดี ภายในเล่มประกอบด้วยสาระหลักๆ ได้แก่ บทสัมภาษณ์ บทความจากงานวิจัย บทความสั้น ปกิณกะบันเทิง พร้อมทั้ง ภาพดอกไม้ แมลง สัตว์ และคนซึ่งทั้งหมดเป็นผลมาจากพื้นที่ทำงานในจังหวัดนันทบุรี อำนาจเจริญ ปัตตานี และกาญจนบุรี โดยเครือข่ายการทำงานโครงการ อพ.สธ. ของ มหาวิทยาลัยมหิดล ใน 2 ปี ที่ผ่านมา

เนื้อหาภายในปกปักรักษาฉบับนี้ ดูว่าจะแน่นไปด้วยตัวอักษร ซึ่งจะแตกต่างไปจากฉบับแรก ซึ่งจะเน้นไปที่รูปภาพ แต่เนื่องจากการวางแผนการผลิตโดยพิจารณาจากผลการทำงานในปี 2555-2556 แล้วพบว่า มีเรื่องราวมากมายที่น่าสนใจ ทั้งในส่วนของเรื่องราวดีๆ จากการทำงานของผู้บริหารจากหน่วยงาน องค์กรสำคัญ ที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการ อพ.สธ. รวมทั้งผลการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ต่างๆ และข้อคิดเห็นจากเครือข่ายการทำงานวิจัย ต้องขอขอบคุณบุคคลสำคัญทุกท่านที่ให้โอกาสไปสัมภาษณ์ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความและส่งมาให้ขอบคุณทุกท่าน ที่อยู่เบื้องหลังการจัดเตรียมฉบับ ฉบับสมบูรณ์

พบกันอีกครั้งในปี 2558 ที่จังหวัดขอนแก่นครับ

เนื้อหา (content) ประกอบด้วย

หน้า 2	ความเป็นมา มูลนิธิ อพ.สธ.
หน้า 4 - 10	บทสัมภาษณ์พิเศษ
หน้า 11 - 20	เรื่องเล่าจากนักวิจัย
หน้าที่ 21 - 24	บทสัมภาษณ์ผู้ให้การสนับสนุน
	การขับเคลื่อนงาน อพ.สธ.
หน้าที่ 25	โหด มัน ฮา
หน้าที่ 26	ภาพถ่ายความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ศึกษา
หน้าที่ 27	พบทูเรียนนนท์แท้ ที่โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี
หน้าที่ 29	ข้อคิดจากป่าชุมชนอำนาจเจริญ
	ผ่านเพลงพื้นบ้าน
หน้าที่ 31	หนังสือสร้างคน หรือ คนสร้างหนังสือ
หน้าที่ 32	ตราสัญลักษณ์ ป่าชุมชนทั้ง 12 แห่ง ของ จ.อำนาจเจริญ

บทสัมภาษณ์พิเศษ

นายพรชัย จุฑามาศ

รองผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ต้นทุน อพ.สธ.

เราได้สะสมประสบการณ์ต้นทุน ในการทำงานเพื่ออนุรักษ์พันธุกรรมพืช ต้นทุนหลักๆ ของเรามีอะไรบ้างครับ?

หลังจากที่ทรงมีรับสั่งกับท่านเลขาธิการพระราชวัง ให้อนุรักษ์พืชพรรณของประเทศ และดำเนินการเป็นธนาคารพืชพรรณในปี 2535 ปี 2536 ก็เริ่มมีการประชุมคณะทำงาน ซึ่งคณะทำงานชุดแรก มี อพ.สธ. กรมวิชาการเกษตร กรมป่าไม้ แล้วก็กรมส่งเสริมการเกษตร ได้วางเรื่องของกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ เรื่องของกิจกรรมปกป้องอนุรักษ์พันธุกรรมพืช สืบค้นเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช ปลูกรักษาพันธุกรรมพืช อนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืช ศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช วางแผนพัฒนาพันธุ์พืช และการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ปี 2539 ก็มีกิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชขึ้นมา เพื่อที่จะได้นำกิจกรรมอื่นใด ที่ไม่อยู่ในกรอบแนวทางการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรมที่ได้กล่าวไว้แล้ว ให้มาไว้ในกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ให้กิจกรรมเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์

ระยะแรกของการทำงานเราเริ่มจากพืช เพราะนักวิชาการเราเป็นพืช พอเข้าปี 2539 จึงเริ่มทำงานกับทรัพยากรชีวภาพอื่นๆ ตอนนั้นทำที่อุทยานแห่งชาติทับลาน ในโครงการสร้างป่าตามแนวพระราชดำริและป่าพันธุกรรมพืช โดยมีภาควิชาชีววิทยาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็เข้าร่วมร่วม ปี 2541 กองทัพเรือ เข้าร่วมสนองพระราชดำริ มีหน่วยสงครามพิเศษทางเรือ กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ กรมวิทยาศาสตร์ทหารเรือ และกรมอุทกศาสตร์ทหารเรือ ในส่วนของกองทัพเรือเอง เข้ามา ก็เนื่องจากว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงรับสั่ง ในวันที่ 22 เมษายน 2541 ตอนที่ท่าน ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร จาก อพ.สธ. ดร.สุเมธ ตันติเวช มาเฝ้าฯ ทรงรับสั่งให้ดำเนินการตั้งแต่ยอดเขาถึงใต้ทะเล ก็เลยทำให้ อพ.สธ. สัมพันธ์ทั้งกายภาพและทุกชีวภาพ

ปี 2540 ที่ทรงรับสั่งเรื่องของ การรักทรัพยากร คือการรักชาติ รักแผ่นดิน ต้องรู้อะไร เป็นสมบัติของเขา เขาจะรักและหวงแหน เขาต้องรัก เขาต้องเข้าใจ มีความสัมพันธ์มีความผูกพันหรือว่าทำงาน แล้วจะทำให้เกิดประโยชน์ได้ คือการเข้าใจ เข้าถึง จึงจะพัฒนาได้ โดยที่มีความรักเป็นตัวกำกับ และการที่จะวางกิจกรรมต่างๆ เหมือนกับการควบคุม ค่อยเป็นค่อยไป หน่วยงานใดก็ทำตามความพร้อม ใครมีอะไรก็เริ่มจากไม่กี่กิจกรรม และเมื่อหน่วยงานสามารถทำได้ครบทุกกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ สุดท้ายประโยชน์จะเกิดกับประเทศ ทำอย่างไรคนไทยได้ตระหนักเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ เพราะว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงสืบทอดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการรักษาฐานทรัพยากรของประเทศ แล้วก็นำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นสายพระเนตรอันยาวไกล ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อพ.สธ. คลองไผ่ ต้นแบบการเรียนรู้จากสวนจิตรลดา

เกี่ยวกับเรื่องของความหลากหลายทางชีวภาพ ก่อนที่ใครจะพูดถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอนุรักษ์ต้นยางนา ที่อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ที่ทรงให้เก็บลูกยางนาไปเพาะที่พระตำหนักเป็ยมสุข วังไกลกังวล หัวหิน แล้วนำมาปลูกที่สวนจิตรลดา ในวันที่ 28 กรกฎาคม 2504 วันคล้ายวันประสูติของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มงกุฎราชกุมาร จากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอนุรักษ์ต้นยางนา แล้ว ในปี 2504 ทรงให้นำพันธุ์ไม้จากภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศมาปลูกไว้ในสวนจิตรลดา เพื่อเป็นแหล่งศึกษา ทรงเป็นห่วงว่าน้ำมันจะแพง การจะให้เมล็ด นักศึกษาต้องเดินทางไปทั่วประเทศเพื่อไปศึกษาพรรณไม้ ต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายประมาณมาก จากแนวทางนี้เอง เราก็เลยนำมาเป็นเป้าหมายการดำเนินงานที่ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช อพ.สธ.คลองไผ่ มีสวนพฤกษศาสตร์ที่จะรวบรวมพรรณไม้ต่างๆ เพื่อที่จะให้มีแหล่งศึกษาไว้ ซึ่งเรากำหนดไว้ 43 วงศ์ ขณะนี้ทำไปได้ 40 วงศ์แล้ว ในศูนย์ฯ อพ.สธ.คลองไผ่ มีป่าเดิมเป็นป่าธรรมชาติ เราได้ปลูกต้นไม้เสริมเข้าไปให้เป็นป่าของภูมิภาคต่างๆ โดยเอาพรรณไม้ที่เราไปเก็บรวบรวมมาจากแหล่งต่างๆ มาปลูกรักษาไว้ โดยสร้างสภาพแวดล้อมเล็กๆ เหมาะสมกับพืชนั้นๆ เพื่อให้มันอยู่เจริญเติบโตได้ สมมติว่าถ้าเป็นป่าภาคใต้ เราก็เพิ่มเรื่องของความชื้นมีสเปรย์หมอกเข้าไป แล้วก็ป่าดิบแล้งทางอีสาน ก็คงสภาพไว้ เพราะพื้นที่ตรงนั้น อาจจะเป็นที่รับฝากของพรรณไม้จากที่อื่นๆ ในภาคอีสานที่จะนำไปฝากไว้ได้โดยทำแผนที่ที่กีดแสดงตำแหน่งต้นไม้ที่ปลูกให้ชัดเจน มีป้ายแสดงข้อมูลพรรณไม้

การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

ในกระบวนการทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ชุมชน จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย อย่างไร?

ตรงนี้นั้นเหมือนเราได้นำสถานการณ์จริงในการทำงาน เพื่ออนุรักษ์ต้นไม้สำคัญ มารวมกับการสร้างแหล่งเรียนรู้ โดยให้เป็นไปตามขีดความสามารถในการดำเนินงานของชุมชน เป็นการที่แสดงสัญลักษณ์ ความจงรักภักดี การสามัคคีปรองดอง เพราะว่าถ้าจะปลูกต้นไม้ให้มีชีวิตรอด

ปกปักษ์รักษา 4

แน่นอนต้องคุยกัน จะปลูกที่ไหน จะปลูกเมื่อไร ปลูกอย่างไร ใครจะดูแลรักษา ฉะนั้นพอมันออกมาแล้วต้นไม้ก็ยังอยู่ แสดงถึงความที่เขาจริงจังสำนึกและแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทำโครงการนี้ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 84 พรรษา เช่น การปลูกมเหล็กซ์-สักสยามินทร์ให้เป็นต้นไม้ประธานของหมู่บ้านท้องถิ่น แล้วนำไม้อื่นๆ ปลูกไม้ขึ้นมา ที่จะไว้เป็นใช้สอยหรือประโยชน์อย่างอื่น เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ อย่างเช่น ต้นมเหล็กซ์นี้ถ้ามันอายุ 15 ปี ต้นละหมื่นบาท ก็เป็นมูลค่าเพิ่มสำหรับตำบลนั้นๆที่ปลูกจำนวน 1,100 ต้น ก็เท่ากับ 11 ล้านบาท ถ้าจะเอามาใช้พัฒนาตำบล ก็มาวางแผนก่อนว่า จะต้องมีการปลูกทดแทนอย่างไร อันนี้จะเป็นการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ไม่ใช่เราตัดต้นไม้ไป หรือเอาของมาจากป่าอย่างเดียวไม่มีการทดแทน นอกจากนี้ยังมีงานเกี่ยวกับการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น ในปี 2558 ซึ่งอยู่ในแผนแม่บทระยะ 5 ปีที่ทำของโครงการ อพ.สธ. ซึ่งตอนเตรียมการจัดทำแผนแม่บท สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระราชทานแนวทาง ตั้งแต่ตุลาคม 2552 ในเรื่องของการทำงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โดยให้มีโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่นเป็นกำลัง คือย้อนกลับไปทีที่บอกว่า ทรงสืบทอดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการรักษาฐานทรัพยากรของประเทศ นำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง การรักทรัพยากร คือ การรักชาติ รักแผ่นดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรไม่ใช่แค่การปลูกป่า ปลูกหญ้าแฝก อนุรักษ์ดินอย่างเดียว ต้องให้รู้ว่าข้างๆโรงเรียนมีอะไร ต้นไม้ชื่ออะไร เป็นอะไร ในปี 2548 ทรงรับสั่งว่า ไปกับ สม.ส.มา เห็นว่าโรงเรียน ยังสัมพันธ์กับชุมชนน้อย ทำอย่างไรให้ชุมชน มาให้โรงเรียน โดยเฉพาะนักเรียน ช่วยในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและให้มีการทำ DNA Fingerprint ในโรงเรียน ปี 2550 ทรงย้ำให้เร่งอนุรักษ์แล้วหาวิธีการรักษาสีทึบ และถ้าการที่เราจะอนุรักษ์อะไร แล้วเราไม่สำรวจ ก็ไม่ทราบว่าจะอนุรักษ์อะไร ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงรับสั่งที่การประชุมนานาชาติที่ปาเซโลนาที่บอกว่า การพัฒนานั้นจะต้องพัฒนาต้องเป็นองค์รวม ที่จะนำไปสู่ความมั่นคงมนุษย์ เสร็จแล้วเรื่องของอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คนส่วนใหญ่คิดว่า พระราชกรณียกิจของพระเจ้าอยู่หัว เป็นเพียงการพัฒนาชนบท แต่แท้ที่จริงแล้ว ทรงให้ความสำคัญและเอาพระทัยใส่ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นกุญแจนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่ามันไม่ใช่เรื่องแค่การปลูกต้นไม้ จริงๆ คือ การรักษาทั้งระบบ

วิถีแห่ง อพ.สธ.

ในวิถี อพ.สธ. ที่บอกว่า งานที่พระราชทานมา เป็นเรื่องของการรักษาฐานทรัพยากรของประเทศนำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง อันนี้ถ้าเป็นหน่วยงาน ก็เป็นเหมือนวิสัยทัศน์ แต่ตรงสำนวนราชเลขาธิการให้ใช้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกล แล้วพระราชทานให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ดำเนินการ ก็คืองานที่ได้รับมอบหมาย พอมาถึงเรื่องของวิถีของ อพ.สธ. ซึ่งจากปี 2536 ที่เราเริ่มปฏิบัติงาน จนมาถึงปี 2546 ผมก็ได้กำหนดคำขวัญ อพ.สธ.มา เพราะว่าเราทำงานมา 10 ปี แล้ว เราคิดว่าเราจำเป็นคำขวัญเพื่อเกี่ยวกับความคิด พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ อพ.สธ. ไม่งั้นเราจะไปไม่ถูกทิศทาง เราจะไม่ชัดเจน คน อพ.สธ. จะต้องชัดเจน มุ่งมั่นพัฒนา สามัคคี แล้วก็มีคุณธรรมนะครับ เพราะฉะนั้นคำว่าชื่อตรงคือ ชื่อตรงกับตนเอง ชื่อตรงต่ออาชีพ ชื่อตรงต่อผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ถ้าอย่างผมนี้ เราต้องชื่อตรงต่อพระองค์ท่าน ทำงานด้วยความชื่อตรง อันที่ 2 คือ มุ่งมั่น มุ่งมั่นก็คือ มีปณิธานมุ่งมั่นที่จะทำให้งานสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย เพราะฉะนั้นพระองค์ท่านพระราชทานแนวพระราชดำรินั้น แล้วเราก็ต้องมุ่งมั่น ที่เราจะทำให้สำเร็จ ที่บอกว่าการรักษาฐานทรัพยากรของประเทศ นำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง เพราะเราเห็นความสำคัญนั่นคือฐานชีวิตอยู่แล้ว เรามุ่งมั่น มีปณิธาน ถ้าเราไม่มุ่งมั่น เราก็ไม่ชื่อตรงต่อพระองค์ท่าน เพราะฉะนั้นถ้าน้องๆที่ทำงานกับเรา เราก็มอบหมายเขาเราสั่งงานให้ เขาทำ เรื่องอะไรไป เขาก็ต้องมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ ถ้าเขาไม่ทำ เขาก็ไม่ชื่อตรง เสร็จแล้ว ชื่อตรงก็แล้ว มุ่งมั่นก็แล้ว ยังทำไม่ได้ อันนี้ก็ต้องมาพัฒนา พัฒนาคำขวัญ บางเรื่องเราไม่รู้ เราก็ต้องอ่าน ก็ต้องค้นคว้า ศึกษา วิจัย พัฒนา พัฒนาให้เกิดความรู้ เกิดทั้งวิทยาการ เกิดปัญญาขณะเดียวกัน ร่างกายเราก็ต้องแข็งแรง เพราะว่าการทำงานนี้มันทำงานกันตลอดเวลา คน อพ.สธ. ต้องแข็งแรง พร้อมกันนั้น จิตใจเราก็ต้องพัฒนาด้วย ให้เข้มแข็งและพอเพียง เพราะการทำงานนี้ คนเขาไม่เข้าใจ เราต้องอดทน อดกลั้น ทำได้แค่ไหน ก็ต้องว่ากันไป ถ้าวินหนึ่งก็เหมือนกับการรอเวลา บางครั้งเราไปเจอผู้บริหารเข้าใจ เราก็ต้องรีบเร่งทำงาน เพื่อให้เกิด อย่างน้อยวางระบบให้ได้ บางครั้งเราไปเจอผู้บริหารที่ไม่เข้าใจ เราก็ต้องอดทนรอคอยเป็น แล้วบางทีไปเจอที่ไม่ใช่ มีแรงเสียดทานต่างๆ มากมาย ต้องอดทน อดกลั้น แล้วก็ต้องมีสติ ต้องทำอย่างไรที่จะทำให้งานเราสำเร็จ ท้ายสุดมันคือการพัฒนาบุคลากร ที่จะไปอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร ให้เกิดประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย เราต้องพัฒนาจากตัวเราเองก่อน เสร็จแล้วเราก็ไปบอกเล่า ไปถ่ายทอดประสบการณ์ ถ้ามีคนที่จะรับไปปฏิบัติ ก็จะไปสู่วิถี อพ.สธ. เมื่อเราพัฒนาแล้ว ชื่อตรง มุ่งมั่น พัฒนา ทีนี้ก็สามัคคี สามัคคีคือการรวมพลังเป็นหนึ่ง อย่างที่เราบอกกันว่า one for all หรือ all for one เนี่ย ถ้าเรามองภาพว่า พระองค์ท่านทรงทำเพื่อทุกคน แล้วทุกคนทำเพื่อพระองค์ท่าน ถ้าเรามองไประดับองค์กร อพ.สธ. ก็เป็นองค์กร ถ้าเราอยู่ตรงนี้ อพ.สธ. ทำให้ทุกคนใช้มัน เพราะฉะนั้นทุกคนก็ต้องทำเพื่อ อพ.สธ. เพื่อองค์กร สุดท้ายในเรื่องของคุณธรรม คุณธรรมเป็นเรื่องที่นำมาเป็นตัวกำกับการทำงาน ความชื่อตรงเป็นคุณธรรมแรก เปรียบเสมือนเป็นหัวเรือ ส่วนคุณธรรมข้างหลัง เป็นเหมือนหางเสือ ซึ่งเราจะใช้หางเสือ คือเรื่องของความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบ เป็นเรื่องของการรู้หน้าที่ มีวินัย ตรงต่อเวลา ความเป็นเลิศ ความกล้าหาญ ความชื่อตรง และการคำนึงถึงผู้อื่น ดังนั้นเมื่อเรารู้หน้าที่ เรารู้ว่าต้องทำอะไรก็ต้องเรียนรู้ศึกษาเรื่องงานของเรา มีวินัยในการทำงาน และก็ตรงต่อเวลา การเป็นเลิศนั้นเหมือนกับว่าการทำงานต้องพัฒนาไปสู่ให้ได้งานเป็นผลงานที่ดีที่สุด ความกล้าหาญ บางครั้งการทำงาน เราก็ต้องกล้าที่จะตัดสินใจ เพราะเป็นผู้ที่รับผิดชอบงาน การตัดสินใจบางครั้งก็ต้องมี

ความเลียง แต่เราก็ต้องวิเคราะห์ให้ชัดเจน และก็ทำงานด้วยความซื่อตรงโปร่งใส ตรวจสอบได้ แล้วก็มาถึงการคำนึงถึงผู้อื่น ไม่ใช่ว่า เราจะเอาประโยชน์ให้ตัวเราอย่างเดียว เราก็ต้องมองรอบข้าง เขาทำอะไร เขามีความรู้สึกอย่างไร ธรรมชาติเป็นอย่างไรด้วย ถ้า อพ.สธ.เดินได้อย่างนี้ และถ้าหน่วยงานที่เขามาร่วมสนองพระราชดำริและใช้แนวคิดนี้ในการทำงาน ผมคิดว่านี่คือ การรวมพลังเปรียบเสมือนกับการที่เราพายเรือ ถ้าเราจะพายเรือไปให้เร็ว เราก็ต้องช่วยกัน เหมือนกับเราแข่งเรือพาย แต่ถ้าต่างคนต่างจ้ำ ต่างคนต่างเดินก็จะไปไม่รอด แนวคิดตรงนี้มันก็กลับมาว่า ถ้าใน 5 ปี ที่ทำ เรื่องของการเตรียมไปสู่ระยะต่อไป ปี 2562 เพราะว่าเราประชุมตั้งแต่ปี 2544 ทรัพยากรไทย : อนุรักษ์และพัฒนาด้วยจิตสำนึกแห่งนักวิจัยไทย ปี 2546 ทรัพยากรไทย : ธรรมชาติแห่งชีวิต เป็นเรื่องของวงจรชีวิต เป็นเรื่องของชีววิทยา ปี 2548 เป็น ทรัพยากรไทย : สรรพพลังล้วนพันเกี่ยว อันนี้เป็นเรื่องของระบบนิเวศน์ ปี 2550 ทรัพยากรไทย : ประโยชน์แท้แก่มหาชน คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ จนเห็นศักยภาพและสรรสร้างวิธีการ อันนี้เป็นแผน ที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ พอปี 2552 เป็นเรื่องของ ทรัพยากรไทย : ผันวิถีไทยในฝันใหม่ อันนี้เป็นนวัตกรรมที่ได้เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์มาแล้ว ถ้าเราได้ของใหม่ สิ่งใหม่ๆมา แต่ถ้าเราไม่มีคุณธรรมมากับแล้ว ประโยชน์มันไม่ได้เกิดกับประโยชน์ส่วนรวมหรอก มันเกิดกับประโยชน์ส่วนตัว เพราะฉะนั้น การที่มีคุณธรรมกำกับ โดยเฉพาะการคำนึงกับผู้อื่น มันจะทำให้การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การทำงานมันต้องเตรียมตัว ทั้งเตรียมคน แล้วก็วิธีการดำเนินงาน ซึ่งวิธีการดำเนินงานสนองพระราชดำรินี้ ต้องศรัทธา เห็นประโยชน์ของงาน มีการศึกษาพระราชดำริให้ชัดเจน ถ่องแท้ วิเคราะห์ให้ถูกต้อง ไม่ใช่เอาพระราชดำริมาเป็นประโยชน์เข้าตัว แต่วิเคราะห์พระราชดำริมาเพื่อมาเป็นแผนปฏิบัติงาน แล้วเสร็จแล้วก็มาเรื่องของ เข้าใจในปรัชญา ปรัชญาในการสร้างนักอนุรักษ์ คือ การให้สัมผัสในสิ่งที่ไม่เคยได้สัมผัส รู้จริงในสิ่งที่ไม่เคยได้รู้จริง เป็นปัจจัยสู่จินตนาการ เป็นเหตุแห่งการอาหารการอุปสรรพชีวิตสรรพสิ่ง คือการสร้างจิตสำนึกขึ้นมา บรรยากาศของการทำงาน ส่วนพฤกษศาสตร์โรงเรียน บนความเบิกบานบนความหลากหลาย สรรพสิ่ง สรรพการกระทำ ล้วนสมดุล อันนี้เป็นเรื่องของบริหารจัดการล้วนๆ พืชพรรณ สรรพสัตว์ สรรพสิ่ง ได้รับความากรู้อันนี้เป็นเรื่องของจิตสำนึกที่จะดูแลเรื่องของพืช ชีวภาพ สิ่งต่างๆ บนฐานของสรรพชีวิต สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวก็จะสร้างนักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ ศิลปากร กวี นักตรรกศาสตร์ คือผู้มีเหตุมีผล ประชาชนน้อย คือ ผู้รอบรู้ตัวน้อยๆ ปราบกฎทั่ว ก็เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันมา เมื่อมีหนึ่งแนวคิดแล้ว ก็จะมีอีกหลายแนวทางที่จะนำมาสู่หลายแนวทาง อีกมากมาย ถ้าเราดูให้เห็นภาพชัด ก็จะเห็นว่าเราพึ่งตัวเองได้ ก็เป็นข้อที่เราต้องมาช่วยกันและตรงนี้เองที่ต้องการเน้นให้เห็นว่า เรานี้คือ เครือข่ายงานทั้งหมด 200 กว่าหน่วยงาน ที่มี อพ.สธ. เป็นศูนย์กลางการประสานงาน ซึ่งการประสานงานจะมีหลายด้าน ได้แก่ การประสานงานบุคคล การประสานงานหน่วยงาน การประสานงานด้านแผนแม่บท การประสานงานโครงการของแต่ละหน่วยงาน การประสานงานด้านงบประมาณ และการประสานงานแผนปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ รวมไปถึงการประสานงานด้านเทคนิคบางอย่าง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกัน

จะขับเคลื่อนงานต่อไปอย่างไร

เราก็ชวนให้ทุกคนไปบอกกับหน่วยงานต่างๆว่า ปี 2558 ถ้าทุกคน ทุกหน่วยงาน ร่วมกันทำ เรื่องของฐานทรัพยากรท้องถิ่น ของที่รอบๆตัวเอง แต่ละคนก็มีฐานทรัพยากร มีข้อมูล มาถวายพระองค์ท่าน เพราะถ้าคิดดูว่าแต่ละหน่วยงานทั้งหมดตอนนี้ร้อยละกว่าหน่วยงาน 124 หน่วยงาน หน่วยงานที่ทำ 100 หน่วยงาน ซึ่งมีมหาวิทยาลัยต่างๆ ประมาณ 50 มหาวิทยาลัย ในแผนแม่บท 5 ปี ที่ทำ ก็ขอให้มหาวิทยาลัยไปสนับสนุนท้องถิ่น ตำบลทำเรื่องฐานทรัพยากรท้องถิ่น ถ้าเราทำเรื่องฐานทรัพยากรท้องถิ่น แล้วทุกตำบลช่วยกัน เหมือนกับต่อภาพจิ๊กซอว์เนี่ย 7,255 ตำบล ถ้า 3,000 ตำบลสนองพระราชดำริ ฐานประเทศก็จะอยู่กับพระองค์ท่าน เรื่องของ อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่องสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยพันธุกรรมพืชอาหารและการเกษตร ซึ่งเราได้ให้หน่วยงานเข้าร่วมสนองพระราชดำริแล้ว เป็นส่วนพระองค์ เพราะฉะนั้น สนธิสัญญาระหว่างว่าประเทศพันธุกรรมพืชอาหารและการเกษตร ถ้าเราให้ สัตยาบรรณ อะไรเป็นของรัฐจะต้องตกเป็นของพหุภาคี ไม่บังคับเอกชน แต่รัฐต้องหาวิธีการที่เหมาะสมให้เอกชนเข้าร่วม ถ้าเข้าร่วมก็ต้องสละสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญา หากปฏิเสธก็ถูก ดำเนินการโดยองค์การบริหารระหว่างประเทศ เป็นเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตรูปแบบใหม่ ทรัพยากรของประเทศเรา หากเป็นปัญหา กลับถูกตัดสินโดยคนอื่น มันเป็นเรื่องที่ว่าข้อมูลเหล่านี้ มีคนทราบน้อย การให้สัตยาบรรณเป็นข้อตกลง เป็นพันธสัญญา ที่ต้องปฏิบัติ แต่ถ้าเราแบ่งส่วน ว่าเป็นส่วนที่ต้องเปิด และส่วนที่สนองพระราชดำริ อพ.สธ.ก็ได้ทำหน้าที่แล้ว ไปทุกหน่วยงานที่ สนองพระราชดำริ แล้วก็แจ้งไปทาง สำนักงานนโยบายและแผน (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถึงวิธีการของ อพ.สธ.ว่า หน่วยงานที่จะสนองพระราชดำริ ถ้าจะมีใครเข้ามา ดำเนินการ รวมถึงต่างประเทศจะเข้ามาด้วย ก็ให้ขอพระราชทานพระวินิจฉัยก่อน เป็นวิธีการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีพระราชวินิจฉัยลงมาชัดเจนว่า ถ้าหากประชาพิจารณ์และ คณะวิจัยเห็นไม่พร้อม ให้ชะลอไปก่อน ให้นักวิชาการทุกฝ่ายร่วมมือกัน เตรียมคนให้พร้อม โดยเร่งด่วน เพราะวันที่รับการนี้ ต้องมาถึงสักวันหนึ่ง นั่นคือ เราก็ต้องให้สัตยาบรรณเหมือนกับ อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านก็ทรงมีรับสั่งในการ ประชุมพันธุศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อโลก เรื่องของศาสตร์ทางด้านนี้มันเจริญก้าวหน้า มีประโยชน์ มากมาย แต่มันก็อาจจะมีโอกาสเหมือนกันดังนั้นประเทศกำลังพัฒนา จะต้องรู้เท่า และรู้ทัน ซึ่งมี งานตามมากอีกมากมาย

เราจะไปกระตุ้นเครือข่ายงานทำงานอย่างต่อเนื่อง งานพระราชดำริ คือ การจุดประกาย และเราก็ไปหาเชื้อที่มีอยู่จะได้ติดไฟได้ แล้วเราก็ต้องไปคอยดูว่าไฟจะดับมั๊ยจะมอดมั๊ย คือ

ต้องเข้าไปคุย เข้าไปติดตามงานอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าเราปล่อยให้ไฟมอด มันก็จบ จะเห็นภาพ วิธีการทำงาน แต่งานทั้งหมดที่เกิดขึ้นมันไม่ใช่งานของเรา งานเราคือประสาน เข้าไปจุดประกาย งานที่ท่านทำของแต่ละหน่วยงานก็เป็นผลงานของท่าน ก็คือ ชัดเจน ถ้าท่านวิเคราะห์ออก มันคือ ประโยชน์ของท่านเลย นั่นคือหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง มิฉะนั้นมันก็เป็นภาระเพิ่ม มันเป็นงาน มันเป็นชีวิตของท่าน เหมือนคุณครู ที่ให้ความรู้แก่เด็ก ท่านมีวิธีการให้อย่างไร เพราะฉะนั้น ยกตัวอย่าง งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ก็คือ วิธีการที่จะให้ความรู้เด็กที่ผ่านกระบวนการ อดทน เพียร สติ ปัญญา เรื่องของการคิดวิเคราะห์ รู้จักการที่จะเปรียบเทียบ มันเป็นการสร้างคน ทั้งระบบเลย และถ้าคุณครูไม่ทำอย่างนี้ ถามว่าคุณครูได้ซื้อตรงต่อหน้าที่ตัวเองมั๊ย ซื้อตรงต่อ อาชีพตัวเองมั๊ย และเสร็จแล้วบางที่ผู้บังคับบัญชา บอกรวมสนองพระราชดำริกัน แต่อาจารย์หรือ เจ้าหน้าที่นั้นไม่มีความมุ่งมั่น ไม่ซื้อตรงต่อผู้บังคับบัญชาที่ได้รับคำสั่งมา แถมยังไม่รู้ ยังไม่พัฒนา ตัวเองอีก ทุกวันนี้นั้นไม่สามัคคีกันมันต่างคนต่างไป ต่างคนต่างทำ มันไม่เป็นหนึ่ง แล้วก็ยังขาด คุณธรรมที่บอกว่า รับผิดชอบ แล้วมันมีต่อเรื่องของความอดทน ความซื่อตรง ความเมตตา กรุณา ทุกอย่างตามมาหมดเลย สุดท้ายบอกว่าให้รักชาติ ศาสนา ชาติ ศาสนา ชาติ ให้ถือปฏิบัติตาม ข้อกำหนด ข้อปฏิบัติของศาสนานั้นๆ ถามว่าเอาแค่อะไรพุทธศาสนา สำนักงานใดรักชาติ 5 สำนักงานนั้นจะมีความสุขหรือไม่

ทราบว่าได้มีการจัดตั้งมูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืชขึ้นมา แล้วรูปแบบการเกื้อหนุนนี้จะทำให้เครือข่าย ทั้งหมดของพวกเขาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไร?

เมื่อปี 2551 ได้กราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯว่า ปี 2555 ข้าพระพุทธเจ้า จะเกษียณอายุราชการแล้ว ได้ฝ่าละอองพระบาทจะต้องเตรียมคน ทรงตอบมาทันทีเลยว่า ไปตั้ง มูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืช แล้วมาช่วยดูแล ทรงรับสั่งว่ามูลนิธิฯ จะมีหน้าที่สนับสนุน อพ.สธ. เหมือนกับมูลนิธิราชสุดา และมูลนิธิฯ ต้องมีความพร้อม ต้องมีทุนรอน ในการที่จะสนับสนุน จึงขอ พระราชทานชื่อต้นไม้เปอร์เซียในไวโอเล็ต ได้ชื่อม่วงเทพรัตน์ มาทำโครงการระดมทุน โดยจะ จำหน่ายม่วงเทพรัตน์แสนห้าหมื่นห้าพันชวด จำหน่ายชวดละ 155 บาท โดย 55 บาท เป็นค่าต้นไม้ อีก 100 บาทเข้ามูลนิธิ และเตรียมการสำหรับโครงการรวมใจรักดี ปลุกมเหล็ก-สักสยามินทร์ ซึ่งโครงการรวมใจรักดีฯ ที่เราต้องใช้งบประมาณในการทำงาน เราขอให้สนับสนุนต้นละ 184 บาท โดย 84 บาทเป็นค่าต้นต้นกล้าเหล็ก - สักสยามินทร์ เพราะต้องใช้เวลา 18 เดือนในการทำงาน 10 เดือนเลี้ยงในท้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช แล้วย้ายออกปลูก ดูแลบำรุงรักษาอยู่ใน เรือนเพาะชำ 8 เดือน ถึงเป็นต้นกล้าพร้อมส่งไปปลูกอีก ส่วนอีก 100 บาท เหมือนเงิน พระราชทานที่มอบให้กับตำบล ที่ดูแลรักษา ปีแรกให้ต้นละ 30 บาท ปีที่ 2 - 5 ให้ต้นละ 15 บาท/ปี เป็นเงินไม่มาก แต่จะเป็นเงินที่เราตามเข้าไปดูในตำบลต่างๆ อันนี้ดูแล 5 ปี และ 10 บาท สุดท้ายเพื่อไว้ใช้ในการจัดทำแผนที่ ติดตามการเจริญเติบโตการทำแผนที่ต่างๆ ไปอีก 10 ปี เพราะฉะนั้นเงินโครงการรวมใจรักดีฯ ปลุกมเหล็ก-สักสยามินทร์ฯ นี้ เป็นเงินหมุนที่มูลนิธิ อพ.สธ. ที่ทำให้เกิดงาน ให้ทุกคนมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือที่เราจะเข้าไปถึงตำบลให้ได้

ถ้าเราเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา บวกกับความเพียร งานเราน่าจะสำเร็จลุล่วงได้ดี

จากพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ต้องว้ายไปถึงแม้มองไม่เห็นฝั่ง เราก็ต้องว้ายไป สุดท้ายมันก็เป็นความเพียรที่บริสุทธิ์ ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพรให้ผู้ที่ อานพระราชนิพนธ์ พระมหาชนก ขอให้มีความเพียรที่บริสุทธิ์ สติปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกาย ที่สมบูรณ์ คนที่เป็นทำงาน ต้องเสียสละ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า การทำงานเหมือนเหรียญ สองด้าน คนส่วนใหญ่มุ่งแล้วแย่งกันทำงานด้านหน้า เพราะวามูบนำเห็นได้ง่าย แต่คนที่ทำงาน ด้านหลัง จะไม่ได้อะไรนอกจากความภาคภูมิใจ แต่อย่าลืมนะว่างานของพระมหากษัตริย์นั้น เป็นงานด้านหลัง ซึ่งเราต้องเข้าใจเรื่องของการทำงานอยู่เบื้องหลัง ในลักษณะของการปิดทอง หลังพระ เครือข่ายของพวกเขาจะทำงานอย่างมีความสุขมากขึ้น

ศ.นพ.รัชตะ รัชตะนาวิน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

ตอนนี้งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมันเปลี่ยนแปลงไป และมีผลกระทบ ต่อความหลากหลายทางชีวภาพมหาวิทยาลัยมหิดลเองในฐานะของ สถาบันการศึกษาที่มีคณะ ศูนย์ และสถาบัน ที่มีความหลากหลายใน การวิจัยและจัดการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหิดลเตรียมการ รับมือกับเรื่องนี้อย่างไร?

อธิการบดี : ผมมีความเห็นว่าเรื่องของการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิอากาศ ซึ่งมีผลกระทบต่อทรัพยากร ทางชีวภาพ ความจริงการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของ ทรัพยากรด้านอื่นๆ ด้วย ไม่ใช่เฉพาะทางชีวภาพอย่างเดียว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ให้ความสนใจ เกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยเฉพาะเรื่องของการวิจัย และการจัดการศึกษา ที่จะเน้นไปที่การสร้างคนรุ่น ใหม่ ให้มีความใส่ใจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผมขอเริ่มเรื่องกระบวนการเกี่ยวกับการ จัดการศึกษา ก่อน เรามียุทธศาสตร์ของการศึกษา ที่จะปลูกฝังความรู้ให้กับนักศึกษาไม่ใช่ เฉพาะให้ความรู้ทางวิชาชีพ แต่เราอยากปลูกฝังให้เขาจบออกไปเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลงทาง สังคม โดยจะต้องปลูกฝังค่านิยม ทศนคติ ตลอดจนในเรื่องของบุคลิกภาพหลายๆอย่าง ที่เขาจะ ออกไปเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมได้ ซึ่งมันมีหลายด้าน เราจะพูดเสมอว่า การปลูกฝัง

ค่านิยมของมหาวิทยาลัยมหิดล ในเรื่องของความมั่นคงทางคุณธรรม ในเรื่องของการทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว แต่ควรมีทักษะด้านบริหารการทำงานข้ามศาสตร์ ข้ามหน่วยงาน ข้ามกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งตรงนี้จะพื้นฐานสำคัญในการ สร้างคนรุ่นใหม่มาวิชาชีพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติต่อไป เราเริ่มจากสิ่งต่อไปนี้ครับ สร้างความผูกพันในเรื่องของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้แผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมการเรียนการสอนและกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วยกัน ทำให้นักศึกษามีจิตวิญญาณในการที่จะรักสิ่งแวดล้อม เราจะเป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว สีเขียวก็ทำให้เกิดความร่มรื่น ความสงบ เป็นสถานที่ที่เกิดแรงบันดาลใจในการที่จะเรียนรู้ แต่จริงๆ แล้ว ไม่ใช่แค่นั้น เมื่อนักศึกษาได้มาพบ ได้มาสัมผัส ได้มาสัมผัสกับบรรยากาศของธรรมชาติตลอดเวลา ผมคิดว่ามันจะปลูกฝังเข้าไปในจิตวิญญาณเขา และเมื่อเกิดความรู้ ความเข้าใจ แล้วสามารถเป็นผู้เปลี่ยนแปลงสังคมในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติได้ เพราะเมื่อเขาเข้ามาสัมผัสสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้ว เขาต้องเกิดจิตวิญญาณรักและหวงแหน การตัดไม้ทำลายป่ายังเกิดขึ้นอยู่ทุกวัน เวลาเราอ่านข่าวเราจะได้ยินอยู่ทุกวัน ตัดไม้ทำลายป่า ตัดไม้พะยุง จังหวัดโน้น จังหวัดนี้ ในวนอุทยาน คนไทยรุ่นใหม่เนี่ยต้องมีจิตวิญญาณที่ไม่ยอมรบกับสิ่งเหล่านี้ เพราะการตัดไม้ทำลายป่า ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แก่ด้วยกฎหมายอย่างเดียวไม่ได้ แก้โดยผู้รักษากฎหมายก็ไม่ได้ ต้องแก้ด้วยจิตสำนึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบัณฑิตมหิดล รุ่นใหม่เนี่ย เรากำลังมุ่งหวังให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้รักและหวงแหนสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันภายในกลุ่มนักศึกษาเอง เขาก็มีการรณรงค์หลายอย่าง ในการที่จะประหยัดพลังงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับในหลักสูตร จะให้มีการสอดแทรกเนื้อหา และกิจกรรมเหล่านี้เอาไว้ด้วย ดังนั้นในทุกๆ ปี มักจะมีกิจกรรมใหม่ ส่งเสริมการรักธรรมชาติเกิดขึ้นเสมอๆ เช่น คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ สนับสนุนให้นักศึกษาใช้เวลาว่างตอนปิดเทอมให้เป็นประโยชน์ ด้วยการไปทำกิจกรรมในวนอุทยานแห่งชาติต่างๆ ให้เข้าใจธรรมชาติ สัตว์ป่าต่างๆ แต่ที่สำคัญก็คือทำให้เขามีความรู้พอที่จะถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นใหม่ๆ ที่มาเยี่ยมชมวนอุทยาน อันนี้ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่ง ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ทั้งการรรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็มีบทบาทที่จะทำให้เกิดการรักษาทรัพยากร และนักศึกษาที่ใช้จักรยาน ใช้รถราง เป็นรถสาธารณะ วันนี้น้ำมันคล้ายๆ หล่อหลอมให้รักธรรมชาติ ให้อยู่กับธรรมชาติ อันนี้คือตัวอย่างด้านการศึกษาให้อยู่กับทรัพยากรทางธรรมชาติ ส่วนในเรื่องวิจัย อย่างที่มีโครงการของอนุรักษ์พันธุกรรมพืชขององค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเฉพาะที่จัดทีมวิจัย ของมหาวิทยาลัยมหิดลไปวิจัยที่เขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต เขาวังเขมร หน่วยทหารพัฒนา จังหวัดกาญจนบุรี และที่ป่าชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ นี่เป็นสิ่งที่ทางมหาวิทยาลัยอยากให้เกิดขึ้น เพราะเรามุ่งเป้าหมายสัมพันธ์ร่วมกันคือ การที่เรารักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพให้ได้ เราก็มีการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ ซึ่งเราก็ปลูกฝังให้เรารักในพรรณพืชแก่ชุมชน แก่สังคม ขณะเดียวกัน เราก็มองหาสิ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งต้องเน้นว่าเราไม่สามารถให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทำได้ เพราะว่ามันมีความกว้างมาก อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และคณะวิทยาศาสตร์ก็จะรวมการศึกษาวิจัยเก็บวิจัย ถึงระดับโมเลกุลก็ได้ หรือในเรื่องอาหารการกิน สถาบันโภชนาการก็เข้ามาร่วมในการวิจัยพืชอาหารได้ พืชท้องถิ่นที่มีสรรพคุณเป็นยา ก็จะกลายมาเป็นตัวอย่างการศึกษาวิจัยของเภสัชกรได้เช่นกัน เพียงแต่กระบวนการทำงานที่สอดคล้องกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้กิจกรรมนั้นตอบเนื้อหาที่กว้างของความหลากหลายทางชีวภาพให้ได้ ก็ความหลากหลายทางชีวภาพไม่ได้มีเฉพาะแค่เรื่องพืชใจครับ ในโครงการ อพ.สธ. มีทั้งสัตว์น้ำ สัตว์บก แมลง ภูมิปัญญาของชาวบ้าน กว้าง แต่มีความเกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ด้านวิชาการเห็นแนวทางที่จะทำให้เกิดการสร้างสรรคงานเชิงบูรณาการได้ แต่สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อทีมนักวิจัยของเราออกไปทำงาน ก็มักจะพบว่า มีเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือแผนการศึกษาที่กำหนดไว้เสมอ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ถือได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนการสอนนอกห้องเรียนได้เป็นอย่างดี ถ้าสามารถจัดการให้เด็กนักเรียน นักศึกษาทั้งก่อนปริญญา ทั้งหลังปริญญา ตามเข้ามาในพื้นที่เพื่อที่จะเข้ามาเก็บข้อมูล ศึกษา สัมผัส ในขณะที่เดียวกันที่จะเกิดขึ้น คือ มหาวิทยาลัยใช้โครงการวิจัยนี้เข้าไปสัมผัสกับชุมชน ทำให้เกิดการเชื่อมเครือข่ายชุมชน โดยเฉพาะที่โครงการที่อำนาจเจริญ สามารถดึงชุมชนเข้ามาร่วม ประชาชนชาวบ้านและพระสงฆ์ ซึ่งแบบนี้ทำให้เกิดความร่วมมือกัน ชุมชนเข้มแข็งขึ้น และเราก็อยากให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ผมคิดว่า มหาลัยได้ใช้โอกาสนี้ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช เดินหน้าเต็มที่ และหาทางเพิ่มเนื้อหาไปตามจริง ในอีกหลากหลายกิจกรรมนะครับ มหาวิทยาลัยมหิดลจะเป็นแหล่งหล่อหลอมนักศึกษาของเราให้มีทัศนคติ และพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย การสร้างเนื้อหาเชิงอนุรักษ์ในหลักสูตร และการออกแบบแผนงานวิจัย ให้เหมาะสมต่อการส่งเสริม และสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่มีความพร้อมเป็นคนที่ได้รับผิดชอบต่อสังคม โดยให้นักศึกษาออกจากห้องเรียน ไปแสวงหาความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปสัมผัสแล้ว เราอยากให้เราได้ถ่ายทอดความรู้ของเขาด้วย ในระหว่างที่เข้าไปสัมผัสกับประชาชน โดยสอดแทรกเข้าไปในกรอบแนวคิดที่ว่า ให้นักศึกษากลุ่มหนึ่งเข้าไปอยู่ในป่าชุมชนเลย ก็ทำได้เหมือนกัน ทางการศึกษาของเราเนี่ยต้องการให้มีการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ร่วมกัน ใช้คำว่า Professional Education เกิดความมีทักษะในการทำงานร่วมเป็นทีมกับผู้อื่นอย่างเป็นมืออาชีพ ซึ่งปกติมันยากมาก ซึ่งถ้าเราดำเนินการให้เกิดทักษะในการทำงานร่วมเป็นทีมกับผู้อื่นอย่างเป็นมืออาชีพผมก็ว่า น่าสนับสนุนครับ

ท่านอธิการฯจะไปประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พอดีจะมองเห็นช่องทางในการสร้างความร่วมมือกัน ในรูปแบบของเครือข่ายนักวิจัยอนุรักษ์ป่าชุมชนไทย-ลาว ให้ความรู้ให้ประชาชน ชุมชน ให้รู้หลักวิชาการ ในลักษณะเดียวกันกับที่ผ่านมา ไปตั้งเครือข่ายความรู้ขึ้นมาใหม่ ทักษะ

ปกปักษ์รักษา 6

ความรู้ ประสบการณ์ครั้งนี้เป็นไปได้หรือไม่ จะเป็นความขยายงานนี้ออกไปสร้างเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ

อธิการบดี : อันนี้เป็นสิ่งที่เราอยากให้เกิดขึ้นมาแล้ว คือ การที่ตรงนี้ได้ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สุภาพก็เพื่อที่จะมองให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน โดยเฉพาะระดับการแลกเปลี่ยนระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ ที่จะทำให้เกิดสำเร็จ มันอยู่ที่คน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ในอาเซียนต้องการให้คน 6 ร้อยล้านคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมาย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เกิดความมั่งคั่ง และให้คนรุ่นใหม่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่คิดที่จะเอาเปรียบกัน เอาชนะกัน ครอบครองกัน มันอยู่ที่การแบ่งปันกัน เพราะฉะนั้นสิ่งที่มันมองเห็นคือการรู้จักช่วยเหลือกันระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ ให้ไปสัมผัสโดยตรงกับชาวต่างประเทศ ให้มากขึ้น เช่นเดียวกับการแลกเปลี่ยนอาจารย์ การนำเอานักศึกษาต่างชาติมาเรียนที่มหิดล มาทำวิจัย ไปไปมา มาทางมหาลัยก็สนับสนุน ตั้งออฟฟิศขึ้นมาให้โดยเฉพาะ เป็น one stop service สามารถเชื่อมโยงได้ง่าย เป็นแนวทางที่เกื้อหนุนในทางเดียวกัน ในการร่วมมือระหว่างกันเรามีสถาบันของเราที่อยู่ในวิทยาเขตต่างๆ ทำงานวิจัยต่างๆ เรามีเครื่องมือ เรามีเครื่องมือ เราจะมาร่วมมือกันใช้ประโยชน์อย่างไร ผมเดินสายร่วมกับอธิการบดี ม. อุบล ม. ศิลปากร ม. ราชภัฏ ซึ่งตรงนี้เราใช้เครือข่ายให้เกิดประโยชน์ร่วมกันได้อีกมาก ที่นี้ถ้าเราสร้างเครือข่ายได้แล้ว ต่อไปเราจะทำอะไรไม่ยาก และเราก็ต้องปลูกฝังการทำงานร่วมกันเป็นทีมให้ได้ การที่ทำงานเป็นทีมได้ต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ควบคุมกันไปด้วย

สุดท้ายนะครับ ปลายปี 56 โครงการ อพ.สธ.จะไปจัดประชุมวิชาการและนิทรรศการที่เขื่อนศรีนครินทร์ ที่เรียนให้ทราบ ว่า กรอบแนวคิดหลักในการจัดงานนี้ก็คือว่า ทรัพยากรไทยน่าดึงดูดมาสู่ตาโลก เราจะนำเสนออะไรไปแสดงครับ?

อธิการบดี : ก็คงต้องเลือกดูนะครับว่า เรามีอะไรที่เด่นๆ เป็นจุดที่เราอยากโชว์ ให้เกิดประโยชน์หมายความว่า จะอนุรักษ์อะไร สิ่งมีชีวิตอะไรที่ไม่เคยค้นพบมาก่อน species ใหม่ๆ อะไรก็ตามที่เราประสบความสำเร็จจากความร่วมมือของชุมชนและนักวิจัย ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากชุมชน ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้แหละคือ สิ่งดึงดูดสู่ตาโลกครับ และขอชื่นชม การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นแม่งานใหญ่จัดงานประชุมวิชาการ และนิทรรศการ โครงการ อพ.สธ.ที่เขื่อนศรีนครินทร์ ผมเห็นว่า การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของ กฟผ. ถือเป็นเรื่องที่ดี และในที่สุดมันนำมาหลายๆ อย่าง เช่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผมศึกษาดูแล้ว พื้นที่เหนือเขื่อนจะเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้จริงๆ หรืออาจจะเอานักศึกษาเราไปลองเป็นมัคคุเทศก์ก็ได้ เป็นโปรแกรมทัวร์ที่ชัดเจนไปด้วยในตัวเลย อาจทำให้เกิดรายได้เชิงชุมชนด้วย แต่ต้องเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่ใช่ไปทำลาย

นายวีระวัฒน์ ชินวาริน

ผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ

ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ทำให้อาชีพเกษตรกรของชาวอำนาจเจริญ ดำรงอยู่ได้อย่างดี มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทางจังหวัด ทางท่านผู้ว่าเอง ท่านมีนโยบาย การดูแลอาชีพเกษตรกรดั้งเดิมของจังหวัดอย่างไร?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : จังหวัดอำนาจเจริญ เราถือว่าเป็นจังหวัดเล็กๆ นะครับ ถ้าพูดถึงพื้นที่ ก็มีอยู่ประมาณ 2 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ เกษตรกรรมเฉลี่ยประมาณ ล้านสองแสนกว่าไร่ ที่เหลือก็เป็นที่สาธารณประโยชน์ เป็นเขตป่า จังหวัดอำนาจเจริญเป็นพื้นที่การเกษตร เป็นส่วนใหญ่ เราทำนาข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าวหอมมะลิเหนียว เฉลี่ยแล้วก็รวมๆ 1 ล้านไร่ แล้วก็ยังมีสวนหนึ่งนศครับที่ ทำปาล์มน้ำมัน ทำยางพารา แล้วก็ไร่มัน เป็นเกษตรน้ำฝนเรามี 7 ลุ่มน้ำ แต่ก็ยังเป็นลุ่มน้ำขนาดเล็ก เป็นสาขา มีลำเซบาย ที่จะไหลลงไปที ลำน้ำมูล มีลำเซบาย แล้วก็มีลำน้ำอื่นๆ เรามีอ่างเก็บน้ำขนาดกลางอยู่ 4 แห่ง แล้วก็ ฉะนั้นพื้นที่ทางด้านการเกษตร เราจึงอาศัยน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ เราก็มีปัญหาบ้าง ในแต่ละปี บางปีก็จะแล้ง บางปีก็จะท่วมในเขตลุ่มน้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลำน้ำลำเซบาย ก็เป็นปัญหาของเราตลอด

จังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดเล็กๆ มีจุดเด่นคือเรื่องธรรมชาติและเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งมาก มีการพูดถึงธรรมนูญคนอำนาจเจริญขึ้นมา ต้นทุนที่ดีของการเกษตรที่เป็นฐานของการประกอบอาชีพ ต้นทุนของธรรมชาติที่เราได้อยู่ กับผู้คนที่มีความสามารถในการคิด สามารถที่จะทำกิจกรรมบางอย่างที่เป็นประโยชน์สาธารณะ ท่านผู้ว่าคิดว่า 3 เรื่องนี้ นำมารวมแล้ว ทำให้จังหวัดเล็กๆ ของเรามีต้นทุนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ ท่านคิดว่ามีความเป็นไปได้ไหมครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : พูดถึงความเป็นไปได้เนี่ย เป็นไปแล้ว ต้องเรียนว่า เป็นไปแล้ว เพราะว่าการขับเคลื่อนประชาคมของพี่น้องประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาสังคม ที่นี้ต้องยอมรับว่า เรามีความเข้มแข็ง เรามีผู้นำที่มีการศึกษาบทเรียน มีการถอดบทเรียนต่างๆ นะครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงจังหวัดอำนาจเจริญที่มีอายุของการก่อตั้งเป็นจังหวัดครบ 2 ทศวรรษ ในขณะนี้ ได้มีการศึกษาว่า ก่อนที่จะแยกจากอุบล จนกระทั่งมาถึงปัจจุบัน มันมีอะไรเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นบ้าง เรามองกันว่า ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมก็คงเป็นปัญหา ปัญหาเกี่ยวกับ

เรื่องความยากจน ก็ยังคงปัญหา ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องแหล่งน้ำต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะใช้ในการเกษตรเนี่ย ก็ยังเป็นปัญหา ฉะนั้นตรงนี้เองความคิดของพี่น้อง ก็เลยมาค้นหา มาหาวิธีการที่จะทำอะไรที่จะให้ปัญหาต่างๆ ลดลง โดยไม่หวังที่จะพึ่งจากทางราชการ เราเริ่มต้นจากการค้นหาปัญหา การหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยตัวของพี่น้องประชาชนเอง นี่คือ จุดที่ผมคิดว่า เป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง แล้วก็เกิดจากความคิดข้างในของพี่น้อง ที่เผชิญกับปัญหา แล้วก็จะหาทางแก้ไขปัญหา ในส่วนไหนที่เขาสามารถที่จะดำเนินการได้เอง เขาก็ไม่ได้อรอ เขาขึ้นารัฐด้วยซ้ำไปนะครับ ในส่วนไหนที่จะต้องให้รัฐนำไปปรับปรุงแก้ไข ก็เป็นการเปิดเวที ซึ่งสามารถที่จะให้ส่วนราชการทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง เข้าไปมีส่วนร่วมและก็รับปัญหาตรงนั้น แล้วเอามาจัดทำเป็นแผนงานโครงการต่างๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆให้พี่น้องประชาชน ฉะนั้นในการขับเคลื่อนจังหวัดในช่วง 2- 3 ปีที่ผ่านมา ถือว่า อำนาจเจริญเราค่อนข้างที่จะก้าวไปได้อย่างดี และเราก็ได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามาช่วยสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของท้องถิ่นนะครับ ที่อยู่ใกล้ชิดกับพี่น้องประชาชนเองก็นำเอาแนวทางตรงนี้ มาเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกันไป

ท่านครับ ดูว่าบทบาทของส่วนราชการจะลดน้อยลงไป ด้วยความที่ทางชุมชนเค้าเป็นผู้ขับเคลื่อนหน้ากัน นี่เป็นสิ่งที่จังหวัดอำนาจเจริญคาดหวังไหมครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : ผมคิดว่า เราคงต้องมาย้อนดูรูปแบบในการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการที่เราได้มีการพัฒนาตรงนี้มา คำว่าบูรณาการ เราคงไม่ใช่เป็นตัวกำหนดว่าเราจะให้ท้องถิ่นเค้าเป็นอย่างไร เราจะให้พี่น้องประชาชนเค้าเป็นอย่างไร สิ่งที่จะกำหนดก็คือ เราจะต้องมาคิดร่วมกัน ส่วนหนึ่งในภาคราชการคงจะต้องรับนโยบายของรัฐ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ชาติก็ดี เป็นนโยบายสำคัญสำคัญก็ดีนะครับ เอามาเป็นกรอบ อีกส่วนหนึ่งก็คือ นำเอาปัญหา นำเอาสภาพพื้นที่ต่างๆ ที่มีศักยภาพ เราคงจะต้องมาวิเคราะห์กันถึงศักยภาพของพื้นที่ของชุมชนว่า เรามีจุดเด่น เรามีจุดต่อย เรามีโอกาส หรือเราต้องเผชิญกับสภาวะอะไรบ้าง เราต้องเอาบริบทในพื้นที่มาเป็นตัวตั้ง แล้วก็จะต้องได้รับความร่วมมือจากพี่น้องประชาชน นั่นคือ หลักในการบริหาร ที่เราจะหยิบยื่นอะไรให้กับพี่น้องประชาชน คงไม่ใช่ แต่เราจะค้นหาพร้อมกัน แล้วนำเอาปัญหาความต้องการตรงนั้นมา กำหนดเป็นกลยุทธ์ ที่จะทำงานร่วมกัน เรามีคณะกรรมการกลาง ในส่วนของภาคประชาสังคม เขามีการประชุมกันทุกเดือน ผมเองจะเข้าไปเป็นที่ปรึกษา แล้วก็เข้าไปประชุมกับเขาตลอด เรามีกิจกรรมที่เราจะทำร่วมกัน ซึ่งเขาได้กำหนด วิสัยทัศน์ว่า ในอีก 10 ปี 20 ปีข้างหน้า เขาต้องการที่จะให้อำนาจเจริญพัฒนาไปสู่ธรรมชาติก็คือ เกษตรธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติให้ได้ นี่คือจุดเริ่มต้นซึ่งผมคิดว่า เราตั้งเป้าหมายแล้วละ ว่าเราจะให้สังคมของอำนาจเจริญ เราต้องการที่จะให้ชุมชนอำนาจเจริญของเรา ก้าวไปสู่ในทิศทางที่ให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับเรื่องการเกษตร เราคงจะเน้นเกษตรอินทรีย์ เราคงจะเน้นเกี่ยวกับเรื่องเราจะทำอะไรที่จะรักษาสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย รวมทั้งการที่จะใช้ประโยชน์กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เหมาะสม ให้เกิดความสมดุล ให้เราสามารถที่จะอยู่กับธรรมชาติให้ได้ นี่คือจุดที่เรามองเห็นร่วมกัน สิ่งที่ผมประสานก็คือ เอาส่วนราชการทั้งหลายที่เกี่ยวข้องในแต่ละเรื่อง มาตั้งเป็นคณะกรรมการขึ้นมา ยกตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องเกษตรอินทรีย์ เราก็จะเอาทีมงานของส่วนราชการที่จะไปช่วยสนับสนุนพี่น้อง ซึ่งก็ทำอยู่แล้ว เรามีปราชญ์ทางด้านนี้อยู่ เราอย่าไปเป็นวิทยากรให้เขา เราอย่าเป็นผู้รู้ ที่จริงเขาทำมาแล้ว เขาได้ผล แล้วเขามีการพัฒนาของเขาма นี่คือเอาส่วนที่เป็นข้อดี ข้อเด่นของเขา เอามาขยายผล โดยให้ส่วนราชการทั้งหลายเข้ามาสนับสนุน เราอาจจะมีปัญหาเรื่องนี้ เราอาจจะมีปัญหาเรื่องการตลาด เรื่องการแปรรูป เราก็เอามาช่วยสนับสนุนเค้า ผมคิดว่านี่คือทิศทางที่เราจะเดินไปด้วยกัน

ทีนี้ในส่วนหนึ่งที่พวกเราได้พบเห็น และก็มีมติความเชื่อว่า ปราชญ์ชุมชนในอำนาจเจริญเนี่ย มีความรู้ในเรื่องของสมุนไพร มีความรู้ในเรื่องของการนำเอาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ในป่าชุมชนใกล้บ้านมาใช้ประโยชน์ เยอะมาก และท่านเหล่านี้ ถ้าไม่มีการกระตุ้น ไปคุย ไปเจอมา ท่านก็จะไปใช้ชีวิตของท่านสมถะอยู่อย่างปกติ ทีนี้งานวิจัยที่ทางมหาวิทยาลัยมหิดล ได้ลงไปทำร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชน ก็ได้รับความรู้เห็นจากจังหวัดด้วย ท่านคิดว่าอันนี้เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างอีกมั๊ยครับ ที่เราเออของดีในจังหวัดอำนาจเจริญ แล้วทางโครงการ อพ.สธ.ก็มาสนับสนุน ให้เกิดการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ท่านมองภาพตรงนี้อย่างไรครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : ในช่วงระยะเวลา 1 ปีเต็มๆ ที่ผมได้มาปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่อำนาจเจริญ เราได้เห็นสิ่งที่ทางมหิดล ได้ดึงเอาความสามารถ เอาศักยภาพที่มีอยู่ ในชุมชนต่างๆที่อยู่โดยรอบเขตป่า แล้วก็ได้มีกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องการที่จะอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืชท้องถิ่น แล้วก็ได้มีการดำเนินการมาช่วงระยะเวลาเกือบ 2 ปีที่ผ่านมา ในผืนป่า 12 ป่า ตรงนี้ผมว่า เป็นการทำงานที่ค่อนข้างจะตรงประเด็น ตรงที่ว่าพี่น้องเราได้อาศัยผืนป่าตรงนี้ ทำมาหากินมาโดยตลอด จะเห็นว่าในช่วงต้นฤดูฝน เราจะมีเห็ด พืชผักสมุนไพรต่างๆ ออกมาวางจำหน่ายในตลาดเช้า พื้นที่ข้างถนน นั่นคือการได้ประโยชน์จากผืนป่าต่างๆ และก็ได้ทราบนะครับว่า เราก็มีภาคประชาชนซึ่งก็ได้มีการรวมกลุ่มกัน ในการดูแลผืนป่าตรงนั้น เรามีหมอต้องถิ่น ซึ่งผมว่าอยู่ 1 ปี เราเพิ่งประชุมคณะกรรมการ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์สมุนไพร ภูมิความรู้ของหมอต้องถิ่น ฝ่ายเลขาฯ คณะกรรมการ คือสาธารณสุขจังหวัด เห็นว่า เรามีหมอต้องถิ่นอยู่หลายร้อยคน เรามีสมุนไพรค่อนข้างที่จะหลากหลาย และทราบว่เราก็ได้มีการรวบรวมสมุนไพร พืชหายากต่างๆ สรรพคุณต่างๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล จึงมีการเสนอให้จัดทำเป็นรูปเล่ม ผมยังบอกเลยว่าในกรณีนี้ เราน่าจะเผยแพร่ เอาสิ่งที่มีการศึกษาได้วิจัยไว้แล้ว ผมจะลงทุนในการพิมพ์ แล้วก็อาจจะแจกจ่ายให้กับสถาบันการศึกษา ตั้งแต่อุดมศึกษา ไล่ลงมาจนถึงประถม

เพื่อที่จะให้เยาวชน นักเรียนของเรา ได้ทราบว่า ในผืนป่า 12 ป่า มีคุณค่าของพันธุกรรมที่ควรที่จะรักษาไว้ ประกอบด้วยอะไรบ้าง มีสรรพคุณอย่างไร บอกว่าให้ประมาณการมานะครับ ผมคิดว่า จะริบดำเนินการให้ในบึงบรประมาณ 57 นี่คือนสิ่งที่ผมคิดว่ามันเป็นการเผยแพร่สิ่งที่เราได้ทำการศึกษามาแล้วส่วนหนึ่ง แล้วเราคงจะไม่หยุดอยู่ตรงนี้นะครับ เราควรที่จะขยายให้ชุมชนโดยรอบนั้น ต้องดูแลช่วยกันรักษากันอย่างจริงๆ จังๆ ตอนนี้เราต้องยอมรับนะครับว่า เรามีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการตัดไม้พะยุง เรามีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการแอบเข้าไปตัดไม้ในที่สาธารณะต่างๆ เกือบแทบทุกวันที่เป็นคดี นี่คือน สิ่งที่ผมคิดว่าไม่มีทางที่เจ้าหน้าที่จะปราบปรามได้หมด สิ่งที่จะทำได้หรือลดปัญหาตรงนี้ก็คือชุมชนโดยรอบที่จะช่วยกันดูแล นั่นคือหัวใจสำคัญที่ผมคิดว่า จังหวัดอำนาจเจริญของเราที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยแบบสหสาขาวิทยาเพื่อการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรพันธุกรรมพืชท้องถิ่น ซึ่งตรงนี้ ผมคิดว่า เป็นสิ่งที่เราจะต้องก้าวตรงนี้ไปให้ได้ เราจะต้องสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะรักษาผืนป่าที่มีอยู่ ให้คงอยู่ แล้วมันก็จะเป็นเป้าหมายเดียวกันที่ทางธรรมชาติคนอำนาจเจริญที่จะให้เป็นธรรมชาติ

จังหวัดอำนาจเจริญได้รับเชิญให้ไปร่วมจัดงานประชุมวิชาการและนิทรรศการที่เขื่อนศรีนครินทร์ด้วย อะไรคือสิ่งดึงดูดที่ท่านผู้ว่าคิดว่า เราอยากไปโชว์ที่นั่นครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : อันดับแรกนะครับ ผมคิดว่า ต้องเกิดจากพี่น้องประชาชนเนี่ยแหละ เรามีธรรมชาติอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า ธรรมชาติที่มีอยู่ เราถูกทำลายไปพอสมควร แล้วเราก็สามารถที่จะสร้างเครือข่ายเพื่อที่จะช่วยอนุรักษ์ ดูแลตรงนี้ได้ ฉะนั้นสิ่งที่เราได้นำมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยที่ได้มีการศึกษาว่าในป่า 12 ป่าของเรา มีอะไรดีบ้าง ผมคิดว่า นั่นก็เป็นผลงานชิ้นหนึ่ง ส่วนการที่ว่าเราได้มาวิจัยนั้นเนี่ยเกิดจากความร่วมมือทั้งในภาควิชาการ ในภาคส่วนราชการ และก็หัวใจสำคัญก็คือ ภาคที่น้องประชาชน ก็น่าจะเอาแบบอย่างตรงนี้ไปเป็นแนวทางเพื่อที่จะรักษาสมดุลของธรรมชาติ รักษาสิ่งที่เรามีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสมุนไพร น่าจะเผยแพร่เพื่อที่จะเป็นแบบอย่างให้กับผืนป่าอื่นๆได้ ใช้ในการเรียนรู้แล้วก็ดูแลรักษา

ซึ่งกระบวนการทำงานตรงนี้ เครือข่ายป่าชุมชนที่อำนาจเจริญมีความชัดเจนนะครับ อีกอย่างหนึ่งที่เครือข่ายฯ พุดขึ้นมานะครับ ก็คือว่าวันที่ 25 ตุลาคม 2556 เราจะจัดประชุม ปิดงานวิจัยปี 56 สิ่งที่เครือข่ายฯ อยากจะเอามาแสดงก็คือว่า ในป่าชุมชนของเขา มีพืชอะไรบ้าง ที่เขาคว่ามีคุณค่า มีประโยชน์ แล้วก็เอามาแสดงกัน เสร็จจากนั้นแล้วนะครับ ก็มีความประสงค์ว่า อยากจะเอาพรรณพืชเหล่านั้น ไปเก็บศึกษาที่ศูนย์ฝึกอบรมอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่คลองไผ่ ซึ่งเป็นศูนย์ของโครงการ อพ.สธ. คือ ความต้องการของเครือข่ายป่าชุมชนว่า ถ้าวันนึงพรรณพืชของเค้าหมด ก็ยังไปเอาที่ศูนย์กลับมาได้ อันนี้มันสะท้อนวิถีคิดซึ่งไม่ซับซ้อน แต่มีประโยชน์มาก ในทางปฏิบัติ

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : ผมว่าก็น่าจะทำเองเดียวกันด้วยนะครับว่า สิ่งที่เราจะรวบรวมแล้วเราจะได้มีการประชุมกัน จะได้มีการแสดงให้เห็นว่า เราได้อนุรักษ์พรรณไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุนไพรต่างๆ ใว้อย่างไรบ้าง แล้วส่วนหนึ่งที่ผมอยากจะให้ทางฝ่ายราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงสาธารณสุข ได้ขยายแนวความคิดตรงนี้ก็คือ อันไหนที่เราสามารถที่จะเพาะพันธุ์ อันไหนที่เราจะเอามาใช้ในทางธุรกิจได้ ยกตัวอย่างนะครับ โรงพยาบาลอภัยภูเบศร์ ซึ่งมียาหลายตัวที่สามารถที่จะเอามาใช้ในการรักษาในแพทย์แผนไทยได้ ผมคิดว่าสรรพคุณในไทยเหล่านี้ ถ้าเราสามารถที่จะช่วยกันเพาะ ช่วยกันปลูกเสริมขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่โรงพยาบาลพนาของเรา ก็มีกิจกรรมตรงนี้อยู่ เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่าน่าจะเป็นการสนับสนุนส่งเสริม นอกจากที่จะอยู่กับธรรมชาติแล้ว เราก็สามารถที่จะสร้างตรงนี้ขึ้นมาได้มั๊ย เพื่อที่จะเอามาใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ในเชิงรักษาพยาบาลได้ งานวิจัยในอนาคตก็น่าจะเพิ่มเติมตรงนี้ไปด้วยครับ

เรียนให้ท่านผู้ว่าทราบแล้ว แผนงานนี้ตรงกับกรอบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งมีนโยบายของรัฐบาลด้วย เนื้อหาตรงนี้จะอยู่ในงานวิจัยปี 57 แล้วโรงพยาบาลพนากับการแพทย์แผนไทยประยุกต์ที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชกำลังประสานงานกันอยู่ ในสิ่งที่ท่านได้นำเสนอขึ้นมา เราคงจะเดินหน้าเรื่องนี้นักเต็มที อีกประเด็นหนึ่ง ก็ดูเหมือนว่าข้าราชการ หมอสมุนไพรหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มาร่วมงานกับเรา เขาบอกว่า เขามัวแต่มองหาและดูแลพืชหายาก ใกล้สูญพันธุ์ แล้วคนที่เป็นหมอตื่นบ้าน หรือปราชญ์ชาวบ้านเค้าเป็นคนพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ และหายากแล้วด้วยเหมือนกัน เราให้ความสำคัญกับคนเหล่านี้อย่างไรครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : ก่อนอื่นเราต้องให้ความสำคัญกับบุคคลเหล่านี้ก่อน แล้วนี่คือภูมิปัญญา ซึ่งถ้าเราไม่อนุรักษ์ไว้ มันก็จะสูญหายไปได้ ถูกมั๊ยครับ ฉะนั้นทำอย่างไรที่เราจะเรียบเรียง ทำอย่างไรที่จะเป็นตำรับตำรา ที่เค้าได้มีการใช้สมุนไพร ใช้วิธีการรักษา น่าจะเรียบเรียงไว้ มันจะต้องมีหน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนตรงนี้ ผมก็บอกว่า บอกให้ฝ่ายเลขา ก็คือเภสัชกรของสำนักงานสาธารณสุข ได้เป็นตัวตั้งตัวตีให้หน่อย เราอาจจะมิไปขอยืมโบราณที่เคยเขียนตำราตรงนี้ไว้ ถ้าเราไม่คัดลอกมา เราไม่ศึกษา เราไม่เก็บเอาข้อมูลต่างๆเหล่านี้ไว้ มันก็อาจจะสูญหายไป ผมคิดว่าในส่วนของพื้นถิ่น เราก็ยังคงมีคนเฝ้าตรงนี้อยู่นะครับ ฉะนั้นการถ่ายทอดสิ่งต่างๆเหล่านี้ ผมคิดว่า ทั้งในสถานศึกษาทั้งนอกสถานศึกษา ก็น่าจะเอาตำรับตำราต่างๆเหล่านี้ไปใช้ไปศึกษาได้ ถ้าเราได้มีการรวบรวม มีการคัดลอก เอามาไว้เพื่อที่จะไม่ให้มันสูญหายไป มันก็จะสร้างคนรุ่นใหม่ที้อย่างน้อยๆ เด็กได้เรียนได้รู้ ได้รู้จักพืชว่า ตัวไหนคืออะไร แล้วก็มีสรรพคุณอย่างไร มีวิธีการที่จะเอามารักษาได้อย่างไร มันก็สามารถที่จะรักษาตรงนี้ได้ ก็เป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่เรากำลังจะสนับสนุนให้มีการบันทึก ให้มีการเผยแพร่ทั้งเรื่องสมุนไพร ทั้งเรื่องวิธีการรักษาด้วยครับ

อีกอันหนึ่งที่ผมอยากจะทำให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดช่วยให้ข้อคิดเห็นที่จะเป็นตัวสร้างขวัญกำลังใจให้คนทำงานซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้น ให้เค้ามองเห็นภาพรวมที่ท่านผู้ว่าฯ คิดว่าจังหวัดอำนาจเจริญจะเคลื่อนไปนะครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : อันดับแรกเลย สิ่งที่เราจะต้องทำก็คือ เราจะต้องหาบุคคลต่างๆ เหล่านี้ที่เขาได้เสียสละ มีจิตอาสาที่จะมาทำงานเรื่องนี้ เราจะต้องมีเวทีในการพูดคุยกัน เราจะต้องมีการสร้างมวลชน สร้างกลุ่ม ทำความเข้าใจ ให้พี่น้องประชาชนได้เห็นความสำคัญตรงนี้ เค้คือหลักในการเป็นผู้นำ ฉะนั้นตรงนี้ ก็เป็นแบบอย่างที่ดีอยู่แล้วนะครับ ในการที่จะสร้างบุคคลต่างๆเหล่านี้เพื่อที่จะขยายผลแล้วก็ทำให้เกิดความคิดที่จะอนุรักษ์ ที่จะดูแลพันธุ์กรรมพืชทั้งหลายนะครับที่เป็นประโยชน์แล้วก็ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เขาได้รับ นั่นคือการสร้างความรู้ สร้างทัศนคติเพื่อที่จะให้พี่น้องประชาชนได้เห็นพ้องต้องกัน แล้วก็เห็นว่าสิ่งที่เราได้ทำร่วมกันในครั้งนี้ คือ ที่เกิดร่วมกับพี่น้องประชาชนเอง แล้วมันก็จะเป็นแหล่งอาหาร แล้วมันก็จะเป็นแหล่งการเรียนรู้ในการที่จะรักษาสุขภาพ โดยพึ่งธรรมชาติ โดยลดการเบียดเบียนธรรมชาติลงไป นี่คือนี่ที่ผมคิดว่าจะทำให้ท่านทั้งหลายเกิดความภาคภูมิใจกันในตรงนี้

แล้วพวกลูกๆหลานๆตัวกระเบี้ยกๆ ที่อยู่ท่ามกลางสิ่งที่ดี มีคุณค่าอยู่เราจะดึงลูกๆหลานๆ ของเราเข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ตรงนี้ ท่านมีแนวทางดำเนินงานอย่างไรที่จะแนะนำให้พวกเราครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : ครับ ก็ทั้งในระบบ และนอกระบบ ผมเรียนอย่างนั้นนะครับว่า ฉะนั้นผลงานที่เราได้ทำไปแล้วทั้งหมด เราต้องนำไปใช้ประโยชน์ นำไปเผยแพร่ นำไปสร้างคนรุ่นใหม่ ให้เกิดการเรียนรู้ แล้วก็มาศึกษาเพิ่มเติม อย่างน้อยๆ ก็ช่วยอนุรักษ์ไม่ให้มันสูญพันธุ์ หรือนำเอาสิ่งต่างๆ เหล่านั้น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชุมชน ในรอบตัวเค้าในครอบครัวเค้า ฉะนั้นความรู้ตรงนั้นะครับที่ผมอยากจะให้ครูบาอาจารย์ของเรานำเอาสิ่งที่เราได้วิจัย สิ่งที่เราได้ศึกษาไว้แล้ว ไปเผยแพร่กับเด็กๆ เด็กก็จะสนใจให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น ว่าสิ่งรอบตัวเขามันมีอะไรที่เป็นประโยชน์บ้าง มันมีอะไรที่สามารถที่จะช่วยครอบครัวเขาได้บ้าง ก็เป็นส่วนหนึ่ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนผมคงไม่ทิ้งนะครับ เอกสารต่างๆที่เรา ก็จะทำให้กับห้องสมุดเคลื่อนที่ของ กศน. นะครับ เราก็จะขอให้เขาสอดแทรกหลักสูตรในส่วนของหมอชาวบ้าน ใครที่เก่งๆเนี่ย น่าจะไปเป็นวิทยากรให้ก็ได้ แทนที่เราจะทำเรื่องอาชีพเรื่องรายได้อย่างเดียว ผมว่านี่ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งี่สร้างการเรียนรู้ให้กับพี่น้องในการดูแลสุขภาพตัวเองได้เช่นเดียวกันครับ

อยากจะเรียนว่า ทั้งหมดที่ท่านผู้ว่าพูด ผมมองเห็นว่า ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานร่วมกัน แล้วก็พยายามเอาสิ่งเหล่านี้มาขยายงานออกไปสู่เครือข่าย ให้เป็นต้นแบบในการขยายผลในจังหวัดและในชุมชนต่อไปนะครับ ไม่ทราบที่ท่านมีอะไรจะเพิ่มเติมมั๊ยครับ?

ผู้ว่าฯ อำนาจเจริญ : ก็ผมคิดว่าเราก้าวมาด้วยดีแล้วนะครับ ถึงแม้ว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นก็แล้วแต่แต่แรงผลักดันตรงนี้ คงจะต้องเกิดจากความร่วมมือในทุกภาคส่วนนะครับ เราต้องให้ความสำคัญตรงนี้กับพี่น้องที่เป็นเครือข่ายชุมชน เราต้องให้ความสำคัญกับผู้นำเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งปราชญ์ที่อยู่ในพื้นที่ ตรงนี้คงจะช่วยกันขับเคลื่อนแล้วก็เป็นพลังที่สำคัญ ในการที่จะพัฒนาอำนาจเจริญในภาพรวม ไม่เฉพาะแค่การอนุรักษ์พันธุ์กรรมอย่างเดียว คงจะรวมทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องประชาชน เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บทสัมภาษณ์ พลเอกสมหมาย เกาภูริระ

ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

ในการเข้าร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ.

กล่าวนำ

หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยสำนักงานทหารพัฒนา มีหน้าที่พิจารณาเสนอความเห็นเกี่ยวกับนโยบาย การใช้กำลังทหารเพื่อนการพัฒนาประเทศ วางแผน อำนวยการ ประสานงาน กำกับดูแล ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาอาชีพด้านการเกษตรและสหกรณ์ และด้านช่างฝีมือ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรให้กับกำลังพลของทหาร และบุคคลอื่นๆ เพื่อผลด้านความมั่นคงและการพัฒนาประเทศ ตลอดจนการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผู้อำนวยการสำนักงานทหารพัฒนา เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามข้อความดังกล่าวแล้ว พบว่าในข้อที่ 8 ของขอบเขตความรับผิดชอบและหน้าที่ที่สำคัญ ได้กล่าวไว้ว่า

"จะวิจัย พัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อความมั่นคง รวมทั้งโครงการพระราชดำริ และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ"

ซึ่งหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดย สำนักงานทหารพัฒนา ได้แสดงจุดยืนดังกล่าวด้วยการเข้าร่วมสนองพระราชดำริ ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมทั้งได้ทูลเกล้าถวายแผนแม่บท ในการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งอยู่ในการดูแลของ ของกองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ที่อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ได้เรียบร้อยแล้ว และในขณะนี้

ปกปักษ์รักษา 8

พื้นที่ดังกล่าว กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการให้เป็นศูนย์ฝึกอบรม การอนุรักษ์ การพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เนื่องด้วยมีความพร้อมในเรื่องพื้นที่ สำหรับทำเกษตรอินทรีย์ มีอาคารฝึกอบรม และที่พักของกองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา ทั้งนี้มีเป้าหมายที่จะฝึกอบรมทหารที่จะปลดประจำการ ให้ได้เรียนรู้แนวทางการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรชีวภาพ และพันธุกรรมพืชนำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง มีการผลิตปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และสารสกัดชีวภาพ เป็นการดำเนินงานของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยมีโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ และหน่วยงานอื่น เช่น สถาบันมหาวิทยาลัย สนับสนุนวิชาการ ให้การจัดการต่างๆ สามารถเลี้ยงตนเองได้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจของผู้ที่ได้รับการอบรม ที่จะดำเนินการตามแนวพระราชดำริ ให้มีความพอเพียง แต่มีมั่งคั่งและมั่นคง เป็นการพัฒนายั่งยืน และเป็นเครือข่ายของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ต่อไป

ล้อมวลชน : สวัสดิ์ศรีครับ ท่านผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหาร ในระยะเวลาที่ผ่านมาท่านผู้บัญชาการฯ มีความประทับใจ หรือ ภูมิใจอย่างไรบ้างกับการได้เข้าร่วมถวายงานในโครงการอพ.สธ.

ผ.บ.นทพ. : การดำเนินงาน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ของเรานั้น มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืช ให้เกิดประโยชน์กับมหาชนชาวไทย และมีวัตถุประสงค์ให้เข้าใจ และเห็นความสำคัญของพันธุกรรมพืช ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ จนเกิดผลประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย ให้มีระบบข้อมูลพันธุกรรมพืชที่สามารถสื่อถึงกันได้ทั่วประเทศ ซึ่งถือเป็นเกียรติที่หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้ดำเนินการสนองพระราชดำริฯ อย่างหาที่สุดไม่ได้ และความรับผิดชอบอันใหญ่หลวงที่หน่วยงานของเราได้สนองพระราชดำริฯ ในฐานะของหน่วยรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในการได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ถือว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าซึ่งปวงชนชาวไทยควรอนุรักษ์ และรักษาไว้

ล้อมวลชน : การเตรียมความพร้อมของกองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา ที่อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อขับเคลื่อนงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ในอนาคต แผนแม่บทระยะ 5 ปีที่ทำ จะมีแนวทางเป็นอย่างไร

ผ.บ.นทพ. : จากที่ผมได้กล่าวไปเมื่อสักครู่แล้วว่า พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของกองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา โดยมีพื้นที่ประมาณ 20,525 ไร่ เราแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ

พื้นที่ขึ้นใน มีพื้นที่ประมาณ 15,840 ไร่ เป็นพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช ปลูกรักษาพันธุกรรมพืช อนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืช สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

พื้นที่ขึ้นนอก มีพื้นที่ประมาณ 4,645 ไร่ เป็นเขตที่มีราษฎรอาศัยอยู่โดยทั่วไปตามบริเวณ ริมแม่น้ำแควน้อย จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านแก่งประหลอม ม.1 ต.ไทรโยค อ.ไทรโยค และบ้านวังน้ำวนและบ้านวังเขมร ม.9 ต.ท่าเสา อ.ไทรโยค

ในส่วนของลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่โครงการอยู่ในบริเวณเขาวังเขมรเป็นส่วนใหญ่ บริเวณเชิงเขามีความลาดชันมาก พื้นที่บนเขาค่อนข้างราบไม่สูงชัน และยังมีส่วนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีแม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำแควน้อยไหลผ่าน ปริมาณน้ำฝนทั้ง ปี 1,000 - 1,200 มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตก 90 - 107 วัน ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของพันธุ์พืชหลากหลายชนิดเป็นอย่างดี

ล้อมวลชน : ในการเข้าร่วมงานประชุมวิชาการและนิทรรศการ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในระหว่างวันที่ 20-26 ธันวาคม 2556 นี้ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา จะนำผลงานอะไรไปนำเสนอบ้าง ตามกรอบการประชุม การนำสิ่งดีงามสู่สายตาชาวโลก

ผ.บ.นทพ. : ปัจจุบันดำเนินการใน 3 กรอบแนวทาง 8 กิจกรรม ประกอบด้วย

กรอบแนวทางที่ 1 การเรียนรู้ทรัพยากร ประกอบด้วย

- กิจกรรมปกปักพันธุกรรมพืช
- กิจกรรมสำรวจรวบรวมพันธุกรรมพืช
- กิจกรรมปลูกรักษาพันธุกรรมพืช

กรอบแนวทางที่ 2 การใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย

- กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืช
- กิจกรรมศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช
- กิจกรรมวางแผนพัฒนาพันธุ์พืช

กรอบแนวทางที่ 3 การสร้างจิตสำนึก ประกอบด้วย

- กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช
- กิจกรรมพิเศษสนับสนุนพันธุกรรมพืช

โดยมีผลการดำเนินงานตั้งแต่ เดือนมกราคม 2543 จนถึงปัจจุบัน โดยได้สำรวจด้าน ดิน หิน พีช สัตว์ปีก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก แมลงในดิน ผีเสื้อ แมลงบิน หอย เติดและรา มาทำการวิเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป ซึ่งผมคิดว่ากรอบและกิจกรรมที่เราได้ดำเนินการอยู่นี้ สามารถตอบโจทย์เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจุบันในประชาคมโลกมีความสนใจและให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประเทศไทยในบทบาทของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์

ล้อมวลชน :อะไรคือสิ่งที่ท่านต้องการให้เกิดขึ้นกับพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช ที่อยู่ในความดูแลของกองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาในอนาคต

ผบ.นทพ. :ปัจจุบันสถานที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพหลายแห่งกำลังถูกบุกรุก จึงอยากให้คนไทยทุกคนช่วยกันดูแลพื้นที่ของเราให้คงอยู่ เด็กรุ่นใหม่เดี่ยวนี้อาจสนใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเสียหายให้กับชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผมอยากให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมมือกิจกรรมที่ให้นักในท้องถิ่นมีส่วนร่วมทุกคนจะได้เกิดความรัก ความหวงแหน ซึ่งจะส่งผลให้ทรัพยากรอันล้ำค่ายังคงอยู่ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานเราต่อไป ซึ่งหากเราสามารถโน้มน้าวให้ราษฎรในพื้นที่เกิดความรัก ความหวงแหนในทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่ของเขา ก็จะทำให้เขาเกิดความใส่ใจ รับผิดชอบ และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ไปโดยปริยาย ซึ่งสิ่งนี้เองที่จะทำให้ทรัพยากรคงอยู่อย่างยั่งยืน

ล้อมวลชน :ขอให้ท่านฝากแง่คิดดีๆ ในฐานะที่เป็นผู้แทนเหล่าทหารนักพัฒนา ไปยังเครือข่ายของคนไทยที่ร่วมกันถวายงานด้านการดูแลรักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพผ่านโครงการ อพ.สธ.

ผบ.นทพ. :การจะชักนำให้คนเห็นคุณค่าของธรรมชาติได้นั้นเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา เราต้องสอนให้ชาวบ้านรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ หากเราไม่สอนให้ชาวบ้านตระหนักถึงการอนุรักษ์ วันหนึ่งทรัพยากรธรรมชาติก็จะค่อย ๆ หมดไป การรวมพลังกันสร้างเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกให้หวงแหนก็เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากจะได้ร่วมสนองพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชแล้วยังช่วยให้พื้นที่ป่าที่มีอยู่ หรือเสื่อมโทรมไปได้ฟื้นตัวขึ้นมาเป็นแหล่งของปัจจัยสี่ ได้แก่ เลือผ้า อาหาร บ้าน และยาสมุนไพร ให้อยู่คู่กับชุมชนไปตราบนานเท่านาน

ล้อมวลชน :ท่านครับ จากที่ท่านกล่าวมาจะเห็นว่าในพื้นที่ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ฯ มีทรัพยากรที่มีความหลากหลายและสำคัญอย่างมากต่อระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ ท่านมีการป้องกัน ดูแล หรือร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ ในการปกป้องการลักลอบกระทำผิดในลักษณะต่างๆ อย่างไร

ผบ.นทพ. :ตามที่ทราบแล้วจะครับว่า ในพื้นที่ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีพื้นที่กว้างขวาง สภาพโดยทั่วไปเป็นป่าไม้ และภูเขา ทำให้มีผู้ลักลอบกระทำผิดความผิดขึ้นในพื้นที่ในลักษณะ เช่น การลักลอบตัดไม้ หาของป่า มีสิ่งเสพติดไว้เสพยาและครอบครองตลอดจนพกพาลิขิตผิดกฎหมายเข้าออก หรือผ่านพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ แต่ทางหน่วยงานของเราก็ได้พยายามที่จะป้องกัน และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มที่ โดยร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ อาทิเช่น เจ้าหน้าที่ของกองกำลังสุรสีห์ ตำรวจภูธรเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ เขาลาดตระเวนตรวจพื้นที่โครงการ รวมถึงการลาดตระเวนทั้งทางบก และทางน้ำอย่างต่อเนื่อง

ล้อมวลชน :ท่านอยากจะทำอะไรไปถึงประชาชน นักวิชาการ และผู้ที่สนใจต้องการจะไปเยี่ยมชมพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช ซึ่งมีพืช อาหาร พืชสมุนไพร และพืชประดับ ที่น่าสนใจ ซึ่งอยู่ในการดูแลของกองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

ผบ.นทพ. :โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ มีกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหลายกิจกรรมด้วยกัน เช่น งานจัดทำรหัสประจำต้นไม้ กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช งานศึกษาโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ หรือแม้กระทั่งงานเพาะซากกล้าไม้ ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จะนำไปสู่ความสมดุลของระบบนิเวศ เป็นการเพิ่มจำนวนต้นไม้ เพิ่มพื้นที่ผืนป่า เพิ่มพื้นที่แหล่งอาหาร และที่อยู่อาศัยทางธรรมชาติให้แก่สัตว์ป่า แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ผมก็ยังคิดว่าการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับคนในพื้นที่น่าจะต้องกระทำควบคู่กันไป เพื่อให้การอนุรักษ์ทรัพยากรมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยจากที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นประโยชน์ในการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ และเป็นสิ่งแปลกตาที่หาดูหาชมได้ยาก ผมจึงอยากให้ผู้สนใจแวะเวียนเข้ามาชมกิจกรรมและสิ่งต่าง ๆ อันมีค่าทางการอนุรักษ์ซึ่งเป็นสมบัติของประเทศที่ลูกหลานชาวไทยควรให้ความสำคัญ

นายบุญอินทร์ ชื่นชวลิต

ผู้อำนวยการเขื่อนศรีนครินทร์

จากความห่วงใยและสายพระเนตรอันยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ พันธุกรรมพืชและความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย จึงได้ทรงเริ่มงานพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งต่างๆ ดังกล่าวมาตั้งแต่ปี 2503 โดยมีพระราชดำริให้ดำเนินการรวบรวมรักษาพรรณพืชต่างๆ ที่หายากและกำลังจะหมดไป

ต่อมาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสืบสานพระราชปณิธานต่อในงานอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.) ดำเนินการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สู่เศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี 2535

ปัจจุบัน มีหน่วยงานต่างๆ ร่วมสนองพระราชดำริโครงการ อพ.สธ. เป็นจำนวนมากกว่า 120 หน่วยงาน โดยพื้นที่และกิจกรรมของโครงการได้ขยายและกระจายออกไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ และหนึ่งในหน่วยงานที่ได้รับพระราชานุญาตเข้าร่วมสนองพระราชดำริฯ ด้วย ก็คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)

ในปี 2556 นี้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพจัดงานระหว่างวันที่ 20-26 ธันวาคม 2556 ณ เขื่อนศรีนครินทร์ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยในวันที่ 20 ธันวาคม 2556 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการฯ ดังกล่าว

ภายในงาน มีการจัดนิทรรศการจากหน่วยงานต่าง ๆ นำเสนอทรัพยากรทั้งสามฐาน ทรัพยากรได้แก่ ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา นิทรรศการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 200 โรงเรียน นิทรรศการฐานปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น 13 ฐาน มีการประชุมวิชาการระดับชาติ ได้แก่ การอนุรักษ์ศึกษาพัฒนาและใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นบ้านและไม้ผลพื้นเมือง พืชสมุนไพร ภูมิปัญญาไทย

นอกจากนี้ยังมีการแสดงดนตรีศิลปะพื้นบ้าน การแสดงพฤติกรรมสัตว์หลากหลายรูปแบบ มีผลิตภัณฑ์พื้นบ้านนาชนนิตจำหน่าย รวมทั้งมีของที่ระลึกที่นำสะสมมากมาย

กฟผ. ได้รับพระราชทานพระราชานุญาตให้เข้าร่วมโครงการ อพ.สธ. ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2548 เป็นต้นมาได้จัดสรรพื้นที่เขื่อนและโรงไฟฟ้าต่างๆจำนวน 12 พื้นที่ทั่วประเทศ รวม 22,080 ไร่ ได้แก่ **เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนศรีนครินทร์ เขื่อนวชิราลงกรณ์ เขื่อนรัชชประภา เขื่อนบางลาง เขื่อนอุบลรัตน์ เขื่อนสิรินธร เขื่อนจุฬาภรณ์ -ห้วยกุ่ม เขื่อนน้ำพอง และโรงไฟฟ้าลำนาคองชลภาวัฒนา** ดำเนินงานภายใต้วิสัยทัศน์ “อนุรักษ์พันธุกรรมพืชป่ารอบเขื่อนอย่างเห็นคุณค่าและรู้ค่า” ใน 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมปกปักพันธุกรรมพืช กิจกรรมปลูกรักษาพันธุกรรมพืช และกิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

อาคารราชานุรักษ์ กฟผ. เขื่อนศรีนครินทร์

กฟผ. จัดสร้าง“อาคารราชานุรักษ์ กฟผ. เขื่อนศรีนครินทร์”เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสืบสานพระราชปณิธานต่อในงานอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ตระหนักในการช่วยกันอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาคารเริ่มก่อสร้างตั้งแต่ ปี 2555 แล้วเสร็จในเดือนตุลาคม 2556 มีขนาดพื้นที่ 1,650 ตารางเมตร ภายในอาคารประกอบด้วย

ห้องฉายภาพยนตร์ และโซนสื่อจัดแสดง 5 โซน

โซน 1 ชุมทรัพย์ของชาวไทย แสดงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าตะวันตก การเรียนรู้ธรรมชาติทางธรณีวิทยาของรอยเลื่อนที่ทำให้เกิดแผ่นดินไหว

โซน 2 ชุมพลังไม่มีวันหมด แสดงการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นพลังงานหมุนเวียน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานน้ำ พลังงานลม ฯลฯ

โซน 3 แสงนำทางแห่งการอนุรักษ์ แสดงความเป็นมาโครงการ อพ.สธ. ความเป็นมาโครงการ อพ.สธ.-กฟผ. และคุณค่าของพรรณพืชที่ กฟผ. เก็บรักษาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและใช้ประโยชน์ต่อไป

โซน 4 หน้าที่ยองชาวไทย กระตุ้นให้ประชาชนชาวไทยทุกคน ตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

โซน 5 อีกหนึ่งการอนุรักษ์ที่ตัวคุณ ทรัพยากรธรรมชาติจะกลับมาอุดมสมบูรณ์ได้ด้วยทุกคนลงมือทำ

อพ.สธ.-กฟผ.

(โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนองพระราชดำริโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย)

นิทรรศการในส่วนของ กฟผ. นำพืชท้องถิ่น พืชสมุนไพร พืชหายาก ที่มีลักษณะพิเศษ เฉพาะถิ่นจากทั่วทุกภาค ที่ กฟผ. อนุรักษ์ไว้ 12 พื้นที่ทั่วประเทศมาปลูกไว้ พร้อมติดป้ายให้ความรู้ทางพฤกษศาสตร์และคุณสมบัติของพืช เช่น กระโดน เลือดม้า เต็ง ติ่งถ่อน แล่นง้อคราม ทุเรียนพื้นเมือง ฝั่เลียงรุณ เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังแสดงนิทรรศการมีชีวิต มีการสาธิตการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณที่สำรวจพบในพื้นที่ปกปักของ กฟผ. แสดงการใช้ทรัพยากรแต่ละท้องถิ่น ตามวิถีไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ได้รับการศึกษา วิจัย พัฒนาเป็นวิถีใหม่บนฐานไทย แบ่งเป็น 4 ภาคดังนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วย

เชื่อนครินครินทร์ สาธิตภูมิปัญญาตำรับอาหารพื้นบ้านจากพื้นที่ท้องถิ่น ที่ติดต่อสุขภาพ มีพลังงาน ไขมัน โยอาหาร วิตามินซีสูง และโคเลสเตอรอลต่ำ ซึ่งผ่านการวิจัยคุณค่าทางโภชนาการจากมหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ แกงส้มตะคึก แกงเลียงผักหวานป่า แกงส้มผักหวานป่า แกงส้มกระพี้จั่น เป็นต้น

เชื่อนวชิราลงกรณ์ สาธิตการทำอาหารหวานจาก กลอย มันเลือดนก และกล้วย รวมทั้งแสดงการใช้ประโยชน์จากทุกส่วนของกล้วย เช่น ราก กาบ ใบ ดอกและผล มาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆได้มากมาย

ภาคเหนือ ประกอบด้วย

เชื่อนภูมิพล สาธิตการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ตระกูลช้าง (ซึ่งเป็นกล้วยไม้ทางภาคเหนือ และกำลังจะหมดไป) ด้วยวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับราษฎรในชุมชน แสดงวิธีการนำกล้วยไม้คืนสู่ป่า อย่างถูกต้องและเหมาะสม

เชื่อนสิริกิติ์ แสดงผลิตภัณฑ์ การใช้ประโยชน์จากไม้ ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้สอย รวมทั้งอาหารหลากหลายชนิด สาธิตการทำอาหารควาจากไม้ การจักสานแข่งปลาทุ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

เชื่อนอุบลรัตน์ แสดงผลิตภัณฑ์จากต้นยางนา สาธิตการผลิตน้ำมันไบโอดีเซลจากต้นยางนา น้ำสมุนไพรยางนา

เชื่อนจุฬารัตน์ - ห้วยกุ่ม สาธิตการต้มยาหม้อสมุนไพรแก้ยอด การรักษาโรคเกี่ยวกับท้องจากหม้อพื้นบ้าน การชอหมาก

เชื่อนน่านฟ้า แสดงผลิตภัณฑ์จากหมากเฒ่าได้แก่ ไวน์ น้ำหมากเฒ่า ฯลฯ สาธิตวิธีการย้อมผ้าแบบโบราณด้วยต้นคราม

เชื่อนสิรินธร แสดงวัฒนธรรมการรับประทานน้ำพริกและพืชผักพื้นบ้านภาคอีสาน เช่น ผักเม็ก ผักกระโดน ผักติ้ว แคนนา ชะมวง ฯลฯ

โรงไฟฟ้าล้าตะล่องชลภาวัฒนา แสดงวิธีการปลูกไม้สมุนไพร 5 ระดับ มีพื้นที่น้อยสามารถทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

และภาคใต้ ประกอบด้วย

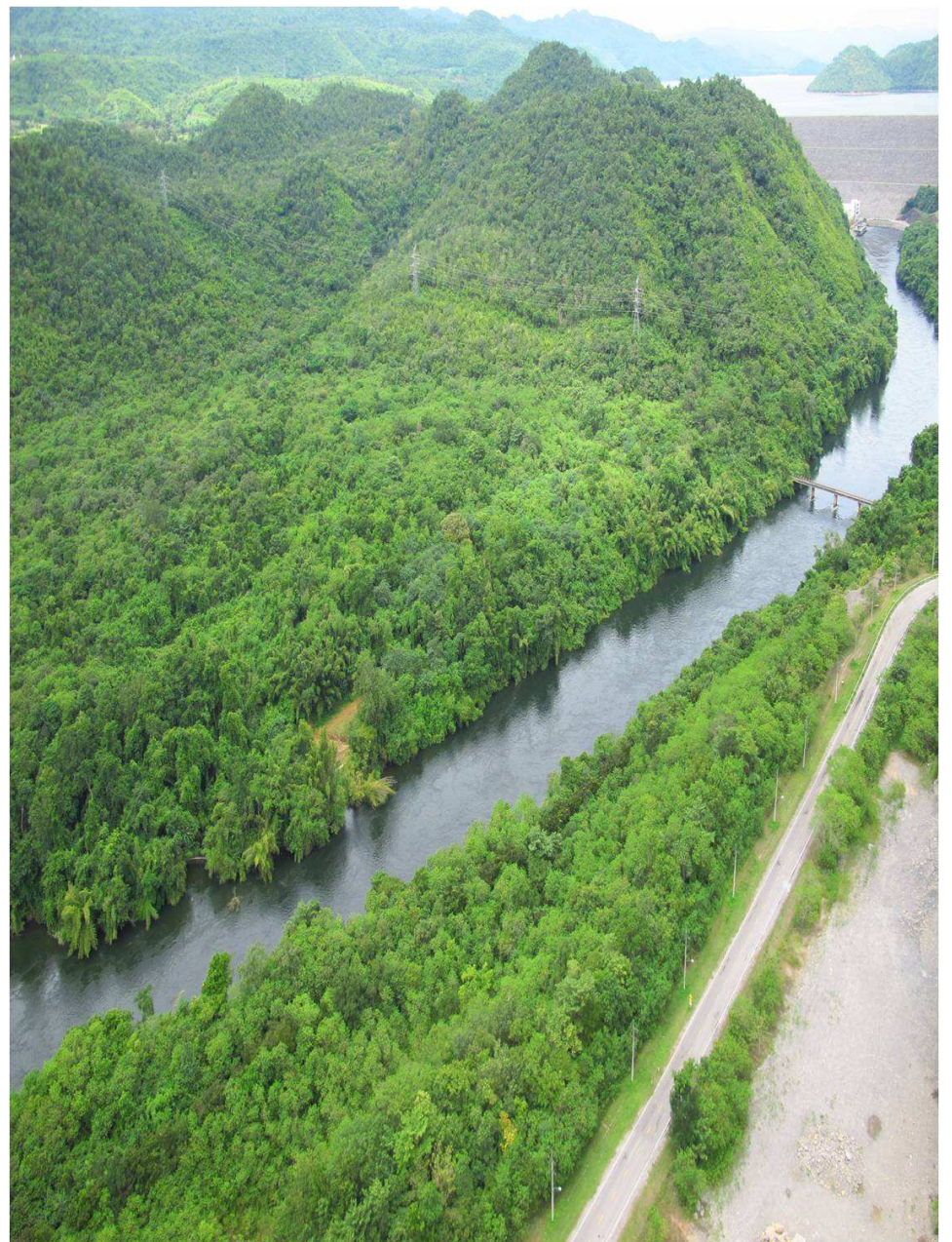
เชื่อนรัชชประภา และเชื่อนบางลาง จำลองบัวผุด พืชเฉพาะถิ่นทางภาคใต้ รวมทั้งแสดงผลิตภัณฑ์จากพรรณไม้ภาคใต้ ได้แก่ ไม้เคี่ยม ฝั่เลียงรุณ ทุเรียนพื้นเมือง วานิลลา หวายนึ่ง ละมุดป่า ประ ผักเหลียง ส้มแขก กล้วยหิน หลุมพอ

ประโยชน์

ในงานนี้ท่านจะได้รู้จัก พรรณไม้จากทั่วประเทศ ที่มีคุณค่า คุณประโยชน์ มีงานวิจัยรองรับได้มาตรฐานต้นไม้นั้น อาจอยู่ในบ้านท่าน รอบบ้านท่าน สามารถนำมาเป็นอาหาร เป็นยารักษาโรค ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน หากมีมากสามารถพัฒนาเป็นธุรกิจได้

ไม่ว่าเพียงต้นไม้ พรรณพืช ยังมีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย รวมถึงประโยชน์ของทรัพยากรชีวภาพ สิ่งมีชีวิตต่างๆ ทรัพยากรกายภาพ เช่น ดิน หิน แร่ ต่างๆ มากมาย ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการรู้จักประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติในทุกมิติ จักได้ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ คู่คุณค่า มีเหลือให้รุ่นต่อไป

ท้ายนี้ ขอเชิญร่วมรับเสด็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ “ทรัพยากรไทย : นำสิ่งดีงามสู่ตาโลก” ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ วันที่ 20 ธันวาคม 2556 ณ เชื่อนครินครินทร์ จ.กาญจนบุรี

 <p>กัญภัยมหิดล พรรณไม้สกุลกัญภัยที่หายากที่สุด พบเป็นครั้งแรกที่ อ. ไทรโยค จ. กาญจนบุรี</p> <p>Afgokia mahidoliae B.L.Burt & Chemsir. www.mahidol.ac.th/RSPG</p>	<p>“ดอกคิน” เอื้องคิน นูนคิน เอื้องนก ข้าวก้านกุง ว่านหญ้าแฝก พิศวง</p> <p>น. วรศักดิ์ ด้วงกุล ประพันธ์จากชื่อเรียกดอกคิน</p> <p>Aeginetia pedunculata Wall. พบในพื้นที่เขาวังมจร จ. กาญจนบุรี ที่ดินใช้ของมีดแลหรือชมพูแดงสีข้าวและชาม</p> <p>RSPG @ Mahidol U</p>	<p>ค้างคาวคุดกิตติ Hog-nosed Bat or Bumblebee Bat <i>Craseonycteris thonglongyai</i> Hill, 1974 พบที่อุทยานเทือกเขาพนมดงรัก จ. กาญจนบุรี</p> <p>RSPG @ Mahidol U</p>	<p>Chili</p> <p>พริกเหลือง พริกเหลือง พริกขี้หนู พริกขี้หนู พริกขี้หนู พริกขี้หนู พริกขี้หนู พริกขี้หนู พริกขี้หนู พริกขี้หนู</p> <p>พริกครบวงจร ณ กาญจนบุรี</p> <p>RSPG @ Mahidol U</p>
<p>หน่อตาล (กลีบเลี้ยง)</p> <p>ขนมจีบหน่อตาลทุเรียน</p> <p>ภูมิปัญญาชาวสวนนนท์</p> <p>RSPG @ Mahidol U</p>	<p>พื้งกาสา <i>Ardisia polyccephala</i> Wall. ex A.D.C.</p> <p>ผลพื้งกาสา ผลไม้พื้นบ้าน มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระสูง มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญเติบโตของเซลล์มะเร็งลำไส้ใหญ่ ในหลอดทดลอง มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเสริม</p> <p>RSPG @ Mahidol U</p>	<p>เขื่อนดอก หรือ เขื่อนนางต่า <i>Impatiens kerriae</i> Craib</p> <p>ไม้พุ่มสกุลเทียนในกลุ่มเขื่อนดอก มีอายุหลายปี ดอกสวยงาม ใช้เป็นไม้ประดับ มีสถานะเป็นพืชถิ่นเดียว (พบเฉพาะในประเทศไทย) พบที่จังหวัดเชียงใหม่</p> <p>RSPG @ Mahidol U</p>	<p>Durian</p> <p>ช่อดอก inflorescence หน่อตาล (กลีบเลี้ยง) fused sepals มดกลีบเพศผู้ staminal phalanges ใบประดับ bracts หางเมีย (เกสรเพศเมีย) pistil กลีบดอก petals</p> <p>RSPG @ Mahidol U</p>

พลิกหน้างานวิจัยพริกแบบครบวงจร

โดย จตุรงค์ จันทร์สีทัศน์ และคณะ

เมื่อแฉะเวียนมาจังหวัดกาญจนบุรี หากพูดถึงพริกที่ขึ้นชื่อว่าเผ็ดถึงใจ หลายท่านคงทราบดีว่า คือ พริกกะเหรียง แต่อันที่จริงแล้วในจังหวัดกาญจนบุรี ยังมีเกษตรกรปลูกพริกอีกมากมายหลายชนิด เป็นเขตพื้นที่ที่มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพริกกันอย่างแพร่หลายและสำคัญอีกที่หนึ่ง ซึ่งมีหลากหลายพันธุ์ เช่น พริกชี้ฟ้า พริกหนุ่ม พริกหยวก พริกชี้หนูเม็ดใหญ่ และพริกชี้หนูเม็ดเล็ก (กะเหรียงและชี้หนูสวน) นั่นเป็นเพราะจังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่เหมาะสมในการปลูกพริกเป็นอย่างมาก คือ มีสภาพภูมิอากาศแบบเขตร้อน ดินมีคุณสมบัติเหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชชนิดนี้

พริกกะเหรียง

พริกหยวก

พริกผลกลม

พริกชี้ฟ้า

พริกเหลือง

พริกชี้หนู

นอกจากนั้น พริกยังเป็นพืชที่ไม่ได้มีดีแค่เป็นอาหารเท่านั้น ยังสามารถนำมาใช้เป็นสมุนไพร เป็นไม้ดอกไม้ประดับสวยงามที่กินได้ด้วย ในเมื่อพริกคือพืชที่ขาดไม่ได้สำหรับคนไทย และจังหวัดกาญจนบุรีก็เป็นแหล่งปลูกพริกแห่งหนึ่งของประเทศ และคณะวิจัยโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) มหาวิทยาลัยมหิดลได้ให้ความสนใจที่จะทำการสำรวจ รวบรวม พันธุ์พริกในจังหวัดกาญจนบุรี ในรูปแบบที่เป็นสากลที่เรียกว่า Germplasm โดยจะจัดเก็บในรูปแบบของเมล็ดพันธุ์ และยังมีมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากพริก การปลูกเพื่อเป็นอาหาร เป็นไม้ดอกไม้ประดับ ด้านสมุนไพรและการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากพริก เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแก่ชุมชน

โดยเริ่มจากการวางแผนการสำรวจให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 13 อำเภอ ในจังหวัดกาญจนบุรี เดินทางสำรวจและทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกพริก เพื่อเก็บข้อมูลแหล่งพันธุ์ วิธีการปลูกและดูแลรักษา ตลอดจนผลผลิตและราคา สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หมอยา ผู้เฒ่า ปราชญ์ท้องถิ่น ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ถึงภูมิปัญญาการนำพริกไปใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ รวมถึงแหล่งจำหน่ายพริกในตลาดท้องถิ่น พร้อมทำการเก็บตัวอย่างพริก นำไปทำความสะอาดและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ เก็บตัวอย่างดินเพื่อวิเคราะห์ ในแต่ละพื้นที่ที่มีการปลูกพริก เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์

ผลการสำรวจทั้ง 13 อำเภอ ในจังหวัดกาญจนบุรี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 ถึงเดือนมกราคม 2556 เก็บตัวอย่างพันธุ์พริกได้ทั้งหมด 404 ตัวอย่าง แยกออกได้เป็น 29 กลุ่มตามสายพันธุ์พริก ตัวอย่างพริกแต่ละสายพันธุ์ที่เก็บได้ จะถูกนำมาปลูกทดสอบในแปลงทดลองเพื่อเก็บข้อมูลทางพันธุกรรมพืช โดยได้รับการสนับสนุนจาก คุณจำนอง โสมกุล จากศูนย์วิจัยพืชผักเขตร้อน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน และในเดือน กันยายน 2556 ได้มีการคัดเลือกพริกจำนวน 18 สายพันธุ์ แยกได้เป็น 7 กลุ่ม เพื่อนำมาต่อยอดการใช้ประโยชน์ โดยนำพริกที่ได้จากการทดลองปลูกในแปลงทดลอง ไปวิเคราะห์หาคุณค่าทางโภชนาการ โดยคณะวิจัยจากสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล และทดสอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยสารสำคัญในพริกแต่ละชนิด หรือที่เรียกว่า แคปไซซิน (capsaicin) โดยคณะวิจัยจากคณะเภสัชศาสตร์ และ หน่วยผลิตยาและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร สถานการแพทย์แผนไทยประยุกต์ รวมถึงการใช้ประโยชน์ด้านการเป็นไม้ประดับจากภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้สายพันธุ์พริกที่ดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้าน นอกเหนือจากการสำรวจเพื่อการรวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์พริกในจังหวัดกาญจนบุรีไม่ให้สูญหายไป

ยาดมส้มมะลิ (Sommalew inhaler)

โดย จตุรงค์ จันทร์ลีาศ และคณะ

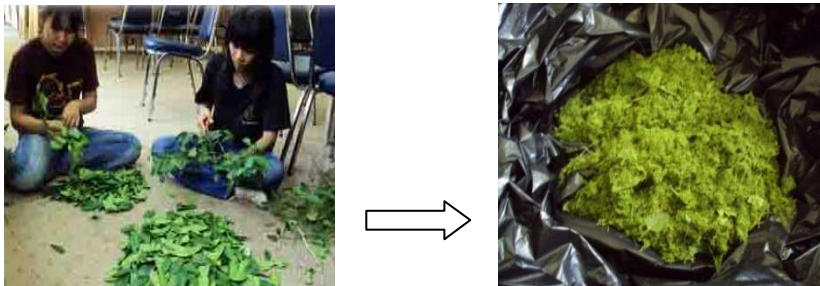
หลายท่านอาจสงสัยว่า มะลิคืออะไร ไม่เคยได้ยินชื่อนี้มาก่อน ซึ่งจริงๆ แล้วท่านอาจจะรู้จักอยู่แล้วในชื่ออื่นๆ เช่น ทางเหนือ มักเรียกว่า ขี้ติ้ว, มะนาวผี, จ้าลิ้ว ทางอีสาน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจมีชื่อว่า กรูดเปรย หรือนางกาน ส่วนภาคใต้ ชาวบ้านจะเรียกว่า กรูดผี หรือกะนาวพลี แต่สำหรับนักวิทยาศาสตร์ด้านพันธุพืช จะรู้จักในชื่อวิทยาศาสตร์ คือ *Atalantiamonophylla* (DC.) Corrao อยู่ในวงศ์ RUTACEAE

ต้นมะลิจะมีลักษณะ เป็นไม้ต้นขนาดเล็ก สูงไม่เกิน 6 เมตร กิ่งก้านตามยอดค่อนข้างเป็นเหลี่ยม มีหนามตามซอกใบ ต้นเป็นร่องบิด เปลือกเรียบ ใบเดี่ยวรูปไข่ ปลายใบหยักเว้า เรียงเวียนสลับ ผิวใบมีต่อมน้ำมันเป็นจุดๆกระจายทั่วไป ดอกออกเป็นช่อกระจุกที่ง่ามใบ กลีบดอกสีขาว ผด สด รูปทรงกลม เมื่อสุกสีเขียวอมเหลือง เปลือกผลมีต่อมน้ำมัน เมล็ด ใหญ่ เกือบกลม ด้านหนึ่งแบน เนื้อผลมีรสเปรี้ยวอมหวาน รับประทานได้แบบเดียวกับมะกอกป่า สามารถขยายพันธุ์ได้ด้วยวิธีเพาะเมล็ด ปักชำ ตอนกิ่ง

ประโยชน์สำคัญของใบจากต้นมะลิ นอกจากจะนำมาเป็นยาสมุนไพร แก้กูกเสียด ท้องเสีย รักษาโรคผิวหนังได้แล้ว คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้โครงการวิจัยอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยมหิดล ยังค้นพบอีกว่า ใบของต้นมะลิซึ่งมีน้ำมันหอมระเหยที่มีกลิ่นหอมคล้ายผิวมะนาวนั้น สามารถนำมาสกัดน้ำมันหอมระเหยได้ จึงดำเนินการทดลองสกัดจนได้เป็นน้ำมันหอมระเหยบริสุทธิ์ โดยมีกรรมวิธีสกัดดังนี้

1. นำใบมะลิมาบดเป็นชิ้นเล็กๆ

2. นำใบที่บดแล้วไปต้มในเครื่องกลั่นด้วยน้ำเดือด

3. น้ำมันหอมระเหยที่ได้จากการกลั่นจะลอยอยู่เหนือน้ำ

4. ทำการแยกส่วน นำเฉพาะส่วนที่เป็นน้ำมันหอมระเหยมาใช้ประโยชน์

หลังจากนั้นสถานการแพทย์แผนไทยประยุกต์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้นำน้ำมันหอมระเหยดังกล่าว ไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ยาตามสมุนไพรรจากมะลิ ซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญ คือ พิมเสน การบูร เมนทอล ยูคาลิปตัส และสารสกัดส้มมะลิ

และท้ายที่สุด คือการต่อยอดนำฐานข้อมูลวิจัย และองค์ความรู้ที่ได้จากการสำรวจ วิจัย และพัฒนาไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะความรู้เรื่องพืชสมุนไพร โดยได้รับการสนับสนุนจาก สถานการแพทย์แผนไทยประยุกต์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เพื่อเป็นการร่วมสนองพระราชดำริ ในการใช้ประโยชน์สมุนไพรรที่พัฒนามาจากโครงการ อพ.สธ.ตามแนวทาง โครงการอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน

นกมีหู หนูมีปีก

โดย อ.สพ.ญ.รวงรัตน์ พุทธิรงค์วัตร และคณะ

ก่อนอื่นขอยกเอาบางส่วนของถ้อยแถลงของท่านบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ “ปกปักษ์รักษา” ฉบับปีที่แล้วที่เล่าถึงสิ่งมีชีวิตที่เรียกกันว่า “ค้างคาว” หรือนกมีหู หนูมีปีก ที่เป็นส่วนผสมของสัตว์ทั้งสองชนิด คือ สัตว์สี่เท้าและสัตว์ปีก ที่อยู่ระหว่างเหตุการณ์การต่อสู้แย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างสัตว์ทั้งสองชนิด โดยมีค้างคาวที่อยู่ก้ำกึ่งระหว่างสองกลุ่มนี้ได้เฝ้ามองและเตรียมตัวจะพุ่งเข้าเป็นฝ่ายเดียวกับกลุ่มใดก็ตามที่จะเป็นฝ่ายชนะ จนเมื่อเกิดการประลองกันเกิดขึ้น ฝ่ายที่กลับกลอกเป็นนกสองหัวซึ่งก็คือ ค้างคาว จึงได้ถูกขับไล่ออกไปให้พ้นจากวงสังคมของสัตว์อื่น ๆ ไม่ให้อยู่กับกลุ่มใด เลยเป็นเหตุให้ค้างคาวต้องระเห็จไปอยู่ในป่าลึกในถ้ำที่มีมืดมิดกลางวันก็หลับนอนไป จนเมื่อสัตว์อื่นหลับไหล จึงจะออกมาหากิน มาจนตราบนานเท่าทุกวันนี้ นั่นคือนิทาน แต่เรื่องจริงนั้น ความเป็นมาจะเป็นอย่างไรก็ไม่อาจจะทราบได้แน่ชัด แต่ที่แน่ๆ คือ ปรากฏการณ์ของค้างคาวในสายตาของหลายๆ ท่าน ก็ไม่ได้จะดีสักเท่าไร ค้างคาวยังถูกมองเป็น สัตว์ลึกลับ ชั่วร้าย น่ารังเกียจ เพียงเพราะรูปร่างหน้าตาที่อัปลักษณ์ ดูน่ากลัว ลึกลับ ไม่ค่อยมีใครได้พบเห็น นอกจากนี้ ยังถูกหาว่าเป็นผู้ทำลายพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะในกลุ่ม ค้างคาวกินผลไม้ ถูกหาว่าเป็นตัวนำโรคราบาดมาสู่คน แต่ว่าจริงๆ แล้วเป็นเช่นที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ ก็ไม่เสมอไป ค้างคาวก็เป็นฮีโร่ได้นะ อย่างเช่น แบทแมนนั้นปะไร เขาเป็นพระเอกนะคะ ซึ่งจริงๆ แล้ว ถ้าเรามาทำความเข้าใจกับสิ่งมีชีวิตชนิดนี้กันให้มากขึ้น เราก็จะทราบว่า ค้างคาว ไม่ได้เป็นผู้ร้ายไปเสียทั้งหมด ค้างคาวมีความน่ารักในแบบของค้างคาว และยังมี ความสำคัญทั้งในระบบนิเวศ ห่วงโซ่อาหาร และเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความสำคัญชนิดหนึ่ง จึงเป็นที่มา ของทางทีมงานสำรวจที่จะต้องมาเสาะหา ทำความรู้จักและบอกกล่าวให้ทุกท่านได้รับรู้เกี่ยวกับ สิ่งมีชีวิตชนิดนี้

ค้างคาวคืออะไร?

ค้างคาว จัดอยู่ในชั้นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีลำตัวขนาดเล็กมีปีกบินได้ ค้างคาวถือเป็น สัตว์ที่มีอันดับใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสองของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม โดยมีค้างคาวกว่า 1,100 สปีชีส์ หมายความว่า กว่า 20% ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเป็นค้างคาว ในประเทศไทยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีทั้งหมดประมาณ 309 ชนิด เป็นค้างคาวเสีย 108 แสดงว่า หนึ่งในสามของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมใน บ้านเราเป็นค้างคาว โดยทั่วไปจะแบ่งค้างคาวได้เป็นสองกลุ่ม คือ ค้างคาวกินแมลง และค้างคาว กินผลไม้

ค้างคาวสำคัญอย่างไร ?

ค้างคาวที่หลายๆ ท่านอาจจะบอกว่าเป็นฝ่ายมารนั้น แท้ที่จริงแล้ว ก็มีความสำคัญอย่าง มากในธรรมชาติ โดยหน้าที่ที่สำคัญคือ ช่วยในการผสมเกสรของพืช ช่วยในการเคลื่อนย้ายเมล็ด พืชให้ไปตก และเกิดยุงที่ที่ไกลออกไปจากตำแหน่งเดิม เป็นการกระจายเมล็ดพันธุ์ ส่วนค้างคาว กินแมลง ก็จะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการกำจัดแมลงศัตรูพืช รวมทั้งกำจัดแมลงที่เป็นพาหะนำโรค มาสู่คน เช่น พวกยุงต่างๆ ลองจินตนาการดูว่า โลกที่ไม่มีค้างคาวนั้น แมลงหรือยุงที่ก่อความ ร้ายกาจและก่อโรคจะมีมากขนาดไหน

ค้างคาวคุณกิตติ

เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีขนาดเล็กที่สุดในโลก สถานภาพทางการอนุรักษ์จัดอยู่ใน สภาวะที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เป็นค้างคาวเพียงชนิดเดียวที่อยู่ในวงศ์ Craseonycteridae และ สกุล *Craseonycteris* พบได้ทางตะวันตกของประเทศไทย และทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศ พม่า อาศัยอยู่ตามถ้ำหินปูนริมแม่น้ำ สถานภาพของค้างคาวคุณกิตติในประเทศพม่าไม่เป็น ที่แน่ชัด และประชากรที่พบในประเทศไทยก็พบจำกัดอยู่ในเพียงจังหวัดเดียว คือ จังหวัด กาญจนบุรี ทำให้ค้างคาวคุณกิตติอยู่ในสภาวะที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ สาเหตุหลักเกิดจากการ คุกคามจากมนุษย์ และการลดลงของถิ่นที่อยู่อาศัย (ภาพที่ 1)

สำคัญแค่ไหน อย่างไร?

ค้างคาวชนิดนี้ไม่ได้มีความหมายต่อประเทศไทยเท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อคนทั่วโลก การสูญพันธุ์ของมันจะเป็นการสูญเสียดาวที่กระทบต่อระบบนิเวศในภาพรวม เราไม่ สามารถนำสิ่งที่สูญหายไปกลับมาได้ ไม่ว่าจะใช้เงินทุนมากเท่าใด และใช้เทคโนโลยีที่ดีเพียงใดก็ ตาม และการได้ชื่อว่าเป็น “สัตว์ประจำถิ่น” หมายถึง ถ้าหายไปก็ไม่สามารถหามาทดแทนได้ และ เมื่อมันหายไป มนุษย์อย่างเราไม่อาจคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น แมลงบางชนิดอาจมากขึ้นจน ส่งผลกระทบต่อไร่ นาโดยรอบและระบบนิเวศทั้งระบบ อาจารย์สุรชิต แวงโสธรณ์ หนึ่งในนักวิจัย จากทีมสำรวจจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเคยกล่าวไว้ เมื่อคราว สืบค้นค้างคาวหน้ายักษ์จุ่มกุ่ม ซึ่งเป็นสัตว์ประจำถิ่นและมีสถานะใกล้สูญพันธุ์ เช่นเดียวกัน

เราสำรวจกันอย่างไร?

ทางทีมสำรวจได้เข้าพื้นที่ในเวลาตีที่ตีคนอื่นเลิกสำรวจกันแล้ว โดยเริ่มงานกันตั้งแต่ ประมาณ 16.00 นาฬิกาของแต่ละวัน และไปสิ้นสุดที่เวลาประมาณ 21.00 นาฬิกา ส่วนตอนเช้า ตั้งแต่เวลาประมาณ 6.30 น. ก็จะเป็นเวลาของการสำรวจสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดอื่น การจะ

สำรวจค้างคาวนั้น เราจะต้องหาตัวค้างคาว ว่ามีกี่ชนิด แต่ละชนิดมีกี่ตัว ในแต่ละถ้ำมีจำนวน เท่าไหร่ แล้วจึงเก็บตัวอย่างเพื่อไปตรวจหาความหลากหลายทางชีวภาพ และสำรวจโรคที่เป็นโรค สัตว์สู่คนและโรคที่จะเป็นภัยคุกคามต่อจำนวนประชากรของค้างคาวเอง โดยเราจะเริ่มตั้งอุปกรณ์ ดักจับที่เรียกว่ากับดักสลิงซึ่งแนวตั้ง หรือ Harp Trap ที่หน้าปากถ้ำ (ภาพที่ 2) ค้างคาวจะบินมาชน เ็นที่ซึ่งไว้ แล้วก็หล่นลงสู่ถ่วงที่รองอยู่ด้านล่าง โดยไม่บาดเจ็บเสียหาย (ภาพที่ 3) แล้วจึงนำ ค้างคาวไปแยกชนิด ซึ่งน้ำหนัก เก็บตัวอย่างและเก็บข้อมูลทางชีวภาพอื่นๆ (ภาพที่ 4-5) เสร็จแล้วก็ปล่อยคืนสู่ธรรมชาติต่อไป ซึ่งขั้นตอนตั้งแต่การจับจนถึงการเก็บตัวอย่างข้อมูลทั้งหมด นั้น กินเวลาไม่ถึง 5 นาทีต่อตัว นั้นหมายความว่า ทีมงานต้องทำงานกันเหมือนกับในไลน์การผลิต ของโรงงานอุตสาหกรรมกันเลยทีเดียว เมื่อภารกิจในแต่ละวันเสร็จสิ้น ก็กลับที่พัก เพื่อที่จะตื่นเช้า เข้าพื้นที่สำรวจสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดอื่น ที่มีความสำคัญไม่แพ้กันในพื้นที่เขาวังเขมร ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี แหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพเกินกว่าที่หลายๆ คนนึกถึง

ภาพที่ 1 ค้างคาวคุณกิตติ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีขนาดเล็กที่สุดในโลกที่จัดอยู่ใน สภาวะที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

ภาพที่ 2 อุปกรณ์ดักจับค้างคาวแบบกับดักสลิงซึ่งแนวตั้ง หรือ Harp Trap

ภาพที่ 3 ค้างคาวที่ดักจับจะบินชนเส้นเอ็นที่ซึ่งไว้แล้วร่วงสู่ ถ่วงที่รองอยู่ด้านล่าง

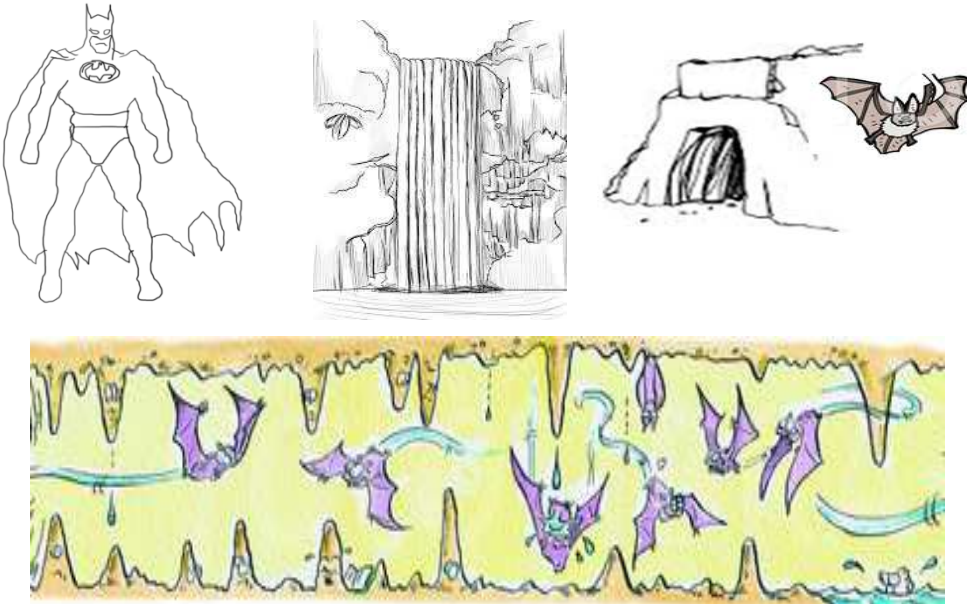

ภาพที่ 4-5 การเก็บข้อมูลทางชีวภาพและเก็บตัวอย่างจากค้างคาวที่จับได้

เยี่ยมบ้านค้างคาว

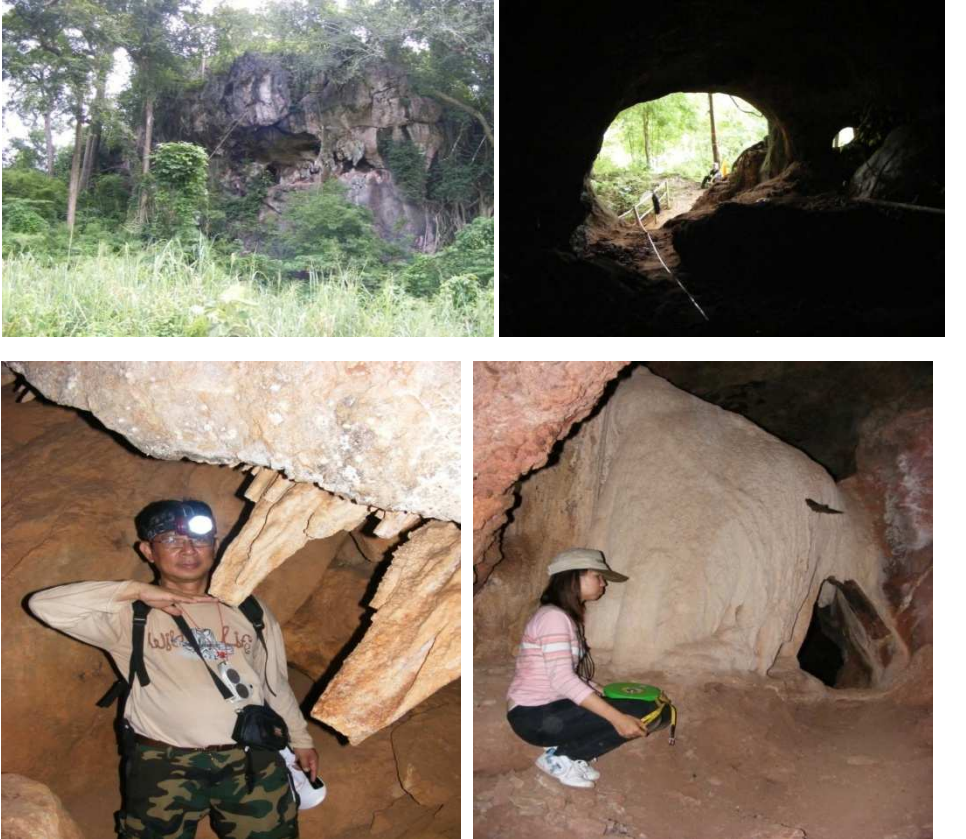
โดย ชัยพร ศิริพรไพบลีย์

แด้วแด้วแด้วแด้วแด้ว! แด้วแด้วแด้วแด้วแด้ว!.. **แบทแมนๆ!** นั่นคือ เสียงเพลงไตเติลของหนังการ์ตูนเรื่อง **มนุษย์ค้างคาว** ในยุค 60's ซึ่งเป็นการ์ตูนฮีโร่ยอดฮิตตลอดกาลเรื่องหนึ่ง (<http://www.youtube.com/watch?v=1qP-NglUeZU>) แต่นั่นเป็นเรื่องของมนุษย์ที่ต่อสู้กับพวกผู้ร้ายด้วยตัวเองโดยมีผู้ช่วยเพียงไม่กี่คน เมื่อปฏิบัติการปราบผู้ร้ายเสร็จก็จะกลับมาขงเซฟเฮาท์ ก็คือถ้าค้างคาว ที่ที่ผู้ร้ายและคนอื่นๆ จะไม่สามารถตามมารบกวนได้

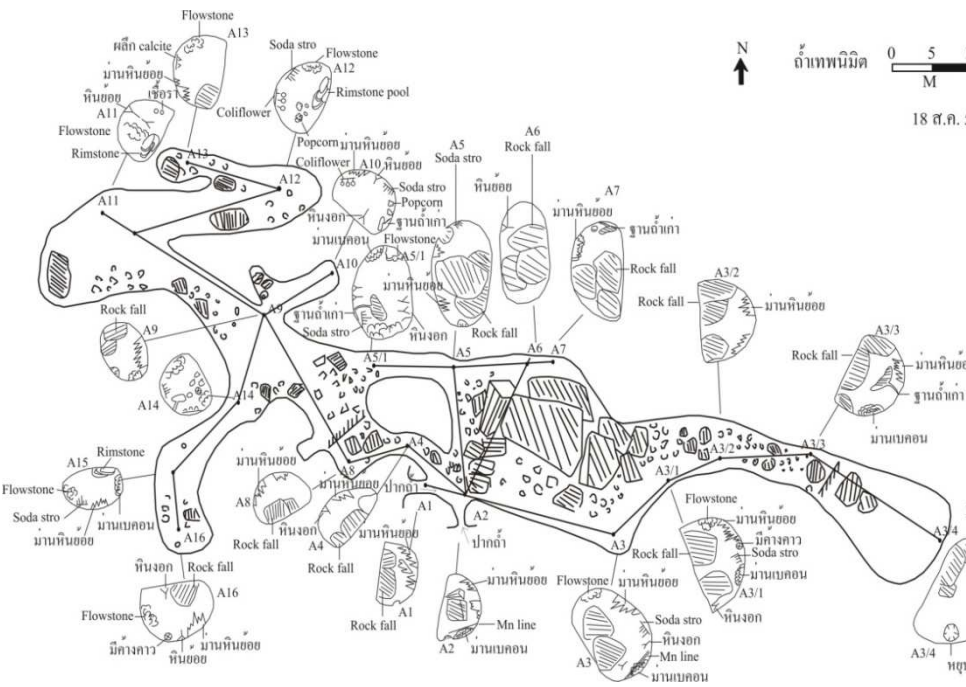
จังหวัดกาญจนบุรี โดยเฉพาะในอำเภอไทรโยค เป็นบริเวณที่มีภูเขาหินปูนอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหินปูนนั้น เมื่อมีน้ำฝนที่มีฤทธิ์เป็นกรดอ่อนๆ ไหลลงไปตามรอยแตกของหิน มันก็จะเกิดการละลายและขยายตัวจนกลายเป็นโพรงถ้ำที่มีรูปร่างและขนาดต่างๆ และจะมีสิ่งมีชีวิตหรือเกิดขึ้นตามมา คือ ประติมากรรมทางธรรมชาติที่มีความงามและมีลักษณะแปลกๆ ยากที่จะพบได้ในที่อื่นใด เช่น หินงอก หินย้อย เสาหิน ม่านหิน หินน้ำไหล และไข่มุกถ้ำ ฯลฯ และเมื่อระบบของโพรงถ้ำได้มีพัฒนาการต่อไปอีก โพรงถ้ำต่างๆ จะถูกละลายและถูกกัดกร่อนมากขึ้น จนกลายเป็นโครงข่ายถ้ำใต้ดินที่มีหลายระดับความลึก และเมื่อถึงจุดๆ หนึ่ง โพรงถ้ำบางส่วนจะเกิดการยุบตัวและถล่มลงมา จึงเหลือไว้ให้เห็นเป็นภูมิประเทศที่มีลักษณะตะปุ่มตะป่ำ มีหน้าผาที่สูงชันสลับกับแอ่งหลุมยุบ ซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า **ภูมิประเทศแบบคาสต์** หรือ **ภูมิประเทศหินปูน** และมีถ้ำซ่อนอยู่มากมายอย่างลับซับซ้อน ทั้งถ้ำารลอดและถ้ำแห้ง

ดังนั้นในพื้นที่เหล่านี้ จึงถือได้ว่าเป็นทำเลทองของค้างคาว เพราะมีลักษณะเด่นที่ครบครันเหมาะสำหรับการลงทุนนำครอบครัวมาอยู่อาศัย คือ **"ต้องปลอดภัยและไม่ไกลแหล่งอาหาร"** โดยเฉพาะค้างคาวคุณกิตติ (*Craseonycteris thonglongyai*) ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมที่เล็กที่สุดในโลก มีน้ำหนักเฉลี่ยเพียง 2 กรัมเท่านั้น เบาทวีเลย ซึ่งจะพบได้ในหลายถ้ำบริเวณนี้ แต่ถ้าจะถามว่า ถ้ำแบบไหนหรือโพรงถ้ำแบบไหนที่ค้างคาวโดยเฉพาะค้างคาวคุณกิตติชอบอยู่ จากผลการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นโพรงถ้ำแห้ง และมีชอกเล็กชอกน้อยมาก ยากที่คนหรือสัตว์นักล่าทั้งหลายจะเข้าไปได้ ส่วนตำแหน่งของถ้ำที่มีค้างคาวชนิดนี้อยู่จริงๆ แล้ว ถ้าหากไม่มีคนไปรบกวนมัน เราจะสามารถพบได้แม้ในถ้ำที่อยู่ใกล้ริมถนน แต่เนื่องจากพื้นที่นี้มีผู้คนเข้าออกเป็นประจำ มันจึงชอบจะอยู่ในส่วนที่สูงขึ้นไปในถ้ำตามหน้าผาชันหรือที่ลาดชันแต่มีป่าไม้ช่วยปกคลุมอำพรางไว้

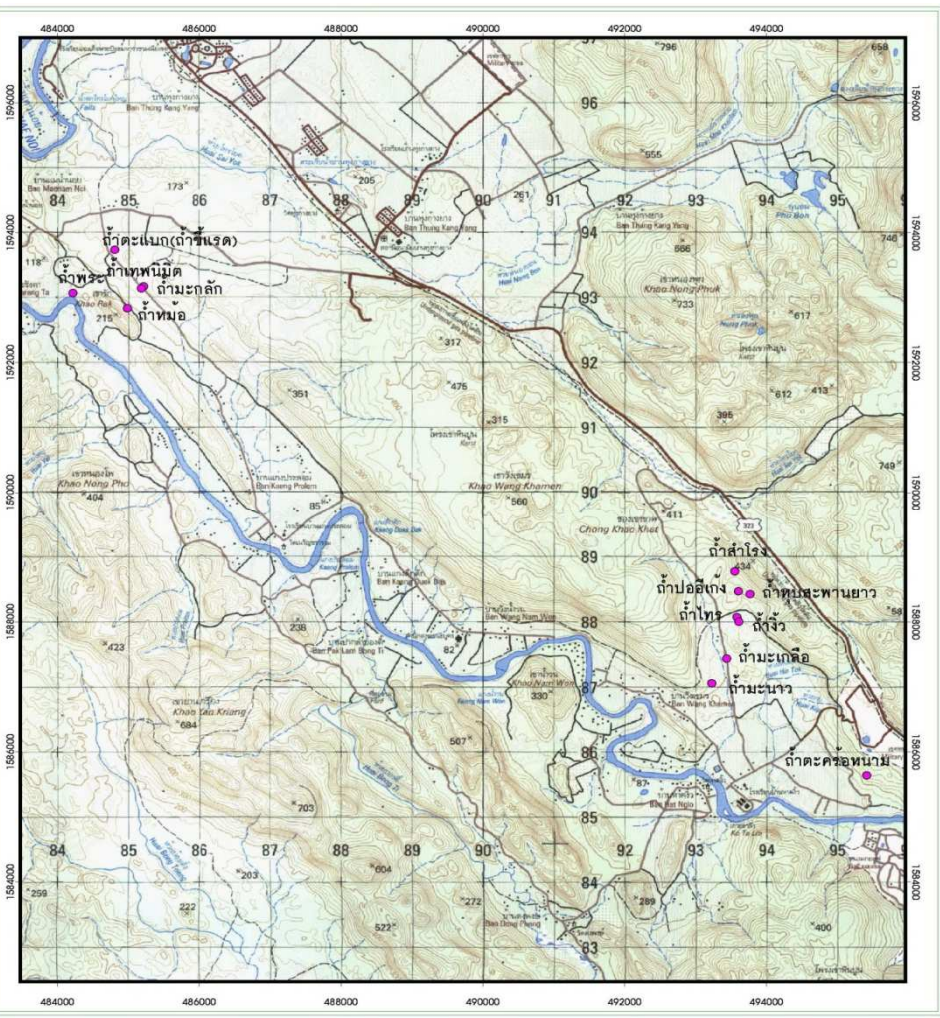

รูปแสดงลักษณะถ้ำที่เป็นถิ่นที่อยู่ของค้างคาว

จากการสำรวจและศึกษาเรื่องถ้ำมานาน ผู้เขียนอยากบอกท่านทั้งหลายว่า ถ้ำนั้นเป็นนักบันทึกประวัติศาสตร์ของโลกชั้นยอด เพราะเราสามารถพบหลักฐานต่างๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องโลกร้อนโลกเย็นในอดีต คือ ข้อมูลสภาพภูมิอากาศในยุคดึกดำบรรพ์จนถึงปัจจุบัน ข้อมูลด้านธรณีวิทยาที่หาไม่ได้นอกถ้ำ เช่น หลักฐานการยกตัวของเปลือกโลกในประเทศไทย และฟอสซิลที่สำคัญๆ หลักฐานด้านโบราณคดีที่ย้อนไปได้ถึงยุคมนุษย์ถ้ำนานนับหมื่นปี ตลอดจนสิ่งมีชีวิตแปลกๆ ที่สามารถอยู่ในถ้ำที่มีดสนิทได้ และมีสัตว์สายพันธุ์ใหม่ๆ ที่รอการค้นพบอีกมากมาย รวมทั้งสิ่งที่เรารู้จักแต่ไม่รู้เรื่องราวเบื้องหลัง เช่น น้ำตกไทรโยคใหญ่นั้น เกิดจากน้ำพุที่มาจากถ้ำ และมีหลักฐานบ่งบอกว่า ในอดีตมีน้ำตกแบบนี้อีกหลายแห่ง เพียงแต่ว่าในปัจจุบันมันถูกยกตัวขึ้นไปอยู่ในที่สูงจนไม่มีน้ำมาหล่อเลี้ยงมันอีกต่อไป จนกลายเป็นอดีตน้ำตกไปซะงั้น..แหละ เป็นต้น

รูปแสดงตัวอย่างผังถ้ำเพนนิมิต

รูปแสดงตำแหน่งที่ตั้งถ้ำในพื้นที่ศึกษา

การประกวดสุดยอดพ่อ-แม่ครัวหัวป่าก์แห่งเขื่อนศรีนครินทร์

โดย สมศรี เจริญเกียรติกุล และคณะ

การประกวดสุดยอดพ่อ-แม่ครัวหัวป่าก์ แห่งเขื่อนศรีนครินทร์ เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาจากการสำรวจพืชอาหารท้องถิ่นแต่ละฤดูกาล ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์รอบเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากการสอบถามชาวบ้านโดยรอบเขื่อน ถึงความชอบและความถี่ของการนำพืชผักหลายชนิดที่พบว่า น่าสนใจ มาใช้ปรุงเป็นอาหารตามตำรับพื้นบ้าน ได้ผักจำนวน 9 ชนิด สำหรับนำมาใช้ในการประกวดตำรับอาหารพื้นบ้าน 10 ตำรับ ได้แก่ แกงส้มผักหวานป่า แกงเลียงผักหวานป่า แกงส้มผักกูด แกงส้มตะคึก แกงส้มกระพี้จั่น แกงป่าเร่วป่า ทอดมันวุ้นเปราะ แกงกะทิบุก แกงป่ากระชายพรวน และลาบเพกา พังซื่อแล้วชวนให้น้ำลายสอทั้งนั้น

ในการประกวด ครั้งนี้ใช้ชื่อว่า “ ภูมิปัญญาตำรับอาหารพื้นบ้านจากพืชท้องถิ่น เขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี ” โดยการร่วมแรง ร่วมใจเป็นอย่างดีของเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เขื่อนศรีนครินทร์ ผู้นำชุมชน ตลอดจนชาวบ้านต่างๆ ที่อาศัยอยู่รอบเขื่อนศรีนครินทร์ ได้แก่ หมู่บ้านแก่งแคบ แก่งปลากด เจาะเลาะ ปลายดินสอ พุน้ำเป็รียว และสองพี่น้อง การแข่งขันแบ่งออกเป็น 4 ครั้ง ตามช่วงเวลาที่สามารถหาผักพื้นบ้านแต่ละชนิดได้ อีกทั้งมีการเวียนไปจัดประกวดทั้งในหมู่บ้าน และที่เขื่อนศรีนครินทร์ เพื่อสร้างบรรยากาศ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการกระตุ้นให้เกิดสำนึกรัก และเห็นคุณค่าในทรัพยากรท้องถิ่นของตน

รูปที่ 1 บรรยากาศในงานประกวด

บรรยากาศในการแข่งขัน เป็นไปอย่างสนุกสนาน และเป็นกันเองทั้งระหว่างผู้เข้าประกวดจากแต่ละหมู่บ้าน ผู้จัดการแข่งขัน และคณะกรรมการ แต่ละทีมเดินทางมาสถานที่จัดงานกันแต่เช้า เพื่อเตรียมตัวทั้งอุปกรณ์ต่างๆ และเครื่องปรุง เมื่อถึงกำหนดเวลา ผู้จัดการแข่งขันซึ่งเป็นผู้จัดหน้าผัดสำหรับใช้ในการประกวดแต่ละครั้ง ส่งมอบผักให้กับทุกทีม และให้เริ่มปรุงได้ตามเวลาที่กำหนด แต่ละทีมจะหมักหมมกับการทำอาหาร กลิ่นอาหารหอมฟุ้งไปทั่ว ระหว่างการทำอาหาร คณะกรรมการเข้าไปสอบถามและสังเกตการณ์ ในด้านการเตรียม การทำ และสุลักษณะ รวมถึงภูมิปัญญาต่างๆที่เกี่ยวข้องจากผู้เข้าแข่งขัน ที่เราไม่ทราบมาก่อน เช่น การลวกผักหวานป่า หรือตะคึก ก่อนนำไปปรุงเป็นแกง เพื่อให้ผักมีสีสันทันรับประทาน และใช้เวลาในการต้มน้อยกว่า ทั้งยังช่วยรักษาคุณค่าทางอาหารไว้ได้ด้วย หรือการเตรียมบุก ซึ่งหากเตรียมไม่ดีจะคัน เนื่องจากมีสารชนิดหนึ่งที่สามารถละลายได้ในน้ำ ภูมิปัญญาโบราณจึงมีการนำบุกที่ปอกเปลือกออกหมดแล้วมาลวก หรือหนึ่ง เพื่อลดสารชนิดนี้ก่อนนำมาปรุงอาหาร หรือเพกาที่รสขม เทคนิคในการลดรสขมคือ การนำมาย่างเผาก่อนนำมาทำอาหาร

รูปที่ 2 การพูดคุยระหว่างคณะกรรมการ และผู้เข้าประกวด

หลังจากผู้เข้าประกวดทุกทีมทำอาหารแต่ละตำรับเสร็จแล้ว ก็มาถึงภาระอันหนักนึ่งของคณะกรรมการ เพราะอาหารแต่ละจานทั้งเผ็ด ทั้งร้อน อร่อยกันจนยากที่จะตัดสิน แต่ก็จำเป็นต้องตัดสินไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น วัตถุประสงค์ สะอาด การปรุงสุกสุกสุกสุก ไม่มีการใช้ผงชูรส หรือสารปรุงรสต่างๆ ทำอาหารเสร็จทันตามเวลา ผู้เข้าประกวดแต่งกายสะอาด มิดชิด ถูกสุขอนามัย ที่สำคัญคือ รสชาติต้องอร่อยและมีเอกลักษณ์ประจำถิ่น อันเป็นผลมาจากภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ ที่สำคัญและต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษสำหรับการประกวดครั้งนี้ คือ ควรเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมด้วย โดยการดูจากส่วนผสมต่างๆ ที่ใช้

รูปที่ 3 การชิมอาหารโดยคณะกรรมการ

หลังจากที่ทุกฝ่ายเหนื่อยกันมาตลอดช่วงเช้า ก็มาถึงการกินอาหารกลางวันร่วมกันระหว่างกินอาหารนั้นคณะกรรมการก็เร่งรวมผลคะแนนให้เสร็จทันเวลา และแล้วเวลาที่ทุกคนรอคอยก็มาถึง การประกาศผลการประกวดของอาหารแต่ละตำรับ ทีมที่ชนะก็หน้าชื่นตาบานกัน ส่วนทีมไหนที่ไม่ได้ก็ยิ้มได้ เพราะมีความหวังที่จะกลับไปหาเคล็ดลับ และฝึกฝนเพื่อนำมาใช้ในครั้งต่อไป ทำให้ผลัดกันได้รางวัลอย่างทั่วหน้า จนมาถึงการประกวดครั้งสุดท้าย จากนั้นจึงนำคะแนนของทุกครั้งมารวมกัน เพื่อหาทีมที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับ แต่สิ่งที่สำคัญของการประกวดนี้คงไม่ใช่เรื่องการแพ้ หรือชนะ แต่อยู่ที่ความเข้มแข็ง ความสมัครสมานสามัคคีกันของคนในชุมชน การได้เห็นการแบ่งปันกันของคนระหว่างชุมชน รวมถึงการจุดประกายให้เห็นถึงคุณค่าของการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีมาแต่รุ่นปู่ย่า ในการใช้ทรัพยากรพืชที่มีให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต ตลอดจนเกิดความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร และภูมิปัญญาเหล่านี้ให้คงอยู่กับแผ่นดินไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

รูปที่ 4 ปิดการประกวดตำรับอาหาร ภูมิปัญญาตำรับอาหารพื้นบ้านจากพืชท้องถิ่น

เขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

เขียนแบบสิ่งแวดล้อม กาลเทศะ และธรรมะ ในสวนทุเรียน

โดย เกษม กุลประดิษฐ์

อบ ไชยวสุ (15 สิงหาคม พ.ศ. 2444 - 2 ตุลาคม พ.ศ. 2540)

ครูสอนภาษาไทย นักหนังสือพิมพ์ นักเขียนเรื่องสั้นแนวชวนหัว เจ้าของนามปากกา ฮิวเมอริสต์ และ L.H. ได้รับการยกย่องเป็นผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น รางวัลพระเกี้ยวทองคำ และได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (หัตถศิลป์) ประจำปีพุทธศักราช 2529

อบ ไชยวสุ เสียชีวิตเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2540 สิริอายุได้ 96 ปี 1 เดือน 17 วัน ได้รับพระราชทานเพลิงศพเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2541 ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

ภาพประกอบด้านบน เป็นปกหนังสือ เล่มที่เราได้ตามหามา และได้เล่มมาเป็นของตัวเองเมื่อปี 52 ไม่ใช่ว่าหายากอะไรหรอกประเด็นมันอยู่ที่ว่า ตอนเรียนมัธยม เคยได้อ่านหนังสือของฮิวเมอริสต์ ในห้องสมุด ท่านเขียนถึง ขนมหีบดอกทุเรียน ที่เมืองนนท์ (บ้านเราก็คือปากเกร็ดเคยเป็นสถานที่ขายทุเรียน จากเกาะเกร็ดมาก่อน)

ปี 51 พอมิโกลาสได้มาทำงานเกี่ยวกับเรื่องสวนผลไม้ ที่เมืองนนท์ ก็เลยนึกถึงหนังสือเล่มนั้น และข้อเขียนที่เคยอ่านเกี่ยวกับทุเรียน ตามที่เกริ่นไว้ว่าตามหามาตามหาตามหาหนังสือของฮิวเมอริสต์เล่มไหนก็ไม่รู้ รู้แต่ว่ามีเรื่องราวของทุเรียนอยู่ประมาณ 3-4 บรรทัด ใ้อัครันจะกว้านซื้อทั้งหมดก็ไม่ไหว ก็เลยต้องใช้วิธีเปิดเล่ม และอ่านอย่างรวดเร็ว เริ่มจาก เรื่องเอกพจน์บุรุษที่หนึ่ง รวมเรื่องสั้นบางเรื่องของฮิวเมอริสต์ คิดเบงรวมเรื่องขบขันของฮิวเมอริสต์ อ้ายเปียด่วน พอเริ่มอ่านไป อ่านเร็วไม่ได้แล้ว ของดี ๆ ทั้งนั้นตานี้จะอ่านแบบช้าๆ ให้ได้อรรถรสขึ้นไปทำอย่างนี้ที่ร้านหนังสือก็คงจะไม่งามแน่.....

ตอนนี้ที่บ้านมีหนังสือของ ฮิวเมอริสต์ หลายเล่ม ทั้งหัตถ์นิยาย หลักไวยากรณ์ ความรู้ลีลาการเขียน การล้อเลียนสังคม และที่หนักไปกว่านั้น ภาพประกอบ ภาพล้อเลียน เป็นฝีมือของอาจารย์ประยูร จรรย์ราษฎร์ ยิ่งคุณค่ากับการเก็บรวบรวมเอาไว้อ่านเพื่อความบันเทิง และอ่านเพื่อศึกษาเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างไม่เบื่อ

ก็ยังไม่พบเล่มที่ต้องการอยู่ดี ก่อนวันลอยกระทง 1 วัน ไปเดินแถวท่าช้าง มีแผงขายหนังสืออยู่หลายเจ้า ก็ไปเจอจนได้ ขึ้นปกว่า ข้าพชนกับฮิวเมอริสต์จิตแจ่มใส ราคาปก 165 บาท สภาพดีเยี่ยม เรื่องทุเรียนที่เราตามอยู่ในเรื่องสั้นชื่อว่า ดงเด็กเด็ก พออ่านเจอ ก็เกิดอาการประหลาด เหมือนไปแอบเจอสิ่งของสำคัญ ที่คนอื่นไม่รู้จักร และเรารู้คนเดียวว่ามันสำคัญ จังหวะนี้ถ้าเก็บอาการไว้ไม่อยู่ คนขายจะต้องบอกราคาแพงแน่ ถ้ายังรู้ว่านี่เป็นหนังสือมีเรื่องทุเรียนซึ่งสำคัญมากมันอาจจะเก็บไว้อ่านเอง ไม่ขายใครก็ได้ อาศัยว่าเดินตลาดของเก่ามาบ่อย ต้องทำที่หนังสือเล่มนี้ก็ไม่สนใจสักเท่าไร ทำที่แกลังถามไปว่าเล่มนี้ราคาเท่าไร และก็ทำเป็นพลิกหนังสือเล่มอื่นดูไปเรื่อยๆ น้องคนขายบอกมาว่า พี่ดูราคาปกให้หน่อยครับ ตอนนี้เริ่มมีอาการลุ่น (ความมันของการเดินตลาดขายของเก่า อยู่ช่วงเวลานี้ครับ เราพบสิ่งที่ต้องการ ถ้าเขาขายแพงเราก็ต้องซื้อ แต่ถ้าเขาขายมาถูก เราก็ซื้อด้วยความรู้สึกที่ดี ถ้าไรสองต่อ) 165 บาท เราตะโกนไป น้องมันสวนกลับทันที 100 นี่พี่ เราก็สวนกลับ 80 น้อง เดี่ยวดูเล่มอื่นด้วย OK ที่เอาหนังสือมาไว้ที่แผงก่อนก็ได้ครับ แต่เราไม่ยอมให้ เดี่ยวใครมาเห็น แล้วรู้ว่าเล่มนี้ดียังไง มันให้ราคา 100 เราก็จะอดได้หนังสือ วันนั้นนั่งเรือด่วนเจ้าพระยา กลับบ้าน แทบจะไม่ได้ดูวิว ข้างทางเลย อ่านย่อหน้าสุดท้ายของหน้า 147 อยู่หลายเที่ยวความมึนอยู่ว่า

คู่คืบ... วันหนึ่งผมได้รับคำบอกเล่า... เอาไหมล่ะอาทิตย์นี้ไปกินดอกทุเรียนกัน ใ้อูถูกทุเรียนอะไร มันจะมีเวลานี้ละ ดอกมันนะ เออน่า จะทำให้กินซี คือจี้ เอาหมูเอากุ้งเอาไก่เอาปูทะเลเอาสัตว์ต่างๆ บรรดาไม้สับให้ละเอียด ยัดลงไปดอกทุเรียน แล้วนั่งแล้วกินเหมือนขนมหีบ

เข้าที่เข้าที่ ตกกลางอ้วไป แต่อ้วเสียตายดอกทุเรียนที่เอามากินเสียในรูปของขนมหีบ เราจะอดทนรอไปอีกหน่อยแล้วกินมันในรูปเนื้อทุเรียนมิติรี อ้วอดทนได้น่า

ไม่ใช่อย่างนั้น คู่ก็เป็นบ้าไปได้ ถึงคิวเศษยังงี้ ก็ไม่มีใครเขาเสียสละเด็ดดอกทุเรียนมายัดใส่หมูหนึ่งให้กินหรอก หมายความว่า ดอกทุเรียนที่มันร่วงร่วง

เออ ถ้างั้นเอา อาทิตย์นี้อ้วไป แต่ว่าฮิวเมอริสต์ก็ไม่ได้ไปในอาทิตย์นั้น เพราะเพื่อนไม่ได้มารับ เลยเปลี่ยนเป็นอาทิตย์ถัดไป

ที่เยาวนิตต์ ดิถีเพ็ง ทำงานอยู่ที่ อบต.บางสีทอง และทีมงานคูขนานอีกงานหนึ่ง อยู่ที่ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืชบางสีทอง ชวนให้เราไปรู้จักกับชาวสวนทุเรียนที่นั่น ชาวสวนที่บางสีทองยังคงวิถีชีวิตดั้งเดิม อยู่กันเป็นครอบครัวขยาย ชนิดสวนก็อยู่ติดๆ กัน ใช้คู คลอง ร่องสวนร่วมกัน ป่าสมบูรณ์ เป็นที่ใหญ่ในสวนทุเรียนย่านนั้น ป่าสมบูรณ์ชอบแทนตัวเองว่าพี่ แต่เราเรียกว่า ป่าอยู่เรื่อย ท่านมีอายุมากแล้ว แต่ยังแข็งแรงแบบน่าแปลกใจ

เมื่อดอกทุเรียนเริ่มจะบาน เราไปบางสีทอง เตรียมการทำอาหารจากดอกทุเรียน โดยขอไปคุยกับป่า เอ่อ พี่ก็แล้วกัน พี่บูรณ์ ท่านเอ่ยปากว่า เกือบสิบปีแล้วที่ไม่ได้เอาดอกทุเรียนมาทำอาหารกินกันในบ้าน (เขาไม่ทำขาย ทำแล้วก็มาแบ่งกันกิน) ส่วนมากก็จะทำแกงส้ม ท่อหมก ไข่เจียว หรือไม้ก่อกามาจิ้มน้ำพริก

แล้วขนมหีบดอกทุเรียนล่ะครับ เคยทำบ้างไหม พี่บูรณ์หันมาถามว่า มันทำยังไง น่าจะทำได้เพราะชั้วทุเรียน หรือหม้อदान มันมีขนาด และรูปทรงที่เหมือนแป้งทำขนมหีบ แล้วเราก็ยกหนังสือเล่มนั้นให้อ่านดู

ตอนเช้ามีดไปขอเก็บดอกทุเรียนจากสวนของคนรู้จักกัน ได้มาหลายกิโล แล้วยังเหลือแบ่งไปให้ อาจารย์สมศรี แห่งสถาบันวิจัยอาหารและโภชนาการ ม.มหิดล วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการได้อีกด้วย เราได้ดมดอกทุเรียน ตอนเช้าไปสำรวจข้อมูล ในดอกจะมีน้ำหวานกลิ่นเหมือนน้ำอ้อย เอาไว้ล่อผึ้ง และชันโรง ให้มากิน และช่วยผสมเกสรดอกทุเรียนให้ด้วย ดอกทุเรียน 1 ดอก แบ่งออกมาเป็น หม้อदान เกสร และกลีบดอก สีลันของดอกจะเปลี่ยนไป เมื่อถูกแดด เอามาทำอาหารไม่สวย พี่บูรณ์ตอบมา หลังเราถามไปว่า ทำไมไม่ต้องไปเก็บดอกตั้งแต่ยังมีชีวิตคือความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมรอบสวนจริง ๆ

ประมาณ 8.30 พวกเรามาถึงบ้านที่บูรณ์ โดยมีพี่น้องมารออยู่แล้ว บ้านที่บูรณ์อยู่ริมคลอง บางกอกน้อย บรรยากาศ รมรื่น เป็นบ้านทรงไทย เดิม ต่อเติมบางส่วนรองรับลูก หลาน เหลน ดูปูนดี พี่บูรณ์เปิดครัวบนบ้าน ขนอุปกรณ์ ทำครัว มาใช้งานอย่างครบครัน เครื่องปรุงวัตถุดิบสำหรับ4เมนู วางเต็มครัว แทบจะไม่มีที่ให้เดิน

เกือบจะเพลอยู่แล้ว ตอนที่บูรณ์ทำเมนูสุดท้ายคือ ไข่เจียวเกสรดอกทุเรียนเสร็จ พยายามที่จะอธิบายความว่า พวกเราอยู่ในครัวกันวันนั้น มีความเพลิดเพลิน สนุกสนาน เฮฮา ตลอด เดี่ยวก็กลิ่นหอมของอาหาร กลิ่นหอมของเครื่องเทศ ไชยมาเป็นระยะ เสียงครก เสียงมีดกระทบเสียง สลัดกันแทรกมาบ่อยๆ กว่าจะได้กินก็ปาเข้าไปเกือบจะบ่ายโมง เพราะมัวแต่ถ่ายรูปอาหารจานเด็ดกันไว้ เพื่อเตรียมการสำหรับการเชิญชวนให้นักโภชนาการ มาช่วยศึกษาคุณค่าทางโภชนาการตำรับอาหารจากดอกทุเรียนในโอกาสต่อไป

ในที่สุดก็ถึงเวลาอาหารกลางวัน หลังจากที่นั่งจ้องกันมานานพอควร แผลอแผลบเดียวหมดเกลี้ยง หลายคนชมว่าอร่อย และแปลกดี สำหรับผมแล้ว อาหารกลางวันมื้อนี้ มีเรื่องราวประกอบมากเป็นพิเศษ และรอคอยมานานหลายปี นับแต่วันที่ได้เจอในขนมหีบดอกทุเรียนในหนังสือ และวันที่หาหนังสือเล่มนี้จนพบ จนมาถึงวันนี้ได้เห็น และได้กินอาหารนั้นจริงๆ นี่เป็น

ช่วง 2 สัปดาห์เท่านั้น ที่เราจะมอดอกทุเรียนร่วงมาให้ทำอาหารกินกัน มันก็ยากพอตัวเหมือนกัน สำหรับนักชิม เพราะอาหารจากดอกทุเรียนไม่มีทำขายทั่วไป เพราะฉะนั้นถ้าใครอยากลองชิมเมนูอาหารจากดอกทุเรียน การเตรียมประกอบอาหารชุดนี้ ต้องวางแผนและจัดการให้ดีๆ เดี่ยวจะเหมือนกับในหนังสือ ข้าพชนกับฮิวเมอริสต์ เขียนไว้ที่หน้า 150ว่า

ผมแนะนำว่า ขนมหีบดอกทุเรียนควรจะมีชั้วพริกแดงเหมือนอย่างขนมหีบตามเหล่า พี่เตรียมเครื่องจิ้มไว้ให้พร้อม เขาบอกเครื่องจิ้มไม่มี เพราะขนมหีบไม่มี เพราะดอกทุเรียนไม่มี ผมว่า อ้าว จันแปลว่า ลือทำให้อ้วผัดหวังครั้งใหญ่ในรอบปีนะซี ลือชักชวนให้อ้วมากินขนมหีบดอกทุเรียน เขาบอกว่าดอกทุเรียนนะมี ว่าแล้วหยิบตัวอย่างมาให้ดูดอกหนึ่ง นี่ไง แต่ว่า วันนั้นมันมีดอกเดียวแล้วไม่ควรจะซื้อนานาสารพัดสัตว์ มาสับยัดใส่ดอกทุเรียนดอกเดียว ใส่รังถึงไหมถ่านครึ่งถึง ให้เป็นขนมหีบกินค่าเดียวหมดไม่ใช่หรือไม่เป็นไรนะดู วันนี้มีชั้วมันล้นตาแคงไก่ ใส่กัญชานิदनน้อย มีเปิดน้ำตุ่นมะนาวดองลิบตัว ผมก็ยอมรับเอาบัญญัติเหล่านั้นมาแทนขนมหีบดอกทุเรียน เพราะทำไม่ได้ ดอกทุเรียนมันไม่ล้น ที่มันไม่ล้นเพราะมันไม่บาน ที่มันไม่บานเพราะมันไม่มีเคราะห์ดีนิตเดียวที่ต้นทุเรียนมีจริง ๆ ตามคำให้การ

ตกลงปีนั้นฮิวเมอริสต์ อดทานขนมหีบดอกทุเรียนครับ ธรรมชาติดิบ้านสวนเป็นเรื่องของกาละ เทศะจริงๆ แต่เป็นกาละ เทศะ ที่จัดการได้ ผลทุเรียนนนท์นั้นก็แปลก ไม่ใช่ว่ามีเงินแล้วจะหา กินได้เสมอไปนะครับ ยิ่งดอกทุเรียนยิ่งแล้วไปใหญ่ แต่จัดการได้ครับถ้าเราเข้าใจเรื่องของกาละ เทศะ และธรรมะของชีวิตชาวสวน

เลือกทุเรียน

โดย วัฒนศิริ รุจิระกิตติกุล

ค่ายเลือกทุเรียนครั้งแรกของจังหวัดนนทบุรี จัดขึ้นที่โรงเรียนวัดบางอ้อยช้าง ตำบลบางสีทอง ครอบคลุมโรงเรียนยังมีสวนทุเรียนและชาวสวนอยู่กันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน มีคลองอ้อมผ่านหน้าวัดบางอ้อยช้าง ค่ายเลือกทุเรียนนี้จัดขึ้นหลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่เมื่อปี พ.ศ.2554 ผ่านไปได้สัก 1 ปี ชาวสวน และชุมชนรอบๆเริ่มเข้าใจว่า ความรู้ความเข้าใจในการทำสวนเริ่มเลือนหายไปบ้าง โดยไม่ทันตั้งตัว ต้นทุนความรู้ที่บรรพบุรุษสะสมไว้ให้ ขาดการถ่ายทอดให้ลูกหลานซึ่งเริ่มหันไปค้นคว้ากับชีวิตคนเมือง การจัดค่ายเลือกทุเรียนจึงเกิดขึ้นในเวลาอัน

ภาพที่ 1 ลูกเสือเข้าค่ายในวันเปิดค่ายเลือกทุเรียน

ค่ายเลือกทุเรียน เป็นกิจกรรม ส่งเสริมการใฝ่หาความรู้ เรื่องการทำสวน ของนักเรียน ซึ่งเรียกว่า เลือกทุเรียน โดยคัดเลือกนักเรียนจากโรงเรียนในสังกัด อบจ.จังหวัดนนทบุรี ผ่านการจัดการของกิจกรรมลูกเสือ ที่สอนให้ลูกเสือมีระเบียบวินัย รักชาติ ช่วยเหลือเด็กนักเรียนกลายเป็นเลือกทุเรียน ที่รู้จักการยังชีพเบื้องต้น เน้นการมีความสามัคคี การช่วยเหลือผู้อื่นและการบำเพ็ญประโยชน์ โดยใช้พื้นที่สวนทุเรียนรอบๆโรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกการเข้าค่าย เลือกทุเรียนจะได้เรียนรู้สภาพพื้นที่ ระบบนิเวศวิทยาเบื้องต้น รวมถึงประโยชน์จากการนำ พืช ผักสวนครัว ที่พบในสวนมาใช้ในการดำรงชีพ วิทยากรมืออาชีพที่สอนเลือกทุเรียนตัวเล็กๆ คือ ชาวสวนที่กำลังอยู่ในช่วงฟื้นฟูสวนทุเรียนของตนเอง การทำสวนผสมนี้ทำให้ชาวสวนฟื้นตัวจากภัยธรรมชาติได้รวดเร็ว ชาวสวนจึงนำประสบการณ์จริงมาสอนเลือกทุเรียนด้วยความสนุกสนาน

ในการเข้าค่ายจะฝึกเด็กนักเรียนให้เดินสำรวจสวน ทั้งกลางวันและกลางคืน เพื่อให้เด็กสังเกตความแตกต่างของสวน ในมุมมองต่างๆทั้งเรื่องต้นไม้ และสัตว์ต่างๆ ในสวน ทั้งนี้ในการเดินสำรวจสวน ต้องมีวินัยและเชื่อฟังครูและวิทยากร เพื่อความปลอดภัย รวมทั้งคอยช่วยเหลือเพื่อนให้กิจกรรมต่างๆผ่านไปด้วยดี

ภาพที่ 2 กิจกรรมการฝึกเดินข้ามท้องร่องในสวนผลไม้

นอกจากนี้ยังฝึก การใช้ชีวิตประจำวันในสวน มีเกมส์ มีจุดให้เด็กฝึกเดินบนสะพานข้ามท้องร่อง ฝึกโหนเชือก ฝึกใช้ปมเชือกในการนำผลทุเรียนลงจากต้น โดยจำลองสถานการณ์ให้เหมือนเก็บทุเรียนจากต้น และใช้เชือกขมวดปมที่กำทุเรียนหรือขั้วของผลทุเรียน บริเวณที่เรียกว่า ปลิง

ภาพที่ 3 กิจกรรมการทำห่วงคล้องทุเรียนเพื่อหย่อนลูกทุเรียนจากที่สูง

เลียนแบบการเก็บทุเรียนจากต้น

ในการเข้าค่ายเลือกทุเรียนครั้งนี้ มีการตั้งกติกาในการประกอบอาหาร โดยแจกคู่มืออาหารให้เด็กนักเรียน ไปเลือกซื้อผักสด ซึ่งทางค่ายเลือกทุเรียนได้ขอความร่วมมือจากชาวสวนและชุมชนให้หามาจากในสวนได้แก่ กัลฉ่าย พืชผักสวนครัวต่างๆ รวมไปถึงไข่ไก่ ข้าวสาร และเครื่องปรุงอื่นๆ เลือกทุเรียนต้องคิดเมนูอาหารและบริหารจัดการค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อของสดให้เพียงพอในทุกมื้อที่กำหนด ลูกเสือแต่ละกลุ่มจะมีวิทยากรคอยให้คำแนะนำ ในแต่ละมื้อหลายกลุ่มใช้เตาแบบง่ายๆด้วยการก่อเตาพินเอง บางกลุ่มแอบให้ผู้ปกครองขนถังแก๊สที่บ้านมาสำรองไว้ใช้ คณะวิทยากรคิดทบทวนอยู่หลายรอบที่จะให้เลือกทุเรียนหัดหุงข้าวเอง หรือให้ใช้หม้อหุงข้าวไฟฟ้า ในที่สุดบรรดาครูและวิทยากร ก็กลัวเด็กจะหุงข้าวสามกษัตริย์ให้รับประทาน จึงตัดสินใจใช้หม้อหุงข้าวไฟฟ้าแต่การปรุงอาหารให้เลือกใช้ตามอรรถาศัย

ภาพที่ 4-7 แสดงกิจกรรมการวางแผนและร่วมกันประกอบอาหารจากวัตถุดิบจากตลาดเลือกสวน

การเข้าค่ายเลือกทุเรียนจบลงด้วยการละเล่นรอบกองไฟ ซึ่งจัดให้มีกิจกรรมการแสดงของเลือกทุเรียน เลือกทุเรียนจึงได้ทั้งความสนุกสนานและความรู้ไปพอสมควรแก่เวลา นอกจากนี้ในวันสุดท้ายที่ทำพิธีปิดยังเสริมด้วยการให้ชาวสวนมาตอบคำถามแก่เลือกทุเรียนในเรื่องของข้อมูลที่จะจัดเตรียมทำเรื่องฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น เป็นการสรุปเรื่องราวที่เลือกทุเรียนเข้าไปหาความรู้จากสวนผลไม้นนทบุรีรอบๆโรงเรียน

การเข้าค่ายนี้ยังปรับกิจกรรมให้เหมาะสมตามวัย และสภาพของพื้นที่ในการจัดเข้าค่าย มีการนำโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนมาเชื่อมโยง ให้นักเรียนได้เรียนรู้พืชพันธุ์ในท้องถิ่นผ่านกิจกรรมลูกเสือ จึงเป็นเรื่องที่ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพที่น่าพอใจ ทั้งนี้เด็กแต่ละวัยจะมีการเรียนรู้แตกต่างกัน การออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม ขึ้นกับหลักสูตรการเรียนรู้ออกของเด็กแต่ละชั้นเรียน

นับได้ว่ากิจกรรมค่ายเลือกทุเรียนครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้นอกห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เลือกทุเรียนจะได้ศึกษาพื้นที่จริงรอบๆบ้านและโรงเรียนตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและชุมชน

คำ...คม (คาย) ดั้งเดิม...ของชาวสวนนนท์

โดย ศศิวิมล แสงผล

อะไรเอ่ย เปลี่ยนจาก “ไซปลา” เป็น “ตินหนู” เป็น “มะเขือพวง” เป็น “หัวกำไล” แล้วก็เหลือแต่ “หางแย้” ได้ภายใน 2 เดือน ?

ถ้าอยากจะรู้ ต้องพากันไปเดินร่องสวนผลไม้

ถ้าอยากเห็น ต้องรอปลายๆ ปีถ้าโชคดีก็มีต้นปีอีกรอบ

และเราจะเห็นได้เพียงปีละครั้งสองครั้งเท่านั้น

มันคือ “ดอกทุเรียน” นั่นเอง

สำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคย เป็นเรื่องน่าทึ่งมากที่ชาวสวนทุเรียนสามารถคิดสรรคำเรียกหลากหลาย คมคาย และเข้าใจยามมาใช้กับดอกทุเรียนในระยะเวลาต่างๆ เริ่มจากตาดอกเล็กจิ๋วที่เพิ่งแตกออกมาจากกิ่ง เป็นเม็ดเล็กๆ เป็นกระจุก เรียกกันว่า *ไซปลา* และหลังจากที่ดอกขนาดไซปลาเจริญมาได้ราว 7-10 วัน ก็จะขยายขนาดขึ้นเป็นตุ่ม มีก้านยาวราว 1 เซนติเมตร ซึ่งดูยังไม่เป็นดอก แต่มองดูคล้ายกับตีนหนูเล็กๆ มากกว่า ชาวสวนจึงเรียกกระยะนี้ แบบเห็นภาพว่า “เหยียดตีนหนู” จากนั้นพออายุได้ราวๆ หนึ่งเดือน คราวนี้ตีนหนูก็จะกลายเป็นลูกกลมๆ เป็นพวงคล้ายมะเขือพวง อย่างไรก็ตามนั้น แล้วดอกตูมขนาด *มะเขือพวง* ก็ค่อยๆ ขยายขนาดขึ้น จนราว 40-55 วัน ก็กลายเป็น *หัวกำไล* ขนาดเดียวกับกำไลที่ใส่รำละคร หลังจากนั้นอีกไม่กี่วัน ดอกทุเรียนจะเริ่มบานในช่วงเวลาเย็น ส่งกลิ่นหอมจรจายแล้วก็ร่วงอย่างรวดเร็วภายในคืนเดียวเหลือ แต่ *หางแย้* ซึ่งที่จริงก็คือ ยอดเกสรเพศเมียที่ติดอยู่กับรังไข่ ถ้าดอกได้รับการผสมในคำคืนที่ผ่านมา รังไข่จะขยายออกเป็นทุเรียนลูกน้อยๆ เห็นหนามเล็กๆ น่ารัก และกลายเป็นทุเรียนลูกใหญ่ๆ ราชาแห่งผลไม้เมืองร้อนที่ผู้คนชื่นชอบ

ไซปลา

เหยียดตีนหนู

มะเขือพวง

หัวกำไล

หางแย้

“ภาษา” เป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของผู้คน สะท้อนวิถีที่ผู้คนมองโลก สื่อสารและถ่ายทอดสู่ลูกหลาน เพื่อบอกเล่าความรู้สึก ความคิดเห็น กิริยาอาการและองค์ความรู้จากคนรุ่นก่อนสืบต่อกันมา ภาษาที่ใช้กันในหมู่ชาวสวน นอกจากมีความจำเป็นในการสื่อสารกับผู้อื่นแล้ว ยังแสดงให้เห็นภูมิปัญญาที่ซ่อนอยู่ในการบอกเล่าพูดคุยอีกด้วย

ชุมชนชาวสวนผลไม้ “ตลาดขวัญ” เป็นชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งขึ้น ณ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยาจะยกขึ้นเป็นเมืองนนทบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2092 พื้นที่บริเวณนี้ ขึ้นชื่อในเรื่องผลไม้คุณภาพดีที่แม่ชาวต่างประเทศยังยกย่องชื่นชม ดังเช่น เพอร์เดริค อาเธอร์นิล ชาวอังกฤษที่เดินทางมายังกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2383 (สมัยรัชกาลที่ 3) บันทึกไว้

ว่า “พูดถึงผลไม้แล้วไม่มีที่ไหนๆ จะมีผลไม้หลายชนิดและดีสู้สยามได้ มะม่วงขนุน และทุเรียนต่างก็มีมากมาย”

ด้วยการเป็นแหล่งผลไม้ใกล้เมืองหลวงมายาวนานกว่า 400 ปีเช่นนี้ ทำให้ชาวสวนนนทบุรีสั่งสมทุเรียนพันธุ์ดี และองค์ความรู้ในการจัดการสวนจากรุ่นสู่รุ่น และสะท้อนออกมาเป็นคำศัพท์เฉพาะที่ใช้สื่อสาร คำศัพท์เหล่านี้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต มุมมอง พิษและสัตว์ในท้องถิ่นสิ่งแวดล้อมแบบสวนผสมและวัฒนธรรมที่มีรากฐานอันแข็งแกร่ง

ย้อนกลับมาที่ดอกทุเรียน เพื่อทำความรู้จักกับ “ภาษาทุเรียน” ให้มากขึ้นเล็กน้อย ดอกทุเรียนมีใบประดับสีเขียวหุ้มดอกอ่อนไว้ มีกลีบดอกสีขาว 5 กลีบ ที่น่าสนใจคือกลีบเลี้ยงของทุเรียนเป็นกลีบเชื่อมที่ชาวสวนเรียกว่า *หม้อตาล* (*หม้อทะนน* หรือ *หม้อคะนง*) มีดเกสรเพศผู้ 5 มัด และเกสรเพศเมีย 1 อันที่จะเหลือเห็นเป็น “หางแย้” เมื่อดอกโรย

ถ้าพูดถึงผลทุเรียน ชาวสวนทุเรียนก็มีคำเรียกส่วนต่างๆ ของผลอย่างจำเพาะเจาะจงด้วยเช่นกันเฉพาะหนามก็มีคำที่เกี่ยวข้องหลากหลายมาก เช่น *เกสรหนาม* ใช้เรียกปลายหนาม (spine apex) แต่ *หัวหนาม* หมายถึงฐานหนาม (spine base) หากผลทุเรียนมีหนามถี่ ละเอียด เรียกว่า *หนามยิบ* แต่หนามเล็ก ละเอียด ล้น เรียกว่า *หนามหยี* ส่วนมงกุฏ คือ หนามชั้นแรกๆ ที่เป็นวงรอบก้านผล (pedicel) ซึ่งเรียกว่า *ขั้ว* ขณะที่ *ปลิง* คือ ก้านช่อผล (peduncle) และรอยต่อระหว่างขั้วกับปลิง เรียกว่า *ปากปลิง* ทุเรียนที่แก่จัดพร้อมตัดจะมีปากปลิงบวมโตชัดเจน ทุเรียนส่วนใหญ่หากทิ้งไว้บนต้น เมื่อสุกอม ผลจะร่วงหลุดจากปลิงตามธรรมชาติ ดังนั้นในทุเรียนพันธุ์ดีที่ตัดขาย จึงนิยมรักษาปลิงเป็นอย่างดี เพราะมีความหมายว่ายังอยู่ในระยะที่รับประทานได้อร่อย ไม่สุกเกินไป ชาวสวนทุเรียนในจังหวัดนนทบุรี หรือที่เราเรียกกันว่า ชาวสวนนนท์ ใช้ใบตองพันรอบปลิงไว้เป็นสัญลักษณ์ ถ้าแม่ค้าไม่เบี้ยวเรา เราดูว่าใบตองยังไม่เหี่ยว ปลิงยังไม่หลุด เป็นอันว่าทุเรียน “กำลังกิน”

รอบผลทุเรียนมีรอยย่นตามแนวยาว เรียกว่า *พู* พอแกะเห็นเนื้อทุเรียนข้างใน มีคำเรียกทั้ง *พูจริง* และแบบที่ไม่มีเนื้อ เรียก *พูหลอก* ถ้าวางระหว่างพูก็ เห็นได้ชัดเจน เรียก พูโพ่ หรือ พูใจ๋ แต่ถ้ามองไม่เห็นพูจากข้างนอก เรียก *พูหลบ* หรือ *พูซ่อน* พูที่ใหญ่ที่สุด เรียก *พูเอก* มี 1-5 เมล็ดที่มีเนื้อหุ้ม ซึ่งแต่ละ “เม็ด” นั้น อาจใช้คำที่เราเรียกเนื้อขนุนว่า *ยว* ซึ่งภาษาทางภาคใต้เรียกเนื้อทุเรียนที่หุ้ม 1 เมล็ดนี้ว่า *ยม*

มาถึงเรื่องสี ชาวสวนมีคำเรียกชื่อสีหลายคำ เช่น *สีหมอก* ใช้เรียกสีที่ขั้วผลทุเรียนบางพันธุ์เมื่อแก่ได้สี *สีนาก* เรียกสีออกชมพูส้มคล้ายสีโลหะที่เรียกว่า นาก ที่เปลือกผล เนื้อผล หรือด้านใต้ใบ ส่วนสีอื่นๆ ที่ใช้เรียกสีเนื้อผล มีทั้ง *สีกระแสด* *สีกำปั่น* *สีขมิ้น* *สีจำปา* *สีนวล* และ *สีลาน*

สภาพสิ่งแวดล้อมของสวนผลไม้ในจังหวัดนนทบุรี มีเอกลักษณ์ของการเป็นส่วนในที่ลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยา ปลูกไม้ผล และสมุนไพรแบบสวนผสม มีพันธุ์ไม้ระดับบน กลาง ล่าง และพืชคลุมดินชาวสวนใช้คำศัพท์หลายคำที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสวน เช่น ริมน้ำ เรียกว่า *ดิงเลน* *ชิงเลน* หรือ *พอดน้ำ* สวนผลไม้แบ่งเป็น *ชนิด* ยก *โคก* เป็น *ร่องสวน* เพื่อปลูกทุเรียนบนโคกให้รากทุเรียนพันระดับน้ำใต้ดินเมื่อปลูกบนสันร่อง ด้านข้างของโคก เรียกว่า *สวนใน* หรือ *แคมร่อง* นิยมปลูกมังคุด กระท้อน พันธุ์รอบนอกของสวน เรียกว่า *เปลือกสวน* มักปลูกต้นไม้กั้นลม และไม้ผลอื่นๆ เช่น กัลย ใผ่ มะม่วง

แม้ว่าชาวสวนจังหวัดนนทบุรี จะต้องเผชิญความเสียหายจากอุทกภัยครั้งใหญ่หลายครั้ง เช่นในปี พ.ศ. 2485 พ.ศ. 2526 พ.ศ. 2538 และ พ.ศ. 2554 แต่ชาวสวนยังได้เก็บรักษาทุเรียนพันธุ์ดี ซึ่งเป็นมรดกตกทอดสู่ลูกหลานไว้ บรรพบุรุษชาวสวนได้คัดเลือกพันธุ์ทุเรียนเหล่านี้จากการเพาะเมล็ด และตั้งชื่อพันธุ์ทุเรียนไว้หลากหลายตามลักษณะของทุเรียน บางพันธุ์ตั้งชื่อตามลักษณะผล เช่น *อีลวง* มาจากผลที่มีก้าน *พูหลอกกระดุมทอง*—ผลกลมเล็ก เมื่อสุกผิวมีสีเหลืองแซม *ก้านยาว*—ก้านผลยาวกว่าพันธุ์อื่นๆ ตามชื่อ *กบเล็บเหยี่ยว*—ปลายหนามงอ โค้งลง คล้ายเล็บเหยี่ยว *หมอนทอง*—ผลมีรูปทรงคล้ายหมอนชนิดสีเหลือง *บาตรทองคำ*—ผลมีรูปทรงแบน คล้ายบาตร *ตุ้มทอง*—ผลมีรูปทรงคล้ายหยดน้ำ ที่น่าสนใจมากคือ *ย่ามะหวาด*—ซึ่งมีรูปร่างผลคล้ายลวดลายผ้าโบราณจากเปอร์เซีย “จามาวาร์ (Jamawar)” ที่นิยมกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยาและสมัยนี้เราเรียกกันว่า ลายลูกน้ำมีทุเรียนบางพันธุ์ที่ตั้งชื่อตามรูปทรงผลและสีเนื้อ เช่น *กบสีนวล* *กบสีนาก* *กบจำปา* บางพันธุ์ตั้งชื่อตามชื่อเจ้าของสวน เช่น *กบพิบูล* *กบตาเต่า* *กบตาห้วม* *กำปั่นตาแพ* *เม็ดในยาย* *ปราง* *เม็ดในตาสมบุญ* (*เม็ดใน* หมายถึง เพาะจากเมล็ด) บางพันธุ์ตั้งชื่อตามชื่อสถานที่หรือสภาพพื้นที่ เช่น *กบวัดกล้วย* *กบชายน้ำ* *ชายมังคุด* *ชายมะไฟ* เป็นต้น

คำที่หลากหลายในภาษาของชาวสวนในจังหวัดนนทบุรี แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ยังคงเกี่ยวพันกับสิ่งแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายของพันธุกรรมทุเรียน และยังเป็นคลังสั่งสมองค์ความรู้ในการจัดการสวนผลไม้ที่จะส่งต่อไปยังลูกหลาน ซึ่งในสภาพการณ์ปัจจุบัน ทั้งสิ่งแวดล้อม พันธุ์ทุเรียน และภูมิปัญญาดั้งเดิมเหล่านี้ กำลังถูกคุกคามโดยการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกที่ทำให้เกิดฝนแล้ง น้ำท่วม ฯลฯ การรุกรานของเมืองเข้าไปยังเรือกสวน และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบชาวสวนไปเป็นคนเมือง ดังนั้นการเผยแพร่คำศัพท์อันคมคายของชาวสวนทุเรียน จังหวัดนนทบุรี จึงเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวสวน ที่ควรจัดให้เป็นเรื่องเร่งด่วนที่มีความสำคัญต่ออนาคตของชาวสวนนนทบุรี โดยเฉพาะสำหรับเยาวชนที่จะสืบทอดความภาคภูมิใจนี้สู่ลูกหลานต่อไป

เชิญชวนเด็กออกไปเดินป่าชุมชน 13 แห่ง "สัมผัสธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น"

โดย เกษม กุลประดิษฐ์

จากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายป่าชุมชนกว่า 200 คนของจังหวัดอำนาจเจริญ มีการจัดกิจกรรมเพื่อเชิญชวนให้เด็กๆ ได้ใช้เวลาในระหว่างวันหยุด เสาร์ อาทิตย์ ออกไปเล่นนอกบ้าน และระหว่างเรียนหนังสือในบางวิชา ที่ครูผู้สอนจะจัดเตรียมไว้สำหรับให้เด็กนักเรียนออกไปหาความรู้นอกห้องเรียน สัมผัสเรียนรู้จากธรรมชาติจากป่าชุมชนใกล้โรงเรียนกันบ้าง นอกจากเด็กแล้ว ยังต้องชวนผู้สูงอายุที่มีความรู้และประสบการณ์กับป่าชุมชน ออกไปกับเด็กๆ ด้วย ซึ่งจะช่วยทำให้พวกเขามีร่างกายแข็งแรงขึ้น และเป็นผู้สูงอายุที่มีชีวิตชีวามากขึ้น

นายวิจิตร พลศรี เป็นนักวิจัยชุมชน การวิจัยแบบสหสาขาวิทยาเพื่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมจากพืชท้องถิ่น พื้นที่ศึกษา จังหวัดอำนาจเจริญ รุ่น 1 และเป็นปราชญ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชน ได้กล่าวในการประชุมสัมมนา เพื่อการสร้างเครือข่ายชุมชนรอบพื้นที่ป่าดงใหญ่ เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมจากพืชท้องถิ่น เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2556 ว่าอยากให้เด็กๆ ไปเล่นเกมกลางแจ้งหรือออกไปแคมป์กันบ้าง "เพราะเด็กๆ สมัยนี้ขาดการสัมผัสกับธรรมชาติและชีวิตกลางแจ้ง พวกเขาใช้ชีวิตนอกบ้านน้อยลง การไปท่องเที่ยวสัมผัสกับธรรมชาติก็ลดลงมาก พวกเขาเรียกชื่อพืชสัตว์ต่างๆ ไม่ค่อยถูกกันแล้ว"

โครงการวิจัยแบบสหสาขาวิทยาเพื่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมจากพืชท้องถิ่น พื้นที่ศึกษา จังหวัดอำนาจเจริญ "เผยว่าเด็กนักเรียนชั้นมัธยมที่ 2 ถึง มัธยมที่ 6 มีจำนวนถึง 3 ใน 5 ที่เคยมีประสบการณ์สัมผัสกับธรรมชาติรอบๆ บ้าน และในป่าชุมชน แต่เป็นการไปเที่ยวเล่น พักผ่อน ยังไม่ใช่นิยามการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ และโครงการวิจัยแบบสหสาขาวิทยาฯ กล่าวถึงความดีงามในเรื่องนี้ว่า "เราต้องช่วยกันส่งเสริมให้ในกิจกรรมประจำวันของเด็กๆ ได้มีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติมากขึ้น ทุกวันนี้พ่อแม่เป็นห่วงลูกๆ กันมากที่ใช้เวลาอยู่แต่หน้าจอสี่เหลี่ยม ซึ่งผลวิจัยหลายชิ้นต่างระบุตรงกันว่า เป็นผลเสียต่อสุขภาพและความสุขของเด็กๆ ดังนั้นองค์กรประชาชน เครือข่ายป่าชุมชนของเรา ต้องทำตนเป็นดังผู้อำนวยการฝ่ายการตลาดสำหรับธรรมชาติ เพื่อให้เด็กๆ ได้เข้ามาสัมผัสกันมากขึ้น อย่างน้อยวันละ 30 นาที ที่จะส่งเสริมให้พวกเขามีกิจกรรมกลางแจ้งกัน จะช่วยในพัฒนาการของเด็ก ความเป็นอิสระและความคิดสร้างสรรค์" ในขณะที่จังหวัดอำนาจเจริญ มีทรัพยากรมนุษย์ ที่พร้อมจะถ่ายทอดชุดของความรู้ด้านธรรมชาติวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยวิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมกับเยาวชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้ผู้สูงอายุกับเยาวชนมาเจอกันในป่าชุมชน ก็น่าจะเป็นการดี เด็กก็สนุกผู้ใหญ่ก็สนาน

ในระยะแรก การวิจัยแบบสหสาขาวิทยาฯ กำหนดแนวการทำงานให้เกิดกระบวนการเตรียมความพร้อม และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม โดยชุมชนแต่ละแห่งไปช่วยกันมองหาคนมาร่วมงานกันเอง จากนั้นจะส่งนักวิจัยทางด้านพฤกษศาสตร์ ด้านโภชนาการ ด้านเภสัชศาสตร์ ด้านสัตวแพทย์ ด้านภูมิสารสนเทศ มาให้ความรู้ด้านการสำรวจข้อมูลพืชที่มีความเกี่ยวข้องกับ อาหาร สมุนไพร ไม้ประดับ และพืชเพื่อการอนุรักษ์ เมื่อได้ข้อมูลจากการสำรวจตามแบบบันทึกข้อมูลแล้ว จึงจะนำไปสู่การพัฒนาระบบฐานข้อมูลต่อไป ซึ่งบทบาทของเยาวชนจะช่วยในการทำระบบฐานข้อมูลได้เป็นอย่างดี และจะรวมไปถึงการถ่ายรูป การใช้ จีพีเอส ระบุพิกัดต้นของพืชชนิดต่างๆ ส่วนผู้สูงอายุก็จะเป็นผู้ให้ข้อมูลพืชที่สำรวจพบกระบวนการทำงานนี้ใช้เวลา 1 ปี มีป่าชุมชนมาร่วมเป็นเครือข่ายงาน 13 ป่า สมาชิกรวมกับประมาณ 200 คน

ต่อมาการวิจัยแบบสหสาขาวิทยาฯ วางแผนให้เครือข่ายป่าชุมชนทั้ง 13 แห่ง กำหนดปฏิทินการสำรวจป่าชุมชนของตนเองทุกเดือน โดยขอให้มีเยาวชนและผู้สูงอายุไปด้วยกันทุกครั้งที่เวลา 1 ปีผ่านไป พบว่า จำนวนเยาวชนที่เข้าไปสำรวจป่าชุมชนพร้อมกับผู้สูงอายุ มีเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากโรงเรียนหลายแห่งเห็นความสำคัญของกิจกรรมนี้ และใช้เป็นโอกาสในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างดี และเมื่อมีการกำหนดบทบาทให้เด็กนักเรียนเป็นผู้นำข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล ตรงนี้ก็จะกลายเป็นกลไกที่ช่วยกระตุ้นโรงเรียนเข้ามาจับบทบาทสำคัญในการช่วยให้การสำรวจป่าชุมชนนั้นเป็นไปอย่างมีระบบ

และเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2556 ที่ผ่านมามีมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ ได้จัดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ ตุ่มโฮมฮ่วมแฮง ฮักแพงป่า ภายในงานได้มีการประกวดการออกแบบหนังสือส่งเสริมให้เยาวชนร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชน การประกวดตราสัญลักษณ์การวิจัยแบบสหสาขาวิทยาเพื่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมจากพืชท้องถิ่น พื้นที่ศึกษา จังหวัดอำนาจเจริญ และการแสดงเพลงพื้นบ้านที่นำเรื่องราวของความหลากหลายทางชีวภาพแต่งเป็นกลอน และนำเสนอร่วมกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน กิจกรรมดังกล่าวเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างเยาวชนและผู้สูงอายุจากป่าชุมชนทุกแห่ง

กิจกรรมการสำรวจป่าชุมชน 13 แห่งโดยเยาวชนและผู้สูงอายุ กำลังนำไปสู่การรณรงค์ผ่านหน่วยงานระดับจังหวัดอำนาจเจริญ โดยการผลิตเป็นสารคดี และเพลงพื้นบ้าน เพื่อเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 63 แห่ง หน่วยงานราชการที่ร่วมเป็นเครือข่ายการทำงานอีกเป็นจำนวนมาก โดยแนวทางการรณรงค์นี้ ได้รับการสนับสนุนจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ นายวิระวัฒน์ ชินวาริน ซึ่งท่านเผยว่า ในช่วงระยะเวลา 1 ปีเต็มๆ ที่ได้มาปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่อำนาจเจริญ ได้เห็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ดึงเอาความสามารถ เอาศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนต่างๆ ที่อยู่โดยรอบเขตป่า มาสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืชท้องถิ่น ดำเนินการมาช่วงระยะเวลาเกือบ 2 ปีที่ผ่านมา ในผืนป่าชุมชน 13 ผืน จังหวัดอำนาจเจริญมีภาคประชาชนซึ่งก็ได้มีการรวมกลุ่มกัน ในการดูแลผืนป่าตรงนั้น มีหมอบท้องถิ่นหลายร้อยคน ทำหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์สมุนไพรรักษาเกี่ยวกับเรื่องภูมิความรู้ ทราบว่าได้มีการรวบรวมสมุนไพรรักษาหายากต่างๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดลมาแล้ว แล้วมีการจัดทำเป็นรูปเล่ม สมุดควรจะเผยแพร่ ผมจะลงทุนในการพิมพ์ข้อมูลสมุนไพรรักษาหายากแล้วก็จะแจกจ่ายให้กับสถาบันการศึกษา ตั้งแต่อุดมศึกษาไล่ลงมาจนถึงประถม เพื่อที่จะให้เยาวชน นักเรียนของอำนาจเจริญ ได้ทราบว่า ในผืนป่า 13 ป่า เรามีคุณค่าของพันธุกรรมพืชอะไรที่ควรที่จะรักษาไว้บ้าง เราควรจะเฝ้าอยู่ตรงนั้นนะครับ เราควรที่จะขยายให้ชุมชนโดยรอบป่าชุมชนนั้น ต้องดูแลช่วยกันรักษากันอย่างจริงจังๆ นั่นคือ หัวใจสำคัญที่ผมคิดว่า จังหวัดอำนาจเจริญของเราที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยแบบสหสาขาวิทยาเพื่อการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรพันธุกรรมพืชท้องถิ่น ซึ่งตรงนี้เนี่ย ผมคิดว่า เป็นสิ่งที่เราจะต้องก้าวตรงนี้ไปให้ได้ เราจะต้องสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะรักษาผืนป่าที่มีอยู่ ให้คงอยู่ แล้วมันก็จะเป็เป้าหมายเดียวกันที่ทางธรรมนุญคนอำนาจเจริญที่จะให้เป็นธรรมชาติต่อไป (จากการสัมภาษณ์ที่ศาลากลางจังหวัดอำนาจเจริญ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2556)

ในอนาคตอันใกล้นี้ เครือข่ายการทำงานซึ่งเดิมจะเป็นการร่วมมือกันระหว่าง เยาวชนและผู้สูงอายุ จะได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการในจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาส่งเสริมการดำเนินงานดังกล่าวโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 63 แห่ง อย่างจริงจังก็จะช่วยทำให้การเชิญชวนเด็กออกไปเดินป่าชุมชน มีจำนวนมากขึ้น ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ จะมาเกาะกลุ่มกันทำงานดีๆ ในรูปแบบของเครือข่ายงานป่าชุมชน 3 วัยกันต่อไป

ความคิดปิดท้าย

อยากจะเข้าใจว่า ทำไมวัยเด็กของคนสมัยนี้ ถึงได้แตกต่างจากเมื่อก่อน ทำไมเด็กๆ ไม่ได้อยู่ในเมืองหรือชนบท จึงขาดการเชื่อมโยงตัวเองกับธรรมชาติและชีวิตกลางแจ้ง สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องค่อนข้างซับซ้อน บทความนี้ที่ข้าพเจ้าไม่ใช่ว่าเป็นการระลึกถึงความทรงจำในวัยเยาว์ด้วยสายตาที่ปราศเลือน แต่เราจำเป็นที่พวกเราจะต้องจัดหาพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อให้เด็กของเราได้สัมผัสกับธรรมชาติในชีวิตประจำวันของเขา เพื่อให้เขาเห็น ได้ยิน และได้กลิ่นของธรรมชาติรอบๆ ตัว จากสวนหน้าบ้าน, พื้นที่สีเขียวในซอยบ้าน หรือในสวนสาธารณะของเมือง"

สามสาวแก๊งค์แอนด์ แอน แอนท์ ตะลุยบ้านปลาข้าว

โดย รมณีย์ ทองดารา

ปิดเทอมกลางปีการศึกษา 2556 ได้มีโอกาสพาระดับปริญญาตรี ของภาควิชาวิศวกรรมโยธาและสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 3 คน ออกภาคสนามในหัวข้อโครงการวิศวกรรม การศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งน้ำ กรณีศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ

เนื่องจากแหล่งน้ำส่วนใหญ่ต้นเขินจากตะกอนดินทราย และมีขนาดเล็กและแคบในบางช่วง อดทน ได้ทำการขุดลอกเพื่อเพิ่มปริมาณและอัตราการไหลของน้ำในห้วยสีโท แต่ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า มีการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ป่าบุ่งป่าทาม พืชสมุนไพร เห็ด รวมถึงป่าไผ่ริมลำน้ำ ที่เป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน รวมถึงแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ว่างปลา และแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตอื่นๆ อีกด้วย

เพื่อกำหนดขอบเขตการศึกษาของเด็กๆ ให้ชัดเจน จึงได้เลือกพื้นที่ห้วยสีโท บริเวณบ้านดอนซึ ซึ่งมีการขุดลอกห้วยเป็นระยะทางสองกิโลเมตร เมื่อเดือนเมษายน 2556 โดย อดทน ดงบัง ห้วยสีโทช่วงดังกล่าว เป็นเส้นแบ่งขอบเขตพื้นที่ระหว่าง อดทน ดงบัง และ อดทน ปลาข้าว โดยสามสาวจะไปสอบถามความคิดเห็นของนายก อดทน ผู้ใหญ่บ้าน เกษตรกร ผู้ได้รับผลกระทบจากการขุดลอกห้วย ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการดำเนินงาน ผลการดำเนินงานช่วยแก้ปัญหาในพื้นที่ได้ไหม ถ้าจะทำการพัฒนาอีก ควรทำในรูปแบบใดจึงจะเกิดผลดีที่สุดแก่ชุมชน

สภาพพื้นที่ศึกษาจะเป็นที่ราบ ลาดต่ำลงทางใต้ พื้นที่โดยรอบจะมีลำน้ำหลายสายไหลลงสู่ห้วยแซวทางทิศใต้ จากการสอบถามชาวบ้าน โดยปกติเมื่อถึงเดือนกันยายนหรือตุลาคม น้ำจะไหลเอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมท้องทุ่งนาประมาณเจ็ดถึงสิบวัน ขึ้นกับปริมาณฝนในแต่ละปี หากน้ำที่หลากท่วมนั้น มีการไหลผ่านไม่แข็ง ชาวที่ปลูกไว้จะไม่ตายสามารถฟื้นตัวได้ แต่หากปีใดน้ำแข็งไม่มีการไหลผ่าน โคลนตมจะติดอยู่ตามใบข้าวทำให้ข้าวตายได้ นอกจากนี้ช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคมจะพบปัญหาฝนทิ้งช่วง การแก้ไขปัญหาก็ผ่านๆมา ชาวบ้านจะทำการขุดบ่อน้ำในไร่นา และมีการสร้างฝายเพื่อยกกระต๊อบน้ำ เนื่องจากน้ำมีความแรงในช่วงน้ำหลาก ผลกระทบจากการสร้างฝายคอนกรีตที่ผ่านๆมา ก่อให้เกิดปัญหาตะกอนและการกัดเซาะตลิ่งอยู่บ้าง และทำให้มีเกษตรกรได้รวมตัวเข้าทำลายฝายที่ทางรัฐสร้างขึ้น ทำให้ฝายบางแห่งไม่สามารถใช้งานได้

ผลจากการสัมภาษณ์กรณีการลอกห้วยสีโทในพื้นที่ศึกษานี้ พบว่า อดทน ดงบัง ต้องการลอกเพื่อแก้ไขปัญหาดินโคลนน้ำ โดยมีชาวบ้านบางส่วนรวมตัวกันทำจดหมายถึง อดทน ดงบัง อดทน ดงบัง ไม่มั่งมีประมาณจึงขอความร่วมมือจากหน่วยทหารพัฒนาเคลื่อนที่ (นพค) ที่มีอุปกรณ์และกำลังพลในการดำเนินงาน แต่มีเกษตรกรบางรายไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยยอมให้ขุดลอกจากการพูดคุยกับเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการดำเนินงาน เนื่องจากห้วยมีขนาดกว้างขึ้น น้ำไหลได้เร็วขึ้น ปีนี้จึงไม่เกิดปัญหาน้ำท่วมนาน อย่างไรก็ตาม มีเกษตรกรบางรายให้ความเห็นว่า ปีนี้มีปริมาณฝนน้อย เมื่อเทียบกับปีอื่นๆ ดังนั้น จึงให้ความเห็นว่าการลอกห้วยอาจยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ คงต้องรอดูปริมาณน้ำฝนปีหน้าอีกครั้ง เมื่อสอบถามถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ เกษตรกรส่วนใหญ่ลงความเห็นเห็นว่า ปลาและพืชต่างๆ มีจำนวนลดลงจากเดิม การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม การเอาตะกอนทรายมาถมเป็นคันคลอง ทำให้ว่างปลาหายไป การตัดกอไผ่และต้นไม้อื่นๆ ทำให้เห็ดและหน่อไม้ที่เคยมีอยู่เดิมหายไป แต่สิ่งที่นอกเหนือจากสภาพทางกายภาพ และชีวภาพที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วนั้น ผลจากการขุดลอกห้วยทำให้เกษตรกรที่มีที่อยู่ริมห้วย จะมีที่สำหรับทำการเพาะปลูกพืชบริเวณริมลำน้ำ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้อาจจะส่งผลต่อภูมิสังคมวัฒนธรรม จากที่สาธารณะที่เคยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการหาเห็ด หน่อไม้ การแบ่งปันกันในชุมชน เปลี่ยนเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลที่บุคคลอื่นจะไม่สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้สิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ชุมชนควรให้ความสนใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นต่อไปในชุมชนบ้านปลาข้าวในอนาคต

เมื่อมาอยู่ในพื้นที่ สาวๆ สามารถสื่อสารกับชุมชนอย่างไม่มีปัญหา มีการปรับตัวนอนเสื่อกางมุ้ง ทำกับข้าวกินเอง เวลาเราฟังชาวบ้านไม่ออกพอผู้ใหญ่พอจะช่วยเหลือให้เราเข้าใจเด็กๆ เรียนรู้ภาษาอีสานวันละคำ พอผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษจากเด็กเช่นกัน ซึ่งเรารู้สึกภูมิใจในความน่ารักของเด็กและพอไฟ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากเด็กทุกคนถึงความประทับใจในพื้นที่ เช่น พอผู้ใหญ่แม่ใหญ่ มีน้ำใจ ให้ความช่วยเหลือ แบ่งปัน ให้การต้อนรับพวกเราเหมือนพวกเราเป็นลูกหลาน นับเป็นความประทับใจที่เด็กๆ กล่าวถึงอยู่ตลอด โดยเฉพาะอาจารย์อุทัยและพอไฟ ที่ให้ความช่วยเหลือตลอดเวลาที่อยู่ในพื้นที่ เมื่อกลับมากลางเมืองแล้วคำพูดของพอไฟยังเป็นสิ่งที่คอยสอนและเตือนใจพวกเราเสมอ ตลอดช่วงเวลาที่ทำงาน พอไฟสนุกกับการทำงาน ไม่มีคำว่าทำไม่ได้ เวลาทานข้าวพอไฟจะทานข้าวจนหมดจาน ไม่เหลือ แกสสอนว่า เราปลูกข้าวกว่าจะได้ ข้าวมาเราต้องทานให้หมด กลับมาบ้านพอไฟยังโทรมาถามถึงหรือบ้านยัง เป็นอย่างไรบ้าง สบายดีไหม อยู่ดีมีแฮงดีดี หากมีโอกาสและเป็นไปได้จะลองชวนเด็กๆ รุ่นหน้า มาสัมผัสชีวิตการทำงานเพื่อชุมชนให้รู้ไปว่า วิศวกรโยธา มหาวิทยาลัยมหิดล ไม่ได้ทำได้แค่สร้างตึก สร้างถนน แต่ทำอะไรได้หลายอย่างมากกว่าที่ใครใครหลายคนคิดไว้

ขอขอบคุณ ผศ. เกษม กุลประดิษฐ์ อาจารย์อุทัย บางเหลือ พ่อสวัสดิ์ แม่ไฉล บุษยาญ พ่อใหญ่ไพ มูลจันดา

บทสัมภาษณ์พิเศษผู้ให้การสนับสนุน

การขับเคลื่อนงานอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ศ.นพ.ประสิทธิ์ ผลิตผลการพิมพ์

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดลในฐานะของสถาบันการศึกษา ทั้งการวิจัยและการเรียนการสอนที่หลากหลายสาขาวิชา ท่านรองฯ เห็นโอกาสที่เราสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างไรครับ?

รองอธิการบดี : คือ ประเทศไทยก็เป็นประเทศที่มีพรรณพืชมากมาย ในแต่ละปีที่มีนโยบายค่อนข้างหลากหลาย ในยุคสมัยใหม่ที่เรามีการครอบครองพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งความหลากหลายตรงนี้ก็ ค่อยๆสูญเสียความสำคัญไป บางชนิดสูญพันธุ์ไปโดยที่เราไม่รู้ตัวด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นการที่เราเริ่ม การที่เราพยายามอนุรักษ์พันธุกรรมพืช พยายามเข้าใจมันก่อนที่มันจะสายเกินไป ก็จะเป็นเรื่องที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม การวิจัยประเภทนี้ก็เป็นการวิจัยซึ่งโดยตัวมันเองก็บางครั้งก็ไม่ได้ได้รับการสนับสนุนมากนัก การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัย เรื่องนี้ แล้วก็ให้ ทรงสนับสนุน แม้นในเชิงกำลังใจ ก็ทำให้อาจารย์และบุคลากรต่างๆ มีกำลังใจในการทำงานได้อย่างดีนะครับ บนความรู้ความสามารถ อันนี้ก็ใช่ว่าโอกาสที่ทางมหาวิทยาลัยจะใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งมหาวิทยาลัยก็คิดว่าสำคัญอยู่แล้ว แต่ว่าโอกาสที่เราทำงานร่วมกับ สนองพระราชดำรินี้ ก็จะทำให้ทีมงานของเราประสบความสำเร็จง่ายขึ้น แล้วก็หวังว่าคงมีขนาดใหญ่อสมสมควรที่จะเกิดความหมายกับประเทศได้แน่ครับ

เราเห็นต้นทุนข้อมูลด้านการวิจัยเชิงอนุรักษ์พันธุกรรมพืชของมหาวิทยาลัยมหิดล รวมถึงศักยภาพของตัวนักวิจัย ถ้าเราจะเอาความรู้จากนักวิจัยของเรา ขยับไปสู่การสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ ให้เกิดประโยชน์ในชุมชน ซึ่งอันนี้ผมคิดว่า น่าจะเป็นประเด็นสำคัญ ท่านรองอธิการบดีคิดว่า เรามีความพร้อมในเรื่องพวกนี้มากน้อยแค่ไหนครับ?

รองอธิการบดี : คือ เราก็มีความพร้อมอยู่พอสมควรครับ ถ้าถามว่าเครื่องมือเครื่องมือเยอะมากไหม ก็เยอะกว่าหลายแห่ง ก็ไม่ได้เยอะมาก แต่ว่าก็คงทำงานได้ในระดับหนึ่ง การใช้พันธุกรรมไปใช้ประโยชน์ ผมไม่คิดว่าเป็นภาระของมหาวิทยาลัยมหิดล คือ อาจารย์มหาวิทยาลัยคงไม่สามารถไปนี้ๆเอาเองว่า อะไรจะเป็นประโยชน์ อะไรจะไม่เป็นประโยชน์ ก็คงต้องปรึกษาหารือกันกับชุมชนและก็คนรอบๆ อย่างไม่ก็ตามต้องเรียนว่า พันธุกรรมพืชเป็นทรัพย์สินสมบัติของโลกนะครับ เป็นทรัพย์สินสมบัติของชุมชน เพราะฉะนั้นในบางส่วนของบางครั้ง ถึงแม้ว่ามันจะไม่ได้ใช้ประโยชน์ก็ตาม มันก็ยังต้องต้องใช้ความพยายามในการอนุรักษ์กันเอาไว้บ้าง ถึงอาจจะไม่มีประโยชน์ต่อชุมชนนี้ แต่ก็อาจจะมีความประโยชน์ต่อชุมชนอื่น หรือมีประโยชน์ในวงกว้าง ในหลายลักษณะก็ได้

พูดถึงการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ไปแล้ว ที่มีการสร้างเครือข่ายที่นักวิจัยจะทำงานร่วมกับชุมชน ก็เป็นเรื่องที่สำคัญเหมือนกัน วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหิดลที่อยู่ตามจังหวัด ไม่ว่าจะป็นอำนาจเจริญ นครสวรรค์ หรือกาญจนบุรี เข้าใจว่าท่านรองฯ คงได้งานนโยบายที่จะให้ตรงนั้นเป็นศูนย์กลาง ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชน ที่เอาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพมาสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ อันนี้ท่านรองฯ เรากำลังเคลื่อนตรงนี้เป็นทิศทางไหนครับ?

รองอธิการบดี : อันนี้ก็เป็นการที่ชัดเจนของมหาวิทยาลัยมหิดลอยู่แล้วนะครับ แม้นในที่ในกรุงเทพฯ เองนี้ ก็มีแนวโน้มที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนรอบๆ มากขึ้นอะไรที่อยู่ในวิทยาเขตต่างจังหวัดนี้ ยิ่งมีความสำคัญอย่างมาก มีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในละแวกใกล้เคียงนะครับ ซึ่งในมหาวิทยาลัยไม่มีลักษณะที่ลอยตัวจนเกินไป อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยก็ต้องมีบทบาทในการที่จะให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน แต่ก็คงมีบางส่วน ซึ่งมหาวิทยาลัยอาจจะได้ทำงานตามความต้องการของชุมชน

ในฐานะที่ท่านรองฯ เป็นนักวิทยาศาสตร์ มองว่าการส่งเสริมกระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายนักวิจัยกับประชาชน ในมุมมองของนักวิทยาศาสตร์ ท่านคิดว่า นักวิทยาศาสตร์กับชุมชนทำงานยากไหมครับ?

รองอธิการบดี : การทำงานร่วมกับชุมชน ปัญหาอุปสรรคใหญ่ก็คือ ผมคิดว่าเป็นเรื่องความเชื่อใจกัน แต่ละคนมีแนวโน้มว่านักวิทยาศาสตร์ก็ไม่เชื่อใจว่าชุมชนมีความสามารถ หรือว่ามีความรู้ ชุมชนเองก็ไม่ค่อยมั่นใจนักกว่า นักวิทยาศาสตร์มาทำหวังผลประโยชน์อะไร ก็ต้องสร้างความเชื่อใจซึ่งก็ต้องใช้เวลาพอสมควร อุปสรรคใหญ่อย่างหนึ่งของอาจารย์มหาวิทยาลัยก็คือ อาจารย์ก็เป็นคนเก่ง แล้วก็ล้มไปว่า ก็มีบางเรื่องที่ท่านไม่เก่ง ท่านก็ต้องฟังคนอื่น อย่างเช่น อาจารย์ใหม่ๆ ก็อาจจะมีความรู้เยอะ อยากได้ความรู้โดยทันที โดยอาจจะยังไม่ได้รับความมุ่งมั่น ก็คงต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัวตรงนั้นครับ

ฉันแปลว่า ทางมหาวิทยาลัยมหิดลเองก็ยังมีทิศทางในการเคลื่อนงานวิจัยระหว่างนักวิทยาศาสตร์กับชุมชนต่อไป แต่ค่อยๆปรับตัวและส่งเสริมสร้างขีดความสามารถขึ้นไปเรื่อยๆ ใช่มั๊ยครับ?

รองอธิการบดี : ครับ ก็ในลักษณะนี้ มหาวิทยาลัยมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนแน่ แต่ต้องเรียนว่าความต้องการของชุมชน จำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาติดตามซักระยะหนึ่งก่อน ชุมชนมีความต้องการกันเฉพาะหน้า ซึ่งหลายเรื่องมันก็ไม่ได้แก้ด้วยการวิจัย การวิจัยเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว เราต้องยอมรับ ในชุมชนเองมันจะไม่ค่อยบอกปัญหาในระยะยาวให้เราทราบ เพราะว่าเขาก็ไม่มีเวลาจะไปคิดถึงขนาดนั้น มันเป็นการที่นักวิจัยจะต้องศึกษาวิจัยแล้วก็ตีความว่าในระยะยาวกิจกรรมวิจัยอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยอ้างอิงจากความต้องการระยะสั้นที่แสดงออกมา

งานวิจัยที่เราทำที่อำนาจเจริญ ภายใต้กรอบโครงการอพ.สธ. และอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นก็ใกล้เคียงกับสิ่งที่ท่านรองฯ ได้พูด ไม่ว่าจะป็นเรื่องความต้องการของชุมชน ไม่ว่าจะป็นเรื่องของความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ขึ้นตอนหรือกระบวนการวิจัย ที่เรานำเอานักวิทยาศาสตร์ลงไปศึกษา แล้วก็สอบถามความคิดเห็นความต้องการ แล้วก็แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภาคประชาชน โดยได้แนวคิดความรู้และที่มา แล้วก็จะนำแนวคิดความรู้นั้นมาไปสู่การอนุรักษ์พร้อมๆกับการใช้ประโยชน์ ขึ้นตอนงานวิจัยตรงนี้ ท่านรองฯว่ามีอะไรซับซ้อนหรือว่าแตกต่างจากงานวิจัยที่นักวิทยาศาสตร์ปกติมั๊ยครับ?

รองอธิการบดี : ขึ้นตอนการศึกษาหารือกับชุมชน สำหรับผมเป็นขั้นตอนในการหาโจทย์วิจัย คือ การวิจัยความหมายก็คือว่า เราตอบคำถามที่เป็นสมมติฐานบางอย่าง ในการตอบคำถามความต้องการเกี่ยวข้องกับชุมชน คือ การตอบคำถามว่า ชุมชนต้องการอะไร ที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เขาดีขึ้น ในทฤษฎีมันเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือคำถามก็คือว่า ทำอย่างไรชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะดีขึ้น อันนี้เป็นการศึกษาทางสังคมศาสตร์ไม่ใช่การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์เป็นการวิจัยซึ่งก็ต้องตอบคำถามในเชิงวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้นการที่การวิจัยทางด้านพันธุกรรมพืชไปนั่งคุยกับชุมชนปรึกษาหารือกัน กระบวนการปรึกษาหารือ ไม่ใช่กระบวนการวิจัย เหตุผลก็คือว่า เราไม่ได้พยายามตอบคำถามมัน แต่ในการปรึกษาหารือก็เกิดความเข้าใจ ในความเห็นของผม กระบวนการทำให้มันวิจัยได้เรียนรู้จากชุมชนว่า ชุมชนเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร ต้องการอะไร ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้ก็ขึ้นกับนักวิจัยจากกรุงเทพฯ กระบวนการเรียนรู้ก็จะเยอะมาก ถ้าเกิดนักวิจัยมีภูมิลำเนาอยู่ในแถวนั้นอยู่แล้ว มีความรู้หลายอย่าง นักวิจัยก็ทราบเรื่องราวของชุมชนอยู่แล้ว โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการ

งานวิจัยทางด้านสังคม กับงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ มันจะมีช่องว่างเล็กๆ อยู่ เราจะเริ่มเอา 2 เรื่องนี้มาทำงานร่วมกัน เป็นเนื้อเดียวกัน โดยใช้พื้นที่ โดยใช้เป้าหมายเป็นหลัก ถ้าบอกว่าเป้าหมายโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ซึ่งโครงการนี้ต้องการให้ชุมชนอยู่ได้ ดูแลความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ตัวเอง นักวิทยาศาสตร์ก็ช่วยชี้แนะว่า มีอะไรดี อยู่ในพื้นที่ มาใช้ประโยชน์สร้างอาชีพให้กับพวกเขาเนี่ย ลักษณะโครงการแบบนี้ ท่านรองฯ คิดว่า มหาวิทยาลัยมหิดล จะสร้างต้นแบบขึ้นมาสักชิ้นหนึ่ง มันเป็นไปได้มั๊ยครับ?

รองอธิการบดี : คือกระบวนการศึกษาความเข้าใจชุมชน มหาวิทยาลัยมหิดลทำอยู่หลายคณะอยู่แล้ว ในหลายๆแห่งก็มีกลุ่มวิจัยชุมชน ซึ่งส่วนมากก็ยังทำงานอยู่ตาม คือ การวิจัยชุมชนส่วนมากก็เป็นกรณีไป เพราะฉะนั้นก็มีของอยู่ ที่อำนาจเจริญก็มีกลุ่มวิจัยชุมชน ที่นี้ที่อำนาจเจริญคือ ต้องเรียนตรงๆ อย่างนี้ว่า ในกรณีของ อพ.สธ.การวิจัยชุมชนจะทำให้ได้ยากหน่อย เหตุผลก็คือว่าเวลาเขาทำวิจัยชุมชนเขาก็อยากได้สภาพชุมชนที่เข้ากับธรรมชาติ การมีโครงการ อพ.สธ. หรือการมีมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นที่ตั้ง เป็นปัจจัยภายนอกที่กระทบ การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของชุมชน มันเป็นเรื่องเฉพาะด้วย พุดง่ายๆว่า กรณีนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะว่ามันมีกรณีเฉพาะของบริเวณที่โครงการ อพ.สธ. ผมก็กล่าวได้ว่า อาจจะไม่ใช่กรณีเฉพาะขนาดนี้ เป็นกรณีทั่วไปสักหน่อย เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในลักษณะที่ไม่มีปัจจัยภายนอกเข้ามากระทบมากจนเกินไป แต่ก็ไม่น่า ผมคิดว่าก็ลองคุยได้ รู้สึกว่ามันมีประเด็นทางสังคมที่นำศึกษา

2 ปีที่ผ่านมา ทางมหิดลก็ได้สร้างเครือข่ายการทำงาน เพิ่มมากขึ้น อย่างกรณีของ ป่าชุมชนมีผลผลิตที่เขาทำเป็นอาชีพ เอามาบริโภคแล้วก็มีคนจากชุมชนอื่นมาเก็บ มาเอาไป หรือแม้กระทั่งการลักลอบตัดไม้พะยูน ทุกวันนี้มันก็เกิด กลายเป็นความต้องการของเค้าว่า จะทำอย่างไรให้ชุมชนช่วยกันหาทางป้องกัน กระบวนการทำงานในช่วง 2 ปี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ก็เริ่มเห็นความสำคัญเข้ามา ก็ดึงฝ่ายต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมเยอะมากขึ้น เป็นการเอาฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก แล้วก็ขยายไปสู่ชุมชน ถ้าเรามองว่า ที่วิทยาเขตอำนาจเจริญเป็นฐานสำหรับพื้นที่แถบนั้น เราควรจะมีการจัดการอะไรเป็นพิเศษ เพื่อให้ขึ้นเป็นโครงสร้างขึ้นมา เพื่อความยั่งยืน?

รองอธิการบดี : คือ ต้องแยกเป็น 2 ส่วนนะครับ คือกิจกรรมมหาวิทยาลัย กิจกรรมบริการวิชาการ อาจจะไม่นับ คือหมายความว่า มันเป็นเรื่องบริการวิชาการที่เราทำเพื่อชุมชน เราก็คงทำได้เรื่อยๆ การจัดการหลังจากนั้น ผมมีความเชื่อ เป็นหน้าที่ของชุมชน การจัดตั้งโครงสร้างก็ตีการ Organize ต่างๆ ก็ดี เป็นหน้าที่ที่ชุมชนจะต้องทำ ผมคิดว่าควรจะทำมากกว่าที่นี้คือ ถ้าเกิดชุมชนไม่สามารถทำได้ก็ต้องปล่อยให้ อะไรไม่ควรก็ต้องไปดึงต้นทำเรื่องนั้น เราคงต้องเรียนรู้ว่าถ้าเรื่องนี้สำคัญเราต้องดูแลไป แล้วมหาวิทยาลัยก็เข้าไปช่วย แล้วชุมชนก็เหมือนหน่วยงานอื่นนะครับ คือการจัดการอะไรหลายๆอย่าง ก็จะมีลาดครั้งแล้วครั้งเล่า ล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่า คือถ้าเราจัดการหมดชุมชนก็ไม่เคยที่จะเรียนรู้ว่าจะทำอย่างไร เรื่องราวต่างๆ ก็จะขึ้นกับมหาวิทยาลัยตลอด มหาวิทยาลัยก็ต้องยอมดูว่ามันพลาดพลั้งอย่างไร แต่ก็ไม่เป็นไรก็เริ่มใหม่ได้ทำกันใหม่ได้

อาจจะเป็นการดีกว่า พอเราทำในรูปเครือข่าย คนที่จะมาช่วยก็จะหลากหลายมากขึ้น เราก็อาจจะช่วยวางแผนให้เขาเอง ให้เขาคิดได้เองว่าในอนาคต วันหนึ่งเมื่อเรากลับแล้ว เราแวะมาเยี่ยม เราไม่ได้แวะมาช่วยท่านแล้ว เราแวะมาเยี่ยมชม ว่าท่านทำอะไรไปถึงไหน

ในทีมงานของปี 56 ของโครงการ อพ.สธ. ที่จะจัดที่เขื่อนศรีนครินทร์ ชื่อว่า ทรัพยากรไทยน่าลี้ภัย สู่สายตาโลก จะเรียนถามอาจารย์ว่า มติที่เราคิดว่า อะไรคือ สิ่งที่เราอยากจะทำไปให้มันดีขึ้น ในภาพของงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการดูแลเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ สู่การอนุรักษ์?

รองอธิการบดี : ก็ถ้าโดยหลักการที่ควรจะทำ 2 เรื่อง เรื่องหนึ่งก็เป็นเรื่องของไฮไลต์ ซึ่งเรื่องนี้คือความหลากหลายทางธรรมชาติ แม้ว่ามียุคมากมาย แต่ประชาชนมักจะรับรู้เฉพาะพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่พอ และก็สวยพอ คือความหลากหลายของเรื่องที่ไม่สวย ประชาชนก็จะไม่สนใจเท่าไร และเราก็มองว่าเราจำเป็นต้องใช้ของที่มีความสวยงาม มีความหลากหลาย แต่ในขณะเดียวกันทางมหาวิทยาลัยมีความจำเป็นที่จะบอกประชาชนว่า มีของดีมาก ซึ่งสำคัญ และไม่โดนใจเลย และไม่มีประโยชน์ด้วยต่อชีวิตประจำวันเขาเลย แต่ก็ปล่อยให้สูญหายไปไม่ได้ แต่ว่าผมคิดว่าอย่างไรเราก็ต้องส่งสัญญาณไป เรื่องความสำคัญระเบียบวิธีการวิจัย คือในหลายครั้งความหลากหลายทางพันธุกรรม เวลาเราทำให้มันง่ายไปเรื่อยๆ เลย จะจบลงด้วยว่าไม่เห็นมีอะไรเข้าไปเดินสำรวจเอา เห็นก็เจอก็ใช่ ไม่เห็นก็ไม่ใช่ ก็แค่นั้นเอง ผมคิดว่ามีความจำเป็นที่เราต้องให้การศึกษากับชุมชนด้วยว่า กระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง นอกจากการที่เรามองเห็นกันล่วงหน้าว่ามีอะไรสวยงาม มีกระบวนการ วิธีการที่สวยงามมากน้อยสักเพียงใด ชุมชนจะจำเป็นต้องทำงานซับซ้อนซักแค่ไหนเพื่อรักษาของเหล่านี้ไว้

ในส่วนของนักวิจัย อาจารย์อยากฝากอะไรไปหานักวิจัยที่กำลังมาทำงานร่วมกันในลักษณะนี้ว่า การปรับตัวที่ดี ข้อควรระวังที่ดีในการทำงานร่วมกันของนักวิจัย ที่มาจากสาขาต่างๆกัน อาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง?

รองอธิการบดี : ก็ผมเข้าใจว่า ส่วนสำคัญที่สุดคือ การฟังคนอื่นเยอะๆ ครับ นักวิจัยเวลาทำงานเข้าใจว่า มันมีแนวความคิดหลายอย่าง ไม่ใช่แนวความคิดเดียวที่ถูกเสมอไป ควรฟังแนวความคิดคนอื่นบ้าง ก็ต้องเข้าใจว่าความเรามีฐานความคิดหลายอย่าง ที่จะนำไปสู่ข้อสรุปที่แตกต่างกัน

มีอะไรฝากไปถึงเด็กนักเรียนที่จะมาเยี่ยมชมมั๊ยครับ?

รองอธิการบดี : สำหรับนักเรียนที่จะมาเยี่ยมชมนิทรรศการของมหาวิทยาลัยมหิดล ผมขออนุญาตฝากไปว่า ประเทศไทยมีความหลากหลายมาให้เราชื่นชมมากเช่นนี้ ก็เข้าใจว่า ต้องช่วยกันดูแลรักษาความซับซ้อนเหล่านี้ไว้ ก็ต้องพยายามทำความเข้าใจมากขึ้นสักหน่อยเพียงใดไว้ด้วยครับ

ดร.ปิยรัชฎ์ เจริญทรัพย์

รองหัวหน้าสำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ฝ่ายวิชาการ

ประเด็นสำคัญของงาน โครงการ อพ.สธ. ประกอบด้วยอะไรบ้าง?

ดร.ปิยรัชฎ์ : กรอบของ อพ.สธ มี 3 กรอบ กรอบการเรียนรู้ กรอบการใช้ประโยชน์ และกรอบการสร้าง

จิตสำนึก จริงแล้วฐานจะเป็นสามเหลี่ยมมุมตั้งขึ้นไป ฐานที่สำคัญเราจะต้องรู้ก่อนว่า ทรัพยากรมีอะไรแล้วเราจะใช้ประโยชน์อย่างไร สุดท้ายที่สำคัญที่สุดคือ กรอบการสร้างจิตสำนึก เพราะการสร้างจิตสำนึกนั่นเอง จะทำให้ทรัพยากรนั้นคงอยู่ได้หรือไม่ การสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรจะทำให้ทุกคนในประเทศชาติทราบว่าการรักษาทรัพยากรนั้นสำคัญอย่างไร กรอบการทำงานนั้นก็จะมีวนกลับไปในเรื่องของการเรียนรู้ การใช้ประโยชน์การสร้างจิตสำนึกอยู่อย่างนี้ นั่นก็คือ การรักษาฐานทรัพยากร ซึ่งเหมือนกับที่สมเด็จพระเทพฯ ท่านทรงมีพระราชกระแสว่า การรักษาทรัพยากรคือการรักษาดีกรแผ่นดิน อันนี้เป็นจุดสำคัญที่สุด

การขับเคลื่อนงานของ โครงการ อพ.สธ. ที่ผ่านมา ในภาพรวมเป็นอย่างไร?

ดร.ปิยรัชฎ์ : จะเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงของแต่ละแห่ง นับตั้งแต่ราชการส่วนกลาง ก็จะเป็นอธิบดี ราชการส่วนกลาง จะเป็น ผู้ว่าราชการจังหวัด และราชการส่วนท้องถิ่น ก็จะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารระดับสูงตามตำแหน่งดังกล่าว จำเป็นต้องมีความเข้าใจในระบบคิดนโยบาย แนวทางการดำเนินงาน และระบบการทำงานประจำของ โครงการ อพ.สธ. ก่อน ตรงนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริฯ โครงการ อพ.สธ. ได้เป็นอย่างดี เมื่อผู้บริหารระดับสูงเข้าใจแนวทางการสนองพระราชดำริฯ ซึ่งเราก็มีแผนแม่บทออกมาแล้วแผนหรือแนวทางก็สอดคล้องกับการทำงานของชุมชนหรือ อบต.อยู่แล้ว เมื่อสองระดับใหญ่ๆ ที่เป็นระดับผู้หลักผู้ใหญ่ เช่น หน่วยงานที่เป็นกรมป่าไม้ กรมอุทยาน หรือกรมวิชาการเกษตร ก็จะได้ทราบว่าจะสามารถทำงานสอดคล้องกันได้ เมื่อสองระดับใหญ่เข้าใจก็จะทำงานด้วยกันได้โดยที่มี อพ.สธ อยู่ตรงกลางเป็นผู้ประสานทั้งบนและล่างจากนั้นจะต้องตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

ร่วมกัน หมายความว่าทุกองค์กรจะต้องมีการพิจารณาผู้เข้าร่วมทำงาน ในรูปแบบของคณะกรรมการ ภายใต้การกำกับของผู้บริหารองค์กร และจะต้องดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบของโครงการ อพ.สธ. โดยใช้ขอบเขต หน้าที่ ภารกิจปกติของแต่ละหน่วยงานเป็นตัวตั้ง ซึ่งถ้าเป็นไปได้ตามนี้ จะเกิดการพัฒนายที่สำคัญคือ การจัดทำแผนแม่บทการสนองงานโครงการ อพ.สธ.เนื้อหาของแผนแม่บทจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมในแผน ปฏิบัติการในแต่ละปี แผนปฏิบัติการก็คือตัวโครงการที่หน่วยงานแต่ละแห่งต้องการจะเกิดขึ้นมาในแต่ละปี พอมีโครงการเหล่านั้นเสนอเข้ามาทาง อพ.สธ. พิจารณาให้ความเห็น ถ้า เห็นชอบด้วย เราก็ทำหนังสือสนับสนุนไปยังแหล่งทุนต่างๆ นี่คือปัจจัยหลักอันที่หนึ่ง

การได้พบกับผู้บริหารระดับสูง ได้ประโยชน์กับการดำเนินงานสนองพระราชดำริ โครงการ อพ.สธ. อย่างไร?

ดร.ปิยรัชฎ์ : ประโยชน์เกิดความเข้าใจแนวทางการสนองพระราชดำริ ทั้งเชิงนโยบาย และการปฏิบัติ ให้มีความสอดคล้องกันระหว่างแผนแม่บท ของหน่วยงานนั้นๆ กับ โครงการ อพ.สธ. ซึ่งจะช่วยทำให้แผนแม่บท แนวทางปฏิบัติกับการทำงานของผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน มีความสอดคล้องกัน เหมือนกับว่าเป็นการเชื่อมต่อระบบงานจากส่วนกลาง มาสู่ระบบงานในระดับท้องถิ่น ได้ทราบว่าจะงานมันสามารถทำงานสอดคล้องกันได้ เมื่อสองระดับใหญ่เข้าใจก็จะทำงานด้วยกันได้

รูปแบบของเครือข่ายการทำงานสนองพระราชดำริผ่านโครงการ อพ.สธ. จะเป็นอย่างไร ?

ดร.ปิยรัชฎ์ : ทุกหน่วยงานที่มีวิสัยทัศน์ และมียุทธศาสตร์ในการทำงานสนองพระราชดำริฯ โครงการ อพ.สธ. ที่ชัดเจนแล้ว ก็เข้าร่วมงานกันกับ โครงการ อพ.สธ.ซึ่งเราจะมีเครือข่ายหน่วยงาน เป็นจำนวนเกือบ 200 หน่วยงาน รออยู่แล้ว ดังนั้นการเข้าร่วมงานในรูปแบบของเครือข่ายก็จะแสดงออกมาใน 3 แบบ คือ 1.) การทำงานกับ โครงการ อพ.สธ.โดยตรง 2.) การทำงานร่วมกับเครือข่ายงาน และ 3.) เป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง โครงการ อพ.สธ.และเครือข่ายงาน ทั้งนี้จะเป็นรูปแบบใดนั้นจะขึ้นอยู่กับ ความชำนาญ ประสบการณ์ของบุคลากรหน้าที ภารกิจ ของหน่วยงาน และบริบทของพื้นที่เป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่น กรมป่าไม้ดูแลในเรื่องทรัพยากรป่าไม้ กรมอุทยานดูรวมหมดงานเหล่านี้แทบจะซ้อนทับกับเรา แต่ อพ.สธ. มีอีกหมวดหนึ่งในเรื่องของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม งาน อพ.สธ.จะกว้างกว่าหน่วยงานเหล่านี้ ซึ่งมีภารกิจหลักในการดำเนินงาน ก็สามารถจะเอางานปกติมาสนองพระราชดำริได้ด้วย

ชุมชนที่มีความต้องการนำเสนอที่ที่เขาสนใจเข้ามาสู่กระบวนการทำงานของ อพ.สธ. จะต้องเริ่มอย่างไร ?

ดร.ปิยรัชฎ์ : ตอนนี้อยู่ที่ อพ.สธ. มีนโยบายที่เข้าถึงชุมชนและเป็นรูปธรรม สิ่งที่เกิดขึ้นเราอยากให้อบต.มาสนองพระราชดำริกับทาง อพ.สธ.อย่างเป็นทางการ ในการสมัครก็ง่ายเรามีใบสมัครให้พร้อมแต่ที่สำคัญในใบสมัครถือว่า ต้องมีการประชุมร่วมกันในชุมชน และคนในชุมชนจะต้องพร้อมใจกันทำไปด้วยกัน คนในชุมชนต้องเข้าใจงานถึงจะขับเคลื่อนไปได้อย่างยั่งยืนการเข้าร่วมอย่างเป็นทางการคือ การสนองพระราชดำริกับ อพ.สธ.เป็นสัญญาใจว่า เราจะทำงานตรงนี้ก้าวไปด้วยกัน ซึ่งทาง อพ.สธ.มีแนวทางการดำเนินงาน มีเครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน มีกิจกรรมง่าย และมีพี่เลี้ยงคอยสนับสนุนให้ด้วย พี่เลี้ยงคือ อาจารย์ นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยที่ร่วมสนองพระราชดำริ เพราะฉะนั้น อบต.หรือชุมชนจะไม่ทำงานอย่างโดดเดี่ยว

โรงเรียนในฐานะเป็นแหล่งสร้างผู้สืบทอดหรือคนที่จะโตขึ้นมาในชุมชนและก็เรียนรู้ใช้ชีวิตในชุมชนต่อไป บทบาทของโรงเรียนในการที่จะร่วมมือกิจกรรมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในอนาคตควรเป็นอย่างไร ?

ดร.ปิยรัชฎ์ : ในบทบาทของโรงเรียน อพ.สธ. ก็มีช่องทางการสนองพระราชดำริโรงเรียนสามารถสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเราเรียกว่า งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ฟังชื่อสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนอย่าสับสนเพิ่มคำว่าไม่เข้าไป เพราะสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนไม่ใช่สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เพราะเราไม่เคยคิดว่า โรงเรียนต้องสร้างสวนพฤกษศาสตร์ แต่สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้การนำเรื่องพืช สัตว์ ทรัพยากรต่างๆที่มีอยู่ในโรงเรียนมาเข้าสู่สาระการเรียนรู้ทุกสาระทุกวิชานั้นก็คือ การสร้างเด็กให้เกิดการรักทรัพยากรโดยอัตโนมัติเพราะเข้าสู่การเรียนรู้ในวิชาปกติต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย สังคม ศิลปะ เป็นต้น ใช้ทรัพยากรต่างๆเข้าไปให้เด็กเรียนรู้ เด็กเหล่านั้นก็คือ คนในชุมชนเมื่อเขากลับมาที่บ้านเขาก็จะได้คุยกับคุณพ่อคุณแม่ พ่อแม่ซึ่งเป็นคนในชุมชนท่านก็ทราบอยู่แล้วว่า ชุมชนต้องการอนุรักษ์พืชอะไรต้องการรักษาพืชอะไรเด็กเหล่านี้ ซึ่งได้รับการเรียนรู้ในรูปของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ก็มาช่วยชุมชนได้ทันทีเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนด้วยซ้ำ ลองสำรวจให้กับชุมชนด้วยว่า รอบๆบ้านของตนเองมีทรัพยากรอะไรและจะนำทรัพยากรนั้นไปใช้ประโยชน์อะไร ในบริบทของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โรงเรียนต้องสัมพันธ์กับชุมชน เด็กๆต้องออกไปคุยกับผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้ภูมิความรู้กลับมาเข้าสู่บทเรียนการสอนที่ตัวเองเรียนอยู่

ภารกิจหลักของ อพ.สธ คือหน่วยประสานงาน และภารกิจหลักทางด้านวิชาการ เนื่องงานในภาพรวมของ อพ.สธ เป็นอย่างไร?

ดร.ปิยรัชฎ์ : การทำงานของ อพ.สธ ในเรื่องกิจกรรม เราเริ่มต้นตั้งแต่การสำรวจ เรามีนักวิจัย เรามีพหุศาสตร์ในการที่จะร่วมไปสำรวจกับทีมงาน ซึ่งเป็นนักวิจัยหลักที่มาจากหน่วยงานข้างนอกอันได้แก่มหาวิทยาลัย หรือนักวิจัยต่างๆ ส่วนในขอบการใช้ประโยชน์เรามีในเรื่องของการนำทรัพยากรต่างๆ มาศึกษาโดยเฉพาะในเรื่องของการทำรายพิมพ์ของทรัพยากรต่างๆ จะเน้นในเรื่องทรัพยากรพันธุกรรมพืช เรายังสนับสนุนให้หน่วยงานอื่นๆทำรายพิมพ์หรือว่า ลายพิมพ์ DNA กับสัตว์ กับจุลินทรีย์ต่างๆ ทางอพ.สธ ก็มีห้องแล็บมีหน่วยปฏิบัติการรองรับในส่วนหนึ่งเพื่อร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ตอนนี้เรามีหน่วยเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งเรากระจายอยู่ทั่วประเทศ เช่นที่สวนจิตรลดา ที่คลองไผ่ และร่วมกับกองทัพอากาศทำห้องเก็บเมล็ดพันธุ์อยู่ที่พระมหาธาตุเจดีย์ภูลิวรี (ดอยอินทนนท์)

งานประชุมวิชาการและนิทรรศการที่เขื่อนศรีนครินทร์จะมีเรื่องราวอะไรไปแสดงกันบ้าง?

ดร.ปิยรัชฎ์ : เรามีการเชิญให้โรงเรียนนำมาเสนอผลงาน 1 โรงเรียน 1 พืช ตอนนี้เท่าที่ทราบมีจำนวนร้อยละกว่าครึ่งแล้ว โรงเรียนตอนนี้เรามีอยู่ทั่วประเทศที่เป็นสมาชิกประมาณ 1,800 โรงเรียน และคิดว่าปลายปีนี้อาจจะถึงประมาณ 2,000 โรงเรียน โดยประมาณ ก็ยังไม่ดีใจเท่าไร เพราะโรงเรียนทั่วประเทศมีทั้งหมด 30,000 โรงเรียน การทำงานของ อพ.สธ เราใช้ความสมัครใจและความเข้าใจที่ถ่องแท้งานถึงจะดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน โรงเรียนจะไปเสนอผลงาน ประชาชน หน่วยงานต่างๆที่เข้าไปดูงานเหมือนเข้าไปซื้อของ เพราะว่าโรงเรียนนำสิ่งดีๆ ของพืชที่โรงเรียนศึกษามาแนะนำเสนอว่ามีประโยชน์อะไรบ้าง บางทีขมิ้นนักวิจัยบอกมาว่า ยังไม่รู้จักพืชชนิดนี้ด้วยซ้ำแต่โรงเรียนเห็นก่อน ก็จะมาแนะนำเสนอมาโชว์กันมาแชร์กันและยังมีเวทีให้ขึ้นแสดงมีการนำเสนอผลงานด้วยภาพโปสเตอร์และภาคบรรยาย ในทางกลับกันปีนี้เป็นปีแรกของ อพ.สธที่ได้เชิญ อบต.ที่เข้าร่วมสนองพระราชดำริแล้วตอนนี้มีประมาณ 50 แห่ง เชิญมาในปีนี้ก็ตามศักยภาพประมาณ 10 แห่ง ที่หน้าอินทนิล 10 แห่งนี้มี 3 แห่งที่ได้รับป้ายพระราชทานในฐานะที่ได้จัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นในปีด้วย

ป้ายพระราชทานที่ อบต.ทั้ง 3 แห่งได้รับในปีนี้ แตกต่างกับป้ายพระราชทานที่ให้โรงเรียนในงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนอย่างไร?

ดร.ปิยรัชฎ์ : โรงเรียนทำในเรื่องงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้รับป้ายพระราชทานหรือเกียรติบัตรในเรื่องของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ส่วน อบต.ที่ได้รับป้ายพระราชทานเขาได้ทำในเรื่องสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นทั้งตำบล ทุกหมู่บ้านในตำบล และได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคนในชุมชนและไม่ใช่แค่เรื่องพืชอย่างเดียว อาจจะมีเรื่อง สัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากรต่างๆในชุมชน ก็จะมาลงในเครื่องมือชนิดหนึ่งที่เราเรียกว่า 9 ใบงาน ซึ่งเป็นการกรอกรอบแบบข้อมูลตามหลักการต่างๆ แต่จริงๆสิ่งที่ได้มากก็คือ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นคนในชุมชนรวมถึงนักเรียนมาร่วมกันทำงานนั้นก็ถือ การนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีสำคัญให้กับชุมชน อพ.สธ เล็งเห็นผลประโยชน์ต่อโดยตรงนี้ที่สำคัญมากกว่า สุดท้ายเมื่อเข้าสู่ประโยชน์เขาจะใช้ประโยชน์เขาจะปลูกเพิ่มจะขยายพันธุ์เพิ่ม เขาจะจัดพื้นที่ตรงไหนในการรักษาทรัพยากรต่อไปอย่างไร ตรงนี้คือ สิ่งที่เราอยากให้เกิดขึ้น

มุมมองของนักวิชาการต่อการนำเสนอผลงานในช่วงเดือนธันวาคม มีความคิดเห็นเป็นอย่างไร ?

ดร.ปิยรัชฎ์ : เยอะมาก อยากจะให้ไปช่วยกันดู อยากจะให้ไปช่วยกันมองเห็นตรงนั้นการนำทรัพยากรมาใช้ร่วมกัน เพื่อให้เข้ากับเตรียมงานว่า เราเลือกสิ่งนี้มาเพื่อเตรียมพร้อม ถ้ามว่า อพ.สธ. การเตรียมพร้อมของทรัพยากรเรานั้นก็คือ การเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อพ.สธ ได้ทำเตรียมพร้อมในเรื่องของการจัดทำฐานทรัพยากรข้อมูลต่างๆ สิ่งไหนที่เหมาะสมสำหรับที่จะนำมาสู่โลก หรือสิ่งไหนที่เราจะต้องดูแลเก็บรักษาชีววิทยาก็ถ่องแท้งานนั้นก็เป็นการเลือก เราอยากให้นักวิจัย อยากให้คนในชุมชนอยากให้นักเรียนช่วยกันออกความเห็นตรงนี้ช่วยกันวิเคราะห์ ช่วยกันวิจัย ช่วยกันหาสิ่งที่ดีงามเหล่านี้จะไปอยู่ในการจัดงานครั้งนี้

สุดท้าย มีอะไรจะฝากไปสู่เครือข่ายนักวิจัยภายใต้โครงการ อพ.สธ บ้าง ?

ดร.ปิยรัชฎ์ : อพ.สธ. ถือว่า การทำงานร่วมกับ อพ.สธ จะต้องทำงานอย่างมีความสุข การที่ทำงานอย่างมีความสุขก็คือ ทำในสิ่งที่เราถนัดทำในสิ่งที่เราเชี่ยวชาญ เมื่อเราทำในสิ่งที่เราถนัดและเชี่ยวชาญและยังได้สนองพระราชดำริด้วย ตรงนี้คิดว่า เป็นความสุขสุดยอดสำหรับตัวดิฉันเอง สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อทำงานในสิ่งที่ถนัดและได้ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนเมื่อรวมๆ กันนั้นก็คือโจทย์ของประเทศไทยนักวิจัยเหล่านั้น ได้มีส่วนช่วยในการรักษาทรัพยากรการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์และอนุรักษ์ให้อยู่กับลูกหลานของเราต่อไป เป็นสิ่งที่ อพ.สธ อยากให้เกิดขึ้นและฝากเป็นกำลังใจให้กับนักวิจัยว่า ทำในสิ่งที่เรารักในสิ่งที่เราถนัดก็จะช่วยเหลือคนอื่นได้ต่อไป

นายวิชัย บรรดาศักดิ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครปากเกร็ด

เทศบาลนครปากเกร็ด สนองพระราชดำริ ในการอนุรักษ์ สวนนนท์แปบองคร่วม

การเปลี่ยนแปลงในสวนทุเรียนปากเกร็ด ที่ผ่านมาเป็น อย่างไร?

นายกเทศมนตรีนครปากเกร็ด : ในอดีตอำเภอปากเกร็ด เป็นแหล่งปลูกทุเรียนขนาดใหญ่ วันนี้ได้รับผลกระทบจาก

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมเศรษฐกิจเฉพาะในแถบทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นพื้นที่ของเทศบาลนครปากเกร็ด ประกอบด้วย 5 ตำบล คือ ตำบลปากเกร็ด ตำบลบางพูด ตำบลบ้านใหม่ ตำบลคลองเกลือ และตำบลบางตลาด พื้นที่รวม 36.04 ตารางกิโลเมตร เปลี่ยนจากสวนมาเป็นพื้นที่พักอาศัย และพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ เหลือพื้นที่การเกษตรบางส่วนบริเวณตำบลบางพูด และตำบลบ้านใหม่ เกษตรกรชาวปากเกร็ดฝั่งนี้ ปัจจุบันเป็นอดีตไปเกือบหมดแล้วครับ เป็นรุ่นพ่อแม่ของพวกเรา แต่เราก็ยังมีสวนทุเรียนนนท์นะครับแถว ๆ ตำบลบางพูด ในเรื่องของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ส่งผลต่อการลดลงของสวนผลไม้ ด้วยราคาที่ดินที่แพงขึ้น และคนรุ่นใหม่ไม่นิยมทำสวน ถึงแม้ผลไม้เมืองนนท์จะมีราคาแพงดินจะมีคุณภาพเหมาะกับการปลูกก็ตาม ตอนที่ผมมาบริหารงานที่นี่ สวนผลไม้ก็แทบจะไม่มีอยู่แล้ว และเทศบาลเองก็ไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในการดูแลเรื่องการเกษตร ยอมรับครับว่า ด้านทานการเปลี่ยนแปลงไม่ไหวจริงๆ

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำมาสู่การคิดริเริ่มโครงการ

หลังจากการเกิดอุทกภัยในปี 2554 เป็นช่วงที่เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากในพื้นที่ปากเกร็ดฝั่งนี้ เนื่องจากน้ำไม่ท่วม เราสามารถป้องกันน้ำได้ในขณะที่ฝั่งตะวันตกที่มีสวนผลไม้ การทำการเกษตรและที่สำคัญมีสวนทุเรียนนนท์ ประสบภัยน้ำท่วมจนสวนผลไม้ของจังหวัดนนท์ โดยเฉพาะสวนทุเรียนจาก 3,000 กว่าไร่เหลือเพียง 84 ไร่เศษ เมื่อเป็นเช่นนี้พื้นที่ฝั่งเทศบาลนครปากเกร็ด จึงมีศักยภาพขึ้นมาทันทีเพราะเราน้ำไม่ท่วม แต่เราไม่มีพื้นที่ในการปลูกผลไม้ด้วยสภาพความเจริญของเมือง เทศบาลนครปากเกร็ดมีโครงการพิพิธภัณฑ์ที่พื้นบ้านสวนไม้เมืองนนท์ที่จะดำเนินในส่วนอยู่พอดี เมื่อมีการรายงานสถานการณ์น้ำท่วม สวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ ทรงทราบ ท่านถามถึงสวนทุเรียนนนท์และทรงเป็นห่วงอยากให้อนุรักษ์ไว้ และทรงได้รับทราบจากรายงานว่า สวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ จังหวัดนนทบุรีประสบภัยน้อยมากจากอุทกภัยครั้งนี้พระองค์ท่านจึงได้ทรงมีพระดำริว่า อยากให้นำทุเรียนนนท์มาอนุรักษ์ไว้ที่สวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ จังหวัดนนทบุรีประสบภัยน้อยมากจากอุทกภัยครั้งนี้ จึงมีได้ทำแต่เทศบาลนครปากเกร็ด หากแต่ทุกภาคส่วนในจังหวัดนนทบุรีได้ให้ความสำคัญ และร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าฯ เกษตรจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด โยธา ผังเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ประชาสัมพันธ์จังหวัด ทุกภาคส่วนเลยครับ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรชาวสวนทุเรียนนนท์ จากทุกอำเภอได้มาร่วมกันส่งเสริมและอนุรักษ์สายพันธุ์ทุเรียนนนท์ ในพื้นที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ นนทบุรี

การพัฒนาพื้นที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์นนทบุรี มาสู่การอนุรักษ์พันธุ์ทุเรียนนนท์เริ่มอย่างไร?

นายกเทศมนตรีนครปากเกร็ด : มาจากเทศบาลนครปากเกร็ด เรามีพื้นที่ประมาณ 7 ไร่ อยู่ในสวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ เทศบาลมีโครงการจะปรับสภาพพื้นที่และทำเป็น พิพิธภัณฑ์ที่พื้นบ้านสวนไม้เมืองนนท์ เพราะเราเห็นว่าที่สวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ในสวนเทศบาลได้ส่งโครงการของบสนับสนุนการดำเนินการจาก อบจ.นนทบุรี เพราะสวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ อยู่ในพื้นที่ของปากเกร็ด แต่ก็เป็นส่วนของชาวจังหวัดนนทบุรี อบจ.นนทบุรี ได้พิจารณาสนับสนุนงบประมาณให้ 20 ล้านบาท ก็พอดีกับเทศบาลนครปากเกร็ดได้ไปรายงานผลการดำเนินงานของสวนฯ และสภาพความเสียหายจากอุทกภัยให้คณะกรรมการบริหารมูลนิธิสวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ เป็นองค์นายอภิมศักดิ์ ท่านทรงถามถึงทุเรียนเมืองนนท์ว่า ประสบปัญหาหน้าท่วมเกรงจะสูญพันธุ์ น่าจะมีการนำมาอนุรักษ์ไว้ที่สวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ จะดีไหม เพราะฝั่งนี้น้ำไม่ท่วมจังหวัดนนทบุรี จึงได้นำแนวพระราชดำรินำมาพิจารณากันและเห็นว่า เทศบาลมีโครงการสวนไม้เมืองนนท์อยู่พอดี เราเลยปรับโครงการเป็นอนุรักษ์ทุเรียนนนท์แทน ก็เข้ากันพอดี และดีด้วยจะได้สำเร็จเป็นรูปธรรมได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีหลายภาคส่วนมาร่วมกันเป็นเจ้าของโครงการ

เตรียมงานกันอย่างไรครับ?

นายกเทศมนตรีนครปากเกร็ด : หลังจากการประชุมครั้งนั้น เมื่อปี 2555 ประมาณเดือนมิถุนายน ท่านวิเชียร พุฒิวิญญู ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี ในขณะนั้นก็ได้แนะนำพระราชดำริลงสำรวจพื้นที่สวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาดหลวงที่ 1 ไร่เศษฯ ที่จะทำโครงการด้วยตนเอง นำคณะเจ้าหน้าที่จากเกษตรจังหวัด เกษตรที่ปลูกทุเรียน พัฒนาที่ดิน องค์การบริหารส่วนจังหวัด มาช่วยกันดู พื้นที่ว่าสามารถจะปลูกทุเรียนนนท์ได้ไหม ก็ตกลงกันว่าได้ โดยต้องถมที่และปรับสภาพดิน รวมทั้งปรับผังบริเวณโดยพื้นที่จะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนด้านหน้าพื้นที่เป็นส่วนปลูกทุเรียนทรงปลูก ส่วนด้านกลางของพื้นที่ เป็นจุดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่พื้นบ้านเพื่อทำเป็นศูนย์เรียนรู้ เป็นลักษณะเรือนไทยและเน้นในเรื่องการนำเสนอวิถีชีวิตของสวนนนท์ทั้งหมด และส่วนด้านหลังพื้นที่ ประมาณ 4 ไร่ กำหนดให้เป็นพื้นที่ปลูกทุเรียนนนท์ ยกร่องและนำพันธุ์ทุเรียนนนท์มาปลูก โดยจัดสภาพแวดล้อมให้เหมือนสวนทุเรียนนนท์ดั้งเดิม ภายใต้การร่วมงานของนักวิชาการ เกษตรกรชาวสวนนนท์ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

โครงการนี้ได้รับ งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี 20 ล้านบาท และงบจากเทศบาลนครปากเกร็ด เป็นค่าถมและปรับสภาพดินอีก 7.5 ล้านบาท และดำเนินการตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อทำงานเป็น 3 ด้าน ด้านการบริหารและพัฒนาพื้นที่โครงการ ด้านการจัดหาและอนุรักษ์พันธุ์ทุเรียนนนท์ ด้านศึกษาประวัติและวิถีชาวสวนนนท์ โดยมีส่วนราชการระดับจังหวัด ส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน มาร่วมกัน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี เป็นประธานคณะทำงาน ดังนี้

- ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด
- โยธาธิการและผังเมือง
- เกษตรจังหวัด
- เกษตรและสหกรณ์จังหวัด
- สำนักงานจังหวัด
- พัฒนาที่ดินจังหวัด
- ประชาสัมพันธ์จังหวัด
- อำเภอปากเกร็ด

ส่วนท้องถิ่น

- องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลโครงการและพิพิธภัณฑ์
- เทศบาลนครปากเกร็ด

ภาคประชาชน

- เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน, ปราชญ์ทุเรียนทุกอำเภอ
- ศูนย์วิจัยพืชสวนจันทบุรี
- ชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์ อำเภอบางกรวย

นักวิชาการ

- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อไร?

นายกเทศมนตรีนครปากเกร็ด : เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี 2556-2558 กิจกรรมหลักประกอบไปด้วยปรับสภาพดิน ภูมิทัศน์ เติร์ยมพื้นที่ และกล้าพันธุ์ทุเรียน 3 ต้น (เป็นทุเรียนเตรียมไว้ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงปลูก) จะเสร็จในเดือน มีนาคม 2557 ในขณะที่เดียวกันจะมีการสร้างพิพิธภัณฑ์ เรือนไทยและปรับภูมิทัศน์พื้นที่โครงการจะเสร็จในเดือนกันยายน 2557 จะมีนักวิชาการมาศึกษาข้อมูลวิถีชาวสวนนนท์ และตกแต่งภายในพิพิธภัณฑ์จัดทำศูนย์ข้อมูลวิถีชาวสวนนนท์ จะเสร็จในเดือน กุมภาพันธ์ 2557 มาถึงส่วนสำคัญคือการจัดทำพื้นที่ร่องสวนทุเรียน ประกอบด้วยการสร้างร่องสวนและกำหนดพันธุ์ทุเรียนนนท์และไม้พื้นเมือง โดยการปรับสภาพดินคุณภาพดิน ยกร่อง ปลูกกล้าพันธุ์ อนุบาลกล้าพันธุ์ คาดว่าจะเสร็จในเดือน ธันวาคม 2557 เราได้รับความร่วมมือจากชาวสวนทุเรียนนนท์จัดทำกล้าพันธุ์ทุเรียนมาเตรียมอนุบาล และจัดเตรียมข้อมูลเฉพาะพันธุ์จำนวน 60 สายพันธุ์ จะให้เรียบร้อยในเดือน มีนาคม 2557 คาดว่าโครงการนี้จะสามารถเปิดโครงการอย่างเป็นทางการได้ในปี 2558 จะเป็นการถวายงานให้กับทั้ง มูลนิธิสวนสมเด็จพระเจ้า และมูลนิธิอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชศรีนคร หลังจากทำงานนี้เสร็จเรียบร้อยแล้วเท่าที่ทราบจะเกิดประโยชน์หลายประการ มีอะไรบ้างครับ จะมีทุเรียนนนท์ที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ในสวนสมเด็จพระเจ้า จำนวนกว่า 60 สายพันธุ์ มีพื้นที่จัดแสดงวิถีชาวสวนนนท์ ประวัติข้อมูลทุเรียนสายพันธุ์ต่างๆ ให้สืบค้นได้จากการรวบรวมข้อมูลไว้ในศูนย์เรียนรู้และมีการปรับข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง สามารถนำไปเป็นตัวอย่างในการปลูกและเป็นองค์ความรู้ได้ , องค์ความรู้ด้านทุเรียนนนท์จะสามารถรวมกับพื้นที่เป็นข้อมูลสำคัญของจังหวัดต่อไป นอกจากนี้ ยังมีแผนที่จะอนุรักษ์ไม้พื้นเมืองในสวนทุเรียนนนท์ (ไม้เปลือกสวน) ด้วย ส่วนการอนุรักษ์พันธุ์กรรมนั้น ควรจะต้องประสานกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรีต่อยอดโครงการนี้อีกครั้ง เพื่อจะได้มีข้อมูลพันธุ์กรรมพืชที่ครบถ้วนถูกต้องมีสถานที่ให้ผู้สนใจสืบค้นได้ ซึ่งถ้าเราทำได้เช่นนี้ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กเยาวชน และผู้สนใจในการอนุรักษ์ทุเรียนได้อย่างดียิ่ง การดำเนินงานเทศบาลนครปากเกร็ดด้วยการสนองพระราชดำริ ในการอนุรักษ์สวนนนท์แบบองค์รวมถือได้ว่า เป็นการนำหลักการเสริมพลังของมูลนิธิสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ และมูลนิธิอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชเข้าด้วยกัน และเป็นตัวอย่างของการวางแผนใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ได้หลายมิติ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำงานจากทุกภาคส่วน และเป็นการทำงานรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น แบบองค์รวม ในอนาคตพื้นที่แห่งนี้จะเป็นสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดนนทบุรี ที่จะนำความรู้มาให้กับผู้มาเยือนได้อย่างหลากหลาย เพราะเป็นทั้งที่ท่องเที่ยว ที่ศึกษาธรรมชาติ ที่พักผ่อนหย่อนใจ และที่บันทึกประวัติศาสตร์ของวิถีชาวสวนนนท์ ที่สมบูรณ์แห่งแรกของประเทศไทย

นายธงชัย สุนธธาภิรมย์ ณ พัทลุง

ที่ปรึกษาผู้ประสานงานด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ อพ.สธ.

การเผยแพร่ข่าวสารงาน อพ.สธ. ด้วยการประชาสัมพันธ์

คุณธงชัย : ผมมีประสบการณ์เกี่ยวกับงาน

โครงการพระราชดำริ เริ่มทำงานตั้งแต่เป็นผู้ผลิตสารคดีเทิดพระเกียรติรายการได้ร่วมพระบารมีทางช่อง 9 และผลิตสารคดีพื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับสำนักงานประสานงานพิเศษ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) มีหน้าที่ประสานงานด้านประชาสัมพันธ์กับโครงการพระราชดำริ สำหรับโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้นผมได้เข้ามาเริ่มทำตั้งแต่ 2552 เป็นต้นมา ก่อนหน้านี้ได้ทำงานกับองค์การสวนสัตว์ และได้เสนอให้นำกิจกรรมและโครงการที่อยู่ในภารกิจขององค์การสวนสัตว์ มาร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชจากประสบการณ์การทำงาน เห็นว่างานขององค์การสวนสัตว์และโครงการ อพ.สธ.หรือ โครงการพระราชดำริฯ บางโครงการมีความสอดคล้องกัน ดังนั้นการนำด้านทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้านทุนด้านเครื่องมืออุปกรณ์ และด้านทุนด้านเครือข่ายการทำงานของบรรดาสื่อมวลชน ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นจากปณิธานความร่วมมือของบุคคลากร โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในองค์กร กลุ่มสมาชิกผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์ ที่มีความตั้งใจจะมาร่วมกันถวายงานด้วยความจงรักภักดี ก็จะทำให้เกิดมีเครือข่าย การทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ขึ้น เพราะว่างานแบบนี้จำเป็นต้องกระจายความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ไปสู่คนทั่วประเทศและต่างประเทศด้วยทราบมาว่าแต่ก่อนนั้น โครงการ อพ.สธ. ยังไม่เน้นงานด้านการประชาสัมพันธ์องค์กรมากนัก ซึ่งเป็นไปตามคาบอกล่าที่ว่า สมัยก่อนโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพฯ ก็ทำงานไปตามปกติเน้นการสื่อสารเรื่องราวภายในองค์กร และเครือข่ายงานเท่านั้น ยังไม่ต้องประชาสัมพันธ์ถึงเวลาสมควรแล้วค่อยประชาสัมพันธ์ ระยะเวลาหลัง นับแต่งานที่สวนสัตว์เปิดเขาเขียว เมื่อปี 2552 ภาพรวมของงานประชาสัมพันธ์ที่ออกอากาศมานั้น เห็นได้ชัดว่าคือ ต้องทำอะไร ให้สมเด็จพระเกียรติ เรียบร้อย มีสาระตามเป้าหมายของงาน และประชาชนได้รับประโยชน์ ทั้งถึง และได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดงานประชุมวิชาการ และนิทรรศการ โครงการ อพ.สธ.ทุกครั้ง มาจนทุกวันนี้

ถือว่าเป็นงานที่ต้องนำเสนอทั้งงานวิชาการ งานตามนโยบายแบบแผนการปฏิบัติตามกรอบ อพ.สธ. และกับงานที่ต้องไปสู่ภาคปฏิบัติในภาคสนาม มาสู่สังคม

คุณธงชัย : ในส่วนงานวิชาการปกติแล้วเป็นสิ่งที่หน้าเบื่อ ทำอย่างไร ให้เป็นจุดที่สนใจ ตรงนี้จะยาก วิชาการมีเนื้อหาที่จำกัดอยู่ในกรอบเฉพาะ แต่การประชาสัมพันธ์ไม่มีกรอบทำอย่างไรให้เกิดการสนใจ ชักชวนคนมาดูงานให้ได้ และสิ่งที่ เป็นสาระทางวิชาการ และระเบียบปฏิบัติ เรามักจะเว้นวรรคไว้ แต่ว่าจะแทรกจุดเด่นในงานเข้าไปแทน สิ่งที่สำคัญของการนำเสนอเรื่องราวในงานก็คือ ทุกคนทำดี แต่ขาดความเด่นนี้เป็นเรื่องสำคัญ จุดเน้น คือความชัดเจนต้องเด่นและต้องหน้าสนใจ ในทุกก้าวที่พระองค์เดินเข้าไปทอดพระเนตร พระองค์รับสั่งว่าอย่ามาถ่ายพระองค์ให้ถ่ายภาพที่ฉับไปดูให้ประชาชนรับทราบ อันนี้คือ พระราชดำริของสมเด็จพระเจ้า ที่มีพระราชทานรับสั่งกับพวกเราตอนที่ตามเสด็จไปต่างประเทศ ให้รู้ว่าเป็นไปไหนไปทำอะไรและทำอะไรจากการที่ไปดูให้ประชาชนรับทราบช่วยในการประชาสัมพันธ์โครงการพระราชดำรินั้น ผมได้ยึดแนวทางของสมเด็จพระเจ้า ในการที่พระที่นั่ง สมเด็จพระเทพฯท่านไปดูแล้ว ท่านเห็นอะไรที่น่าสนใจแล้วงานให้ความรู้อะไรบ้างกับประชาชนอย่างนี้ เป็นต้น ถ้าเกิดท่านเสด็จไปดูงานไม่มีอะไรที่น่าสนใจหรือพูดภาษาบ้านๆว่า นำเบือเราต้องตัด และหาจุดแทรกเข้ามาให้มันไม่น่าเบื่อ เพราะฉะนั้น ผมจึงคอยไปร่วมทำงานในการทำงานประชาสัมพันธ์อยู่เสมอ เพื่อให้งานออกมาแล้วให้เกิดความน่าสนใจมากที่สุด

นำเครือข่ายประชาสัมพันธ์ มาช่วยในการเผยแพร่เรื่องราวของ อพ.สธ. ไปสู่สาธารณะ มีแนวทางอย่างไร ?

คุณธงชัย : เราทำงานโดยใช้วิธีอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นหลัก ในอดีตตั้งแต่ช่อง 5 ช่อง 3 ในสื่อมวลชนด้วยกันเราใช้คำว่า เพื่อนหรือสหาย พระองค์ท่านรับสั่งว่าในการทำงาน เราต้องมีเครือข่าย ซึ่งผมก็มีเครือข่ายอยู่ในกลุ่มเหล่านี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว นอกจากเครือข่ายสื่อมวลชนแล้วเครือข่ายเพื่อนร่วมรุ่นก็สำคัญ เพราะแต่ละคนที่มีศักยภาพมีบารมีในการที่จะช่วยเหลือเราได้ หน่วยงานสนองพระราชดำริทุกองค์กรมีนักประชาสัมพันธ์อยู่ทุกองค์กร ฉะนั้นบุคคลเหล่านี้จะช่วยกันทำงาน เราแค่สื่อภาพ สื่อความรู้วิชาการหรือกิจกรรมต่างๆ เราก้เชิญเข้ามาร่วมงาน และได้รับความร่วมมือกับเพื่อสมาชิกเครือข่ายสื่อมวลชน รวมทั้งเพื่อนร่วมรุ่นทำให้การทำงานของโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชได้รับความเมตตา ซึ่งการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ผมจะไปขอความช่วยเหลือจากพรรคพวกรวมถึงเพื่อนร่วมรุ่นในการประชาสัมพันธ์ ผ่านรายการโทรทัศน์ผ่านทางโซเชียลเน็ตเวิร์คและช่องทางอื่นๆที่ผมมีเครือข่ายอยู่ จึงมีประชาชนจำนวนมากได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและได้เข้ามาร่วมงานดังกล่าว

เก็บตกภาพความประทับใจ

มีอะไรบ้างที่ประทับใจในการที่ได้เข้ามาถวายงานเสด็จพระอัครราชกุมารี อ.พ.สธ?

คุณธงชัย : สิ่งที่ผมประทับใจคือ การทำงานที่ให้ความเป็นอิสระ เพราะว่าความคิดของนักประชาสัมพันธ์ทั่วไป เราต้องใช้ความคิดและผสมผสานกับความรู้หรือว่า แนวทางหลักการโฆษณาต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในช่วงเวลาสั้นๆ การทำงานของเราต้องกระชับและรวดเร็ว รับผิดชอบ ละเอียดพอสมควร การจะสื่อภาพแต่ละภาพก็ต้องมีความรู้สึกและทำให้ประชาชนคล้อยตามเห็นจริงเห็นจังกับโฆษณา การทำงานโครงการพระราชดำรินั้นปกติแล้วจะยากลำบากจะติดขัดด้วยในเรื่องของศัพท์การใช้คำราชาศัพท์ที่เราติดขัด แต่ถ้าเราทำให้ชาวบ้านเข้าใจง่ายๆ แล้วทราบซึ่งผมว่าอยากอยู่พอสมควรในการจะใช้ศัพท์เบื้องต้น แต่พอจริงๆมาถวายงานพระองค์ท่านแล้วเราก็มองว่ามีความภูมิใจว่าเราได้ทำในสิ่งที่พระองค์ท่านอยากจะทำให้ประชาชนได้รับทราบโดยภาษาต่างๆ มากกว่าที่จะใช้คำราชาศัพท์ การเสด็จพระราชดำเนินแต่ละครั้งของพระองค์ท่าน ท่านให้ความสำคัญกับตัวเอง และเราก็ช่วยดูแลพระองค์ท่านการที่เราทำให้ท่านเสด็จในที่ที่ประชาชนได้ทราบได้เห็นได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดอย่างสะดวกง่ายและปลอดภัยทั้งผู้เข้าเฝ้าและพระองค์ท่านเองมีความประทับใจมาก เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ยากมาก ด้วยความคิดผมจะอย่างไรให้ทั้งสองฝ่ายรวมถึงพระองค์ท่านและเจ้าหน้าที่ทำงานได้สะดวกและสบายใจเป็นเรื่องที่ยาก และการที่จะได้ภาพเราจะต้องได้ภาพที่ท่านให้ความเมตตาเป็นหลักคนที่มาเข้าเฝ้าก็มีความภูมิใจและมีความเคารพพระองค์ท่านด้วยความจริงใจมากกว่าถูกบังคับให้มาสนองงาน การสนองงานพระราชดำรินี้ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ส่วนใหญ่เราไม่ค่อยเชิญชวน แต่เราจะแนะนำเข้ามามากกว่าให้เขาร่วมสนอง การที่เราให้เขามาร่วมสนองด้วยความจริงใจเป็นเรื่องที่สำคัญ

จุดเด่นของโครงการ อ.พ.สธ คืออะไร ?

คุณธงชัย : จุดเด่นของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช คือ การรักษาทรัพยากรของประเทศให้อยู่รอด เป็นพระพระราชปณิธานภาพของพระองค์ท่านอยู่แล้วว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานให้แก่ประเทศว่าต้องช่วยรักษาอนุรักษ์พันธุกรรมพืชให้คงอยู่ประเทศไทย เราเคยได้ยินบ้างแล้วว่า ต่างประเทศสนใจพันธุ์พืชของประเทศไทยไปจดทะเบียน โครงการนี้ถือเป็นโครงการสำคัญที่จะรักษาสืบพันธุ์ที่เป็นของคนไทยไว้ได้ พระองค์ทรงมองการณ์ไกลว่าสมบัติของประเทศไทยต้องอยู่คู่คนไทย หน่วยงานนี้มีความคล่องตัวสูงในการทำงาน เพราะไม่ต้องอยู่ภายใต้ของกฎกระทรวงใดๆและที่สำคัญเราช่วยให้ประชาชนคนไทยอยู่รอด เพราะเราไม่อาจรู้ว่าในอนาคตจะเกิดอุทกภัยหรือ ภัยพิบัติเราจะไม่มีเมล็ดพันธุ์พืชสืบและใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชเหล่านี้ในการดำรงชีวิตอยู่สืบไปเป็นสิ่งที่สำคัญ

ในมุมมองของนักประชาสัมพันธ์ งานที่จะเกิดขึ้นในปลายปี 2556 (นำสิ่งดีงามสู่ตาโลก) และในอนาคตจะเปิด AEC ที่คิดว่าสิ่งดีงามสู่ตาโลกคืออะไร และโลกที่จะรับรู้เรื่องเหล่านี้ คืออะไร ?

คุณธงชัย : การประชาสัมพันธ์ต้องให้ทั่วถึง ประชาชน นักศึกษา หน่วยงานราชการ เอกชน ต่างๆ ที่เราสามารถประชาสัมพันธ์ได้สิ่งที่เราจะประชาสัมพันธ์ต้องเป็นสิ่งที่ดีให้เห็นว่า ที่นี้ประเทศไทยมีอะไรในประเทศไทยและประเทศไทยได้ทำอะไรกับสิ่งเหล่านั้น สิ่งนี้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชนำเสนอให้โลกได้เข้ามาดูมาสำรวจนั้น เพื่อเป็นประโยชน์ในข้อมูลต่างๆ และให้พวกนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้กลับไปเล่าสู่กันฟังว่า ประเทศไทยมีอะไรใช้ประโยชน์อะไร และแตกต่างจากประเทศเขาอย่างไร ในเรื่องประชาสัมพันธ์เราก็จะนำเรื่องราวที่เป็นสิ่งดีๆที่นักท่องเที่ยวเห็นแล้วรู้สึกประทับใจเช่นคนไทยมีนิสัยที่เป็นมิตร

ในอนาคตรูปแบบ เนื้อหา วิธีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ในลักษณะของเครือข่ายมีวิธีการอย่างไร ?

คุณธงชัย : ปัจจุบันต้องยอมรับว่าโลกเปิดกว้างมากและมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาก ซึ่งเครือข่ายในปัจจุบันเริ่มมีในรูปแบบของอินเทอร์เน็ต ระบบออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้เนื้อหาเข้าสู่กลุ่มบุคคลต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง เทคโนโลยีก้าวหน้ามาก รูปแบบเราก็ต้องทำให้พร้อมใช้กับโลกออนไลน์ในกลุ่มที่เป็นเด็กและวัยรุ่นทำงานส่วนใหญ่ และที่สำคัญพระองค์ทรงพระกรุณาฯมาดูงานในโครงการพระราชดำรินี้ ซึ่งเป็นขวัญและกำลังใจให้กับผู้ร่วมทำงานสนองพระราชดำรินี้และเป็นการประชาสัมพันธ์ที่มีผลมาก เช่นพระองค์เสด็จไปเขาใหญ่ท่านได้ทรงนำเมล็ดกระถินป่าไปรยลงไปในบนดินปัจจุบันกลายเป็นป่า นี่ก็ถือว่า เป็นภาพที่ประชาสัมพันธ์ได้ดี

โครงการหรือกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์ที่คิดจะทำในอนาคต ที่จะช่วยทำงานของ อ.พ.สธ เคลื่อนงานไปได้ดี ?

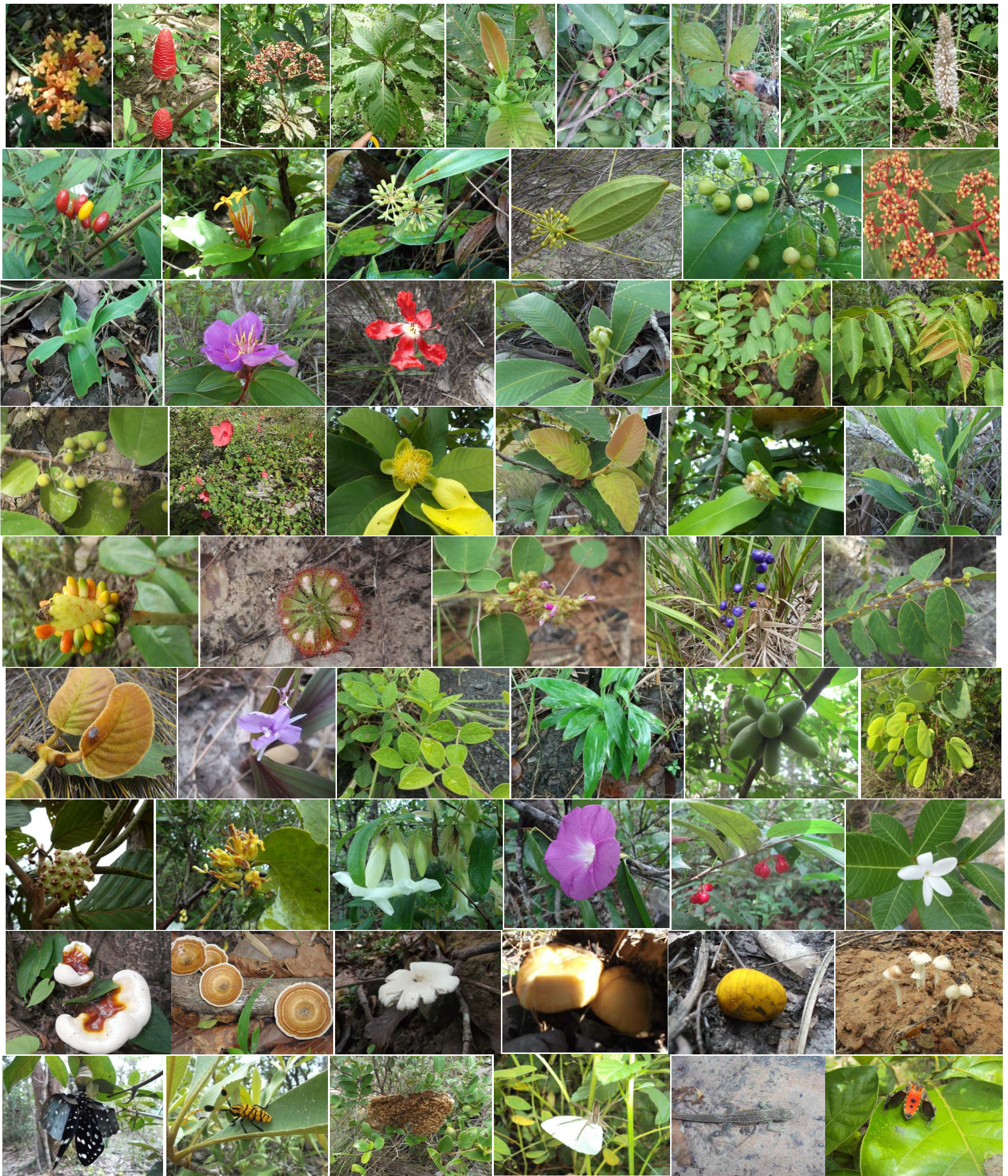
คุณธงชัย : การประชาสัมพันธ์ ทางโทรทัศน์ โฆษณา หนังสือพิมพ์ และการประชาสัมพันธ์เชิญนักท่องเที่ยวให้รับรู้เรื่องราวที่เป็นประโยชน์และเป็นสิ่งดี การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบโปสเตอร์ให้เด็กนักเรียนได้รับรู้และสนใจทั้งหมดเหล่านี้ ก็จะเป็นการประชาสัมพันธ์งานของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชเป็นที่รู้จักมากขึ้น

แนวคิดเชิญชวนเครือข่ายสื่อมวลชนอื่นๆ มาเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ?

คุณธงชัย : การทำงานเพื่อสนองพระราชดำรินี้เป็นการช่วยกันทำงานถวายงานให้กับพระองค์ท่าน เราต้องร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน ซึ่งเป้าหมายของพระองค์ท่านก็คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศไทยให้อยู่บนพื้นแผ่นดินไทย พวกเราต้องช่วยกัน ไม่ได้ทำเพื่อใครคนใดคนหนึ่ง เราทำถวายพระองค์ ทำเพื่อประเทศชาติ

ภาพถ่ายความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่ศึกษา

พบทุเรียนนนท์แท้ ที่อำเภอโคกโพธิ์ ปัตตานี

โดย เกษม กุลประดิษฐ์

เก็บความจากสมุดบันทึก

1. พื้นที่ของเทือกเขาสันกาลาคีรี และอุทยานน้ำตกทรายขาว ครอบคลุมพื้นที่ 68,750 ไร่ หรือประมาณ 110 ตารางกิโลเมตร ในจังหวัดสงขลา ยะลา และปัตตานี มีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนติดต่อกัน ทอดตัวเป็นแนวยาวแพร่ขยายออกไปทางทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศตะวันออก มียอดเขาสูงสุดคือ ยอดเขาสันกาลาคีรี (ยอดเขานางจันทร์) มีความสูงประมาณ 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบเชิงเขา และที่ราบเนินเขา มีสันเขาเป็นแนวยาว เป็นเส้นแบ่งเขตจังหวัดทั้ง 3 ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น สภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งในที่ราบเชิงเขา และภูเขา สภาพป่าเป็นป่าดิบชื้น จึงอุดมไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เป็นป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำหลายสาย เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และยังเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนโดยรอบพื้นที่ป่าสันกาลาคีรี แบบพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ

2. เทือกเขาสันกาลาคีรี มีขนาดใหญ่มาก กินอาณาบริเวณไปหลายจังหวัด สร้างระบบนิเวศเฉพาะตัวขึ้นมาหลายแบบ เนื่องจาก ระดับความสูง ด้านรับแสงแดด ด้านที่ได้รับอิทธิพลจากทะเล และลักษณะของความลาดเอียง ในยุคที่มีการเดินเรือสมุทรเข้าในทะเลอ่าวปัตตานี เทือกเขานี้ถูกใช้เป็นจุดอ้างอิงของนักเดินเรือ แต่ที่น่าสนใจมากกว่านั้น นักเดินเรือในสมัยก่อนเรียกเทือกเขานี้ว่า ภูเขาแห่งทุเรียน เทือกเขาสันกาลาคีรีด้านที่อยู่ติดกับตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นแหล่งปลูกทุเรียนบ้าน และทุเรียนพันธุ์ ในรูปแบบของสวนผสม นอกจากนั้นเขาสันกาลาคีรี ยังเป็นแหล่งกำเนิดพันธุ์ทุเรียนป่าอีกเป็นจำนวนมากหลายพันธุ์

3. สวนผสมในตำบลทรายขาว จะพบอยู่ในพื้นที่ 3 ลักษณะ ได้แก่ สวนที่อยู่บนเขา โดยมากจะเป็นสวนเก่าดั้งเดิม จะพบต้นไม้ขนาดใหญ่ เช่น ต้นทุเรียน ต้นยาง สวนผสมที่อยู่เชิงเขา และสวนผสมที่อยู่บนที่ราบลุ่ม พันธุ์พืชส่วนมากจะเป็นไม้ผลหลากหลายชนิด และต้นยาง

4. การเดินทางไปสำรวจสวนผสมบนภูเขา และสวนผสมที่เชิงเขา จำเป็นต้องใช้ยานพาหนะที่มีประสิทธิภาพเป็นพิเศษ ซึ่งพบว่า รถจี๊ป แบบสิงห์ทะเลทราย เป็นตัวเลือกเดียวที่มีอยู่ในอำเภอโคกโพธิ์ และที่ตำบลทรายขาว มีรถประเภทนี้อยู่หลายคัน

5. ตั้งแต่เชิงเขาขึ้นไปนั้น จะพบว่า มีต้นไม้ขนาดใหญ่ ทั้ง ต้นยางนา ต้นทุเรียน ต้นมะม่วง ฯลฯ ขนาดใหญ่ เกิน 3 คนโอบ เป็นจำนวนมาก ในขณะที่บริเวณที่ราบด้านล่างใกล้หมู่บ้าน จะพบที่นา สวนมะพร้าว ลองกอง เงาะ สะตอ แปลงปลูกพืชผักสวนครัว ในรูปแบบของไร่นาสวนผสมอยู่ทั่วไป

6. เส้นทางขึ้นไปบนเขาสันกาลาคีรี เดิมเป็นทางสำหรับขึ้นไปหาของป่า และเส้นทางไปขนผลไม้ และพืชพรรณต่างๆ ที่อยู่บนเขาลงมาในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางพิเศษ สำหรับใช้ซ่อมและแข่งจักรยานเสือภูเขา ซึ่งเส้นทางดังกล่าวนี้ มีเพียงรถจักรยาน รถมอเตอร์ไซด์ และสิงห์ทะเลทรายเท่านั้น ที่จะผ่านไปได้ แต่ไซเฟอร์ต้องมีความชำนาญในพื้นที่

7. ตอนเช้าของทุกวัน จะมีตลาดนัดขายของ อยู่ข้างถนน โดยจะเวียนกันไปตามจุดที่ตกลงกันไว้ของที่แม่ค้านำมาวางขาย จะเป็นของที่เก็บมาจากในสวนผสม และมีบางส่วน โดยเฉพาะพืชสวนครัว ที่เหลือกิน เหลือใช้จากบ้าน ก็จะนำมาขายด้วย จัดเป็นกองเล็กๆ ราคาไม่แพง

8. ตำบลทรายขาว ได้ชื่อว่า เป็นแหล่งผลิตทุเรียนคุณภาพดี ในอดีตทุเรียน ได้สร้างอาชีพและความมั่งคั่งให้กับชาวทรายขาวมาแล้ว ทุเรียนที่นำมาจำหน่ายจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ทุเรียนพันธุ์ และทุเรียนบ้าน ทุเรียนพันธุ์จะมี หอมทอง ก้านยาว ชะนี ซึ่งเป็นทุเรียนปลูกใหม่ นำพันธุ์มาจากที่อื่น ส่วนทุเรียนบ้านจะเป็นพันธุ์ทุเรียนในท้องถิ่น ที่มีคุณภาพดีพบว่า มีจำนวนพันธุ์เป็นจำนวนมาก โดยเจ้าของสวนจะแยกชนิดพันธุ์ด้วยการตั้งชื่อเรียกตามลักษณะเฉพาะของผลทุเรียน เช่น นางนึ่ง ไข่เต่า ไข่แดง

9. สมัยก่อนนั้น การดูแลสวนทุเรียน จะเป็นระบบหมุนเวียน กันมาดูแล โดยลูกหลาน จะต้องแบ่งเวลามาดูแลสวนกันอย่างสม่ำเสมอเรียกว่า จัดเวร เมื่อมีผลผลิตทุเรียนออกมา ผู้ดูแลก็จะแบ่งเวลากันขึ้นไปเก็บผลลงมา แบ่งกัน และนำไปขายบ้างตามความเหมาะสม วิธีเช่นนี้ จะช่วยให้สวนผลไม้ นั้นคงอยู่กับลูกหลานไปอีกนาน ถ้าระบบการแบ่งเวร ยังมีอยู่

10. เครื่องมือ และอุปกรณ์การไปทำงานในสวน แต่เดิมนั้นจะมีไม่มากเท่าไรนัก สิ่งสำคัญคือเจ้าจ้อ เป็นทั้งเพื่อน เป็นทั้งคนงาน บางตัวนอกจากจะเก็บมะพร้าวแล้ว ยังเก็บสะตอได้อีกด้วย

11. ในระยะหลัง ชาวสวนทุเรียนต้องนำผลผลิตไปขายที่ตลาดผลไม้บริเวณสถานีรถไฟโคกโพธิ์ ทำให้เกิดพ่อค้าคนกลางมารวบรวมผลผลิต ทั้งของตนเอง และสวนที่มีการตกลงกันไว้ราคาขายในหมู่บ้าน ราคาขายที่สถานีรถไฟ ไม่ต่างกันมากนัก ดูว่ากลไกการขายแบบนี้ เป็นการ ระบายผลผลิตออกไปให้ทัน เพราะในช่วงเวลาสั้นๆ ประมาณ 3 เดือนนั้น จะมีทุเรียนบ้านออกมามาก

12. มัสยิด 300 ปี ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 ตำบลทรายขาว มีประวัติยาวนาน พร้อมกับเรื่องราวดีๆ สำหรับพี่น้องชาวมุสลิม ที่นี่ ใช้เป็นสถานที่นัดพบปะกัน ทั้งชาวไทยพุทธ และมุสลิม ได้เป็นอย่างดี และชุมชนรอบๆ มัสยิด แห่งนี้ มีแม่บ้าน ทำอาหารพื้นเมือง อร่อยอีกด้วย

13. อาหารเช้า ในหมู่บ้าน จะมีบริการอยู่ที่ร้านค้า หน้าปั้มน้ำมัน กาแฟ แดอ อ ข้าวหมกไก่ ข้าวเหนียวไก่ทอด ข้าวยา ข้าวเหนียวปิ้งขนมหวานอีกสารพัดชนิด มีศาลาพร้อมทีวี 1 เครื่อง พร้อมเสียงนกร้องทิวจุก นกเขา และเสียงพูดคุยเฮฮา ในหมู่มิตรสหายทั้งไทยพุทธและมุสลิมทุกเช้า

14. ถ้าไปกินข้าวในบ้านของคนที่นี่ จะเห็นสารอาหารที่จัดวางบนพื้น ปูด้วยเลื้อ หรือเลื้อน้ำมัน จนชินตา แต่จะต้องกินของหวานก่อนของคาว รายการอาหารโดยมากจะทำกันเอง เก็บของจากรอบๆ บ้านมาทำเป็นส่วนใหญ่ จะมีอาหารทะเลเท่านั้นที่ซื้อมา น้ำพริก หรือน้ำบูดู ผักสด จะเป็นรายการหลัก กินได้ไม่เบื่อ เพราะจะมีผักพื้นบ้านสดแปลกๆ มานำเสนออยู่เรื่อย

15. ตัวอย่างทุเรียนบ้าน ชื่อไอ้แก้ว และชื่อไอ้แดง โดยเจ้าของทุเรียนบอกว่า ดูจากสีของเปลือกทุเรียน ตอนที่พูดถึง ชื่อไอ้แก้ว ซึ่งหมายถึง สีขี้เถ้า แต่บางคนบอกว่า มันคือ ไอ้เฒ่า หมายถึงคนแก่ ก็ต้องถกเถียงกันนานพอๆ กลายเป็นหัวข้อชวนคุยกันต่อไปว่า เราต้องรู้จริง เรื่องพันธุ์ทุเรียนในบ้านทรายขาว

16. ทุเรียนอร่อย สำหรับคนที่ทรายขาว จะต้องเป็นทุเรียนที่สุกแล้ว ไม่ใช่ทุเรียนห่ามแบบคนภาคกลาง ซึ่งทุเรียนสุกหอม เช่นนี้ สามารถนำไปปรุงเป็นอาหารได้ โดยนำไปผสมกับน้ำบูดูปรุงรสชาติ แล้วนำไปทานกับข้าว ส่วนมากจะเป็นคนแก่ ที่รู้จักเมนูนี้

17. การเก็บทุเรียนบ้านต้องรอให้ลูกทุเรียนหล่นมาจากต้น ไม่มีการตัดแบบทุเรียนพันธุ์ มีหลายเหตุผล เริ่มจากต้นทุเรียนบ้านมันสูง ปีนขึ้นไปเก็บยาก ในขณะที่บางคนเชื่อว่า ถ้าขึ้นไปตัดลูกลงมา ปัดไปทุเรียนอาจจะไม่ติดผล ทุเรียนบ้านจะหล่นมาอยู่โคนต้น บนพื้นที่รก ต้องไปเดินแหวกๆ หาเอาเอง เวลาจะหาปลงมาก็ต้องใช้เชือกจากต้นปอมมัดไว้เป็นคู้ๆ ก่อนใส่ไม้หาปลงมา

18. ทุเรียนบ้านที่หล่นมาแล้ว ก้นจะแตก หรือตุ๊ดจะปริ ซึ่งเป็นสัญญาณว่าต้องเตรียมกินทุเรียนลูกนั้นได้แล้ว ความอร่อยของทุเรียนบ้าน จะคงอยู่ประมาณ 2-3 วัน ถัดไปจากนั้น ก็นำไปกวนหรือไปปนกับน้ำบูดู เป็นกับข้าวโบราณ ทุเรียนบ้าน เนื้อไม่หนามากนัก ส่วนมากจะมีเมล็ดเยอะ

19. ทุเรียนบ้าน มีเมล็ดมาก เพื่อการดำรงสายพันธุ์ และลดความเสี่ยงในการสูญพันธุ์ตามธรรมชาติ เมล็ดของทุเรียนบ้านจะมีศักยภาพในการเจริญเติบโตเป็นต้นทุเรียนได้ดี เพราะทุเรียนบ้าน 1 ผลที่ที่หล่นมาแล้ว จะกลายเป็นอาหารของสัตว์กัดแทะ นก หมูป่า ฯลฯ ซึ่งจะเหลือเป็นเมล็ดผสมปุ๋ยในวัยขยายพันธุ์น้อย ดังนั้นเมล็ดทุเรียนบ้านต้องแก่ในการเจริญเติบโตเป็นต้นเพื่อความอยู่รอด

20. ทุเรียนกวนจากทรายขาว ได้ชื่อว่ามีรสชาติอร่อย ไม่ว่าจะเป็นการนำทุเรียนพันธุ์ หรือการนำทุเรียนบ้านมา กวน ชาวสวนจะแกะเนื้อทุเรียนแล้วนำมาส่งที่โรงกวน คิดค่ากวนเป็นกิโลกรัม ทุเรียนพันธุ์ราคา กิโลกรัมละ 13 บาท ทุเรียนบ้าน กิโลกรัมละ 12 บาท เพราะทุเรียนพันธุ์มีน้ำมากกว่าทุเรียนบ้าน ใช้เวลา กวนนานกว่า เมล็ดทุเรียนบ้านที่ถูกทิ้งไว้หลังจากแกะเนื้อนำไปกวนแล้ว เดิมจะถูกเอาไปทิ้ง หรือทำเป็นปุ๋ย

21. ตรงนี้เองกลายเป็นจุดคิดให้เกิดการสร้างกิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุ์กรรมทุเรียนขึ้นมา เราขอเมล็ดทุเรียนบ้านเอามาเพาะไว้ที่จังหวัดนนทบุรี เพื่อเตรียมใช้เป็นตัวต้นในการขยายพันธุ์ทุเรียนนนท์ด้วยการเสียบยอด โดยนำพันธุ์ทุเรียนนนท์แท้ มาใช้ ตอนที่คิดทำกิจกรรมนี้เป็นช่วงปลายปี 2553 ชาวสวนนนท์ที่ตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย มาร่วมกิจกรรมนี้กันหลายส่วนเมล็ดทุเรียนนี้ชาวสวนทรายขาวส่งมาทางรถไฟ ลงที่สถานีศาลายา แล้วส่งต่อไปอำเภอบางกรวย กับอีกสองทางคือ มาทางเครื่องบินพาณิชย์ และเครื่องบิน C130 ของกองทัพอากาศ และขนไปส่งที่ตำบลบางสีทอง

22. ปัจจุบันเกิดการรวมตัวของชาวสวนทุเรียนนนท์ อำเภอบางกรวย เพื่อจะขยายพันธุ์ทุเรียนนนท์แท้ ซึ่งสำรวจพบจาก อาสาสมัครอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชของโครงการ อพ.สธ.ว่ายังมีอยู่ที่ตำบลบางรักน้อย ตำบลบางเขน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี และด้วยการช่วยเหลือของชาวสวนทุเรียนจากตำบลทรายขาว นับจากปี 2554 เป็นต้นมา ชาวสวนทุเรียนนนท์ ได้ฝึกกิจกรรมการขยายพันธุ์ทุเรียนด้วยการเสียบยอด และลงมือขยายพันธุ์ด้วยตนเอง จนได้ต้นทุเรียนไปเริ่มปลูกกันแล้ว จนเกิดความสนใจรวมกลุ่มของชาวสวนทุเรียนบางกรวย ที่จะกิจกรรมการขยายพันธุ์ทุเรียนนนท์กันต่อไป

23. มีข่าวว่าชาวสวนทุเรียนที่ตำบลทรายขาว สืบค้นพบพันธุ์ทุเรียนนนท์ อายุมากกว่า 40 ปี ประกอบด้วย พันธุ์ชามะไฟ กบเล็บเหยี่ยว หมอนทอง ก้านยาว ฯลฯ ด้วยการสืบประวัติต้นทุเรียนมาจากเจ้าของสวน สอบถามถึงแหล่งที่มาของต้นพันธุ์ จนได้ความว่า ที่ตลาดนาประดู เคยมีร้านขายพันธุ์ไม้ผลพื้นบ้าน และครั้งหนึ่งขึ้นมากองกรุงเทพ เพื่อพาพ่อ มาหาหมอที่โรงพยาบาลศิริราช (นี่คือเรื่องราวเมื่อประมาณ 70 ปีก่อน) ขากลับก็ซื้อต้นทุเรียนใส่หม้อดินกลับมาปัดทานี เอามาขายด้วย เอามาปลูกเองด้วย ดังนั้นจึงการกระบวนกรสำรวจ สอบถาม ตามติดกันมา ตอนนั้น ใครซื้อต้นพันธุ์ทุเรียนจากร้านนี้ไปปลูกและมีพันธุ์อะไรที่ยังหลงเหลืออยู่บ้าง จึงกำลังดำเนินการอยู่ เพื่ออยากจะเป็นข้อมูลสำคัญแจ้งกลับมาให้ชาวสวนนนท์รู้ว่า ที่กังวลกันว่าพันธุ์ทุเรียนนนท์จะหมดไปหลังน้ำท่วมในปี 2554 นั้น อาจจะมีอีกหลายพันธุ์เหลืออยู่ที่ ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ก็ได้

ข้อคิดจากป่าชุมชนอำนาจเจริญ ผ่านเพลงพื้นบ้าน

โดย ทีมประสานงาน โครงการวิจัย อพ.สธ. มติล วิทยาเขตอำนาจเจริญ

การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพสิ่งนี้เป็นหัวใจสำคัญต่อการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์พันธุกรรมพืช ตามกรอบการดำเนินงานของโครงการ อพ.สธ. การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในใจของคน เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยองค์ประกอบ และกระบวนการที่ไม่มีรูปแบบแน่นอน แต่ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อสิ่งนี้ คือ จังหวะกับความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย ที่จะต้องมาพร้อมๆกับการประเมินของผู้ขับเคลื่อน ประเมินด้านใดบ้าง ก็ต้องย้อนกลับไปทีไรเรื่องขององค์ประกอบ และกระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมา สิ่งที่ได้มายากเมื่อได้มาแล้ว จะเกิดประโยชน์ และมีความต่อเนื่อง

โครงการการวิจัยแบบสหสาขาวิชาเพื่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมจากพืชท้องถิ่น พื้นที่ศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ ภายใต้การดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ขับเคลื่อนงานเพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชน 12 ป่า ร่วมกับภาคประชาชนที่นำคนจาก 3 วัย มาช่วยกัน ทุกๆ เดือน จะมีกิจกรรมป่าสัญจร เป็นการเปิดเวทีให้ป่าแต่ละแห่งมาร่วมประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำเสนอข้อมูลจากผลการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชน การประชุมป่าสัญจรนี้จะใช้เวลาตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น โดยแต่ละป่าชุมชนจะหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ ป่าชุมชนแห่งใดที่เป็นเจ้าภาพ มักจะนำของดี มาแสดงให้แขกผู้มาเยือนได้รับรู้ ไม่ว่าจะเป็นศิลปวัฒนธรรม การแสดง ยาหม้อ ต้นไม้ใหญ่ในป่า ฯลฯ ถือเป็นโอกาสในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไปในตัว สิ่งหนึ่งที่จะต้องโชว์กันเต็มที่ก็คือ ฝีมือการทำอาหารกลางวันเลี้ยงเครือข่ายป่าชุมชนประมาณ 130 คน แม่ครัว พ่อครัวในชุมชนจะต้องนำมาช่วยกัน แต่พอเอาเข้าจริง แขกผู้มาเยือนก็มักจะมาช่วยเป็นแม่ครัวด้วย เป็นที่สนุกสนาน ที่ว่าสนุกสนานก็คือ จะได้ยินเสียงเพลงพื้นบ้านของบรรดาแม่ครัวบอยมาก บางเพลงร้องกันสดๆ เป็นเหมือนกลอน แม่ครัวคนไหนจะลุกขึ้นมารำก็ไม่มีใครขัด เป็นเหมือนสิ่งนี้อยู่ในสายเลือดของบรรดาแม่ครัว ในการแสดงศิลปะการร้องรำทำเพลงพื้นบ้าน

เกิดความคิดขึ้นมาทันทีว่า งานด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม มาความเชื่อมต่อกันได้ จึงชวนคุยว่า ถ้าแต่ละป่าสามารถนำเนื้อหาความหลากหลายทางชีวภาพจากป่าชุมชนของตน มาแต่งเป็นเพลงพื้นบ้าน แล้วใส่ทำนองสนุกๆ ตามสไตล์ที่ชอบ ก็น่าจะเป็นการดี แล้วนำมาแสดงให้ดูกัน เสียงตอบรับล้นหลาม แล้วก็ตามมาด้วยการสอบถามถึงความเป็นไปได้ในการสร้างตราสัญลักษณ์ของป่าแต่ละแห่งขึ้นมา เพื่อแสดงความเป็นตัวตน เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายป่าชุมชนทั้ง 12 แห่ง เสียงตอบรับออกมาไม่แพ้กัน

ทั้ง 2 กิจกรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นมาได้ต้องอาศัยความร่วมมือของ สมาชิกในป่าชุมชนทั้ง 3 วัย ต้องประชุม ทหารือ สอบถามข้อมูลกันไปมา ก่อนลงมือทำงานจนได้ผลออกมาเป็นเพลงพื้นบ้านที่สมกับความตั้งใจ ในการสื่อสาร ความรัก ความหวงแหนพืชพรรณ และสิ่งมีชีวิตในป่า ความสวยงาม คุณค่า การใช้ประโยชน์เพื่อคน รวมไปถึงการแก้ปัญหา อุปสรรคในการดูแลรักษาป่า และการเทิดทูนองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ทรงประทานโครงการ อพ.สธ. มาให้คนไทย

กิจกรรมการจัดทำตราสัญลักษณ์ประจำป่าชุมชน

เพื่อให้ป่าชุมชน มีความภูมิใจ และมีสัญลักษณ์ประจำป่าชุมชนของตนเอง

การจัดการประกวดเพลงพื้นบ้านเพื่ออนุรักษ์พันธุกรรมพืช

วัตถุประสงค์

เพื่อถ่ายทอดการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชด้วยการแสดงเป็นบทเพลง ละคร กลอนลำ ฯลฯ ของแต่ละป่า ทั้ง 12 ป่า ที่เข้าร่วมโครงการ อพ.สธ. โดยผลการตัดสินการประกวดเป็นดังนี้

รางวัลชนะเลิศอันดับ 1

ป่าโคกป่าใหญ่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โคกป่าใหญ่เยาวชนที่เข้าร่วมแสดงในครั้งนี้ ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนที่ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชป่าโคกป่าใหญ่ทั้งหมด มีนักดนตรีหมอลำแคน หมอลำพิน ที่เป็นนักวิจัยชุมชนป่าโคกป่าใหญ่

กลอนลำอนุรักษ์ป่าโคกป่าใหญ่

ผู้ประพันธ์ นายโส ศิลปินบ้านดอนซี ต.ตงบัง อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ

ร้องโดย นายสุรศักดิ์ ต้นโพธิ์

โอ้..ละ..น้อ ผู้ฟังอย่าน้อยใจ ผมจะบอกเล่าเรื่องป่าโคกป่าใหญ่ ไม่ใกล้ไม่ไกลทุกคนคงจะรู้ดี ผมเป็นหมอลำเยาวชนตำบลปลาเค้า คนรู้จักไม่ว่าใกล้หรือไกลเพราะอาศัยหากินด้วยในหลายหมู่บ้าน คนเฒ่าคนแก่เคยบอกว่า มีหมาจอกอยู่ในดอน มีฟังพอน ลิงลมหรือกระต่าย บ้างมีจำนวนมากจนสามารถนำไปแกงอ่อมเป็นอาหารเย็นได้ ไข่ผัดแดงก็พอมิถ้าเข้าไปหาในป่า มีเห็ดโคน เห็ดปลวก เห็ดโคก มีจำนวนมาก ลุง ป่า เอาที่ป่าโคกป่าใหญ่ไปทำที่นาจนป่าโคกป่าใหญ่พื้นที่แห้งไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ต้นไม้ไม่น้อยใหญ่อยู่ในดอนโค่นลงมา โดยไม่กลัวผิดกฎหมายปี พ.ศ. 2543 รัฐบาลมาจัดแผนใหม่ ตัดถนน เชื่อมตำบลน้อย ใหญ่ เดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวกขึ้น ทำให้ถูกใจพวกเขาโดยตัดต้นไม้ไปขายแบบง่ายๆคนแบบนี้มีมากมายที่ได้ยินคนพูดมาไม่ได้ใจจนแต่แต่งไปเพื่อลาร้อง สมควรที่จะขอลา ถ้าฟังแล้วให้ตรึงตรองให้ดี โอ้..โอ้..โอ้..ละ..น้อ..

ผู้ประพันธ์ นายโส ศิลปินบ้านดอนซี ต.ตงบัง อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ

ร้องโดย นางสาวอินทอร สายตา

โอ้..ละ..น้อ..โอ้..โย..โย..ปี 2548 มีการจัดแผนใหม่ในชุมชน ตัดถนนรอบป่าโคกป่าใหญ่ จัดระเบียบใหม่จนเป็นที่จนเป็นที่กล่าวขาน หนูไม่ว่าอะไร สบายดีไหม ปี 2551 องค์การบริหารส่วนตำบลปลาเค้ามาจัดแผนใหม่ มาขุดคลองขนาดใหญ่ หวังเป็นที่เก็บกักน้ำจากฝนที่ตกลงมา แต่โครงการไม่เป็นดังที่หวังไว้ถึงหน้าแล้งไม่มีน้ำอยู่ในคลอง บางคนบอกว่าดีที่ทำคลองแบบนี้ นายอุทัย บางเหลือ ได้พูดกับพี่น้องไม่ควรร่วมกับโครงการนี้ที่ทำคลอง หนูหมอลำเยาวชนจะหยุดพูดลาพี่น้องกลับบ้าน ฟังหมอลำอีกครั้งต่อไปมีเรื่องสระมาใหม่ ถ้าเอามาเป็นค่าหมอลำก็จะคืนไป โอ้..โอ้..โอ้..โย..โย..โอ้..โย..ละ..น้อ

ศิลปินผู้แต่ง นายเหรียญชัย โพธารินทร์ ครูโรงเรียนปลาเค้าวิทยานุสรณ์

ร้องโดย นางสาวอินทอร สายตา

ถ้าเรารักในหลวงประชาชนต้องกระทำตามพระราชดำรินำพาพวกเราปลูกพืช ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงปลาเป็นประจำ พี่น้องพวกเราจงจำไว้ มีข้าว มีน้ำเป็นเศรษฐกิจที่พอเพียง พวกเราขยันทำงาน ไม่เกลียดคร่ำครึ ทุกคนไม่จน ทำงานช่วยกันไปเป็นผลผลิตเพื่อเป็นรายได้ จับจ่ายใช้สอยมีกินมีใช้ เพียงพอชาติจะได้เจริญ อย่างมั่นคงนอนกลางวัน ตั้งแต่เช้าถึงเย็นให้ทำตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบอกให้ฟังไว้ นะท่าน

ศิลปินผู้แต่ง แม่สังวร โสระเวช

ร้องโดย นายสุรศักดิ์ ต้นโพธิ์

เดี๋ยวนี้โลกก้าวไปไกล พี่น้องชาวไทย โลกนี้คงดงามอย่าลืงล้ำในพื้นป่าจงรักษาไว้ หากสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยยังมี ประเทศไทยก็จะมีความสุข รักษาป่าไม้ที่เขียวขจี แม่น้ำลำธารไว้ ให้ลูกหลานที่เกิดมาใหม่ได้เห็น ในน้ำมีปลา ถ้าไม่มีฝนตกตามฤดูกาลก็จะแห้งแล้งอดตาย คนไทยเข้มแข็งอาศัยอยู่ได้ทั้งบนภูเขาไม่เคยบ่น ให้รักษาลิ่งแวดล้อมไว้ แม่น้ำดินจะแห้งแล้ง ฝนตกหนักก็ไม่กลัว ชายข้าวในนาได้เงินเป็นแสน เป็นล้าน สุขใจนักหนา

คำร้องทำนอง นายโสภา แก้วศรี

ผู้ขับร้อง นายบัณฑิต มูลจันดา

อย่าตัดต้นไม้ให้ช่วยกันรักษาไว้พื้นที่ป่าไม้ของใครแต่อย่าไปบุกรุกถางป่าตัดต้นไม้ มีเรื่องบอกเล่ากันต่อมา บริเวณที่ดินแห่งนี้เป็นที่สงวน ในสมัยรัฐบาลจอมพลปอ ปิบูลสงคราม ไม่ใช่พูดใหม่ คือ ป่าโคกป่าใหญ่ ให้มีการอนุรักษ์ป่าไว้เพื่ออนาคตข้างหน้าจะได้รู้เรื่องขึ้น เขียวพื้นที่ไปปลูกป่าด้วยกันอย่าไปทำลายป่าที่ประเทศรักษาไว้ ตามหลักถ้าใครไปบุกรุกป่าจะถูกจับ และถูกปรับ ป่าโคกป่าใหญ่มีชื่อที่ทางการขึ้นไว้แล้วห้ามไปทำลาย ให้ช่วยกันรักษาไว้

คำร้อง ทำนอง นางสาวสุปัญญา มนเทียน

ผู้ร้อง นายสุศักดิ์ ต้นโพธิ์

ทุกท่านทั้งหลาย ถ้าฟ้าร้องฝนตกหนักบางพื้นที่ให้รักษาพื้นที่นาตอน อนุรักษ์ป่าอย่าไปเผาทำลายป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญ ให้ประเทศไทยตระหนักผืนดินให้มีป่าไม้ ถ้าไม้ไม่เหลือสักต้นแล้วคนจะไปอยู่ที่ไหน ทางราชการให้อนุรักษ์ป่าโคกป่าใหญ่เอาไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต ในหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้านรวมกัน ถ้ามีบุญประเพณีที่ทำร่วมกันก็จะได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในป่าไปใช้ได้ เช่น นำไปทำบั้งไฟ เป็นการทำบุญประจำหมู่บ้านร่วมกัน บ้านปลาคำว่ามีชื่อเสียงดังทั่วประเทศทั้งทิศเหนือ ทิศใต้ ช่วยกันอนุรักษ์ป่าเพื่อชาติจะได้เจริญรุ่งเรืองต่อไป จะได้ไม่มีภัยธรรมชาติ ฝนฟ้าอาศัยซึ่งกันและกันกับป่าไม้ ถ้าขาดป่าไม้ที่หนาที่บนผืนไม่ตกลงมาทำให้พื้นดินแห้งแล้ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ท่านทรงวิชัย ให้อนุรักษ์พันธุกรรมพืช ให้จำไว้ทุกคน

คำร้อง ทำนอง นายโสภณ แก้วศรี

ผู้ร้อง นายปัดภัย มูลจันดา

โอ...โอ.....โอละ นอ...ออ...ออๆ...สาวสวยแถมเต็มเปี่ยมหน้าหรือยัง หนีไปไม่ถึงเดือนถึงปีทำไมมาเรื่องใหม่ หันมาทำพางนี้ อย่าทำเหมือนกับไม่ได้ยินผมเล่า คุณพ่อคุณแม่ฟังนะ ผมจะเล่าบอกเล่าเรื่องตอนนั้นเป็นแหล่งอาศัย หลายหมู่บ้านออกไปทำมาหากิน ไม่น่ากลัวหรือกลัวกลัวอยู่บริเวณใกล้โคกป่าใหญ่ ระยะทางไม่ไกลไม่ใกล้กับหมู่บ้านของผม มีถนน มีต่อ มีแดน มีแมงอูเหลือมีกิ่งก่าคอดแดง อาหารเช้า อาหารเย็นหากินไม่ลำบาก ถ้าฝนตกลงมา มากยังมีอาหารมากมาย จะมีเห็ดปลวก เห็ดโคน ขึ้นตามจอมปลวก ให้ไปหาตามจอมปลวกจะได้เห็ดโคน เห็ดโค เขาเอเยอะๆ มีทั้งเห็ดระโงก เอามาแกงรับประทานสดน้ำ อยู่ในกระท่อมปลายนา ผนตกที่มีปริมาณมาก ปลาออกไข่อีกไม่นานปลาก็ดักได้ออกไปจับมาปลามารับประทานได้ ผนตกปอกๆเดือนแปดเดือนเก้า กบกำลังจะตัวใหญ่ออกไปจับกบใช้เวลาไม่นานได้กบมาเต็มข้อง นะนองนะ ส่วนน้องรอไว้ก่อน น่าเซซมยีนดี

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2

ป่าดงใหญ่ หนองข่า อ.ชานุมาน แสดงเกี่ยวกับการอนุรักษ์พืชและสัตว์ในป่าดงใหญ่ ต.หนองข่า แสดงโดยผู้สูงอายุในป่าดงใหญ่ ต.หนองข่า มีหมอลำร่วมแสดง

เพลงป่าดงใหญ่ ต.หนองข่า

ฟ้าเอ๋ย ฟ้าร้องเล่นเป็นทำนองเล่นแล้วหรือยังป่าไม้เป็นสิ่งแวดล้อมถ้าทำลายทั้งป่าเล็กป่าใหญ่จะทำให้แห้งแล้ง เวลาล่วงเลยจะถึงปีแล้ว ฉันขอกล่าวบรรยายแบบย่อ ให้เห็นกระบวนการสิ่งแวดล้อมล้วนแต่ล้อให้พวกบ่อนทำลาย แนวป่าเส้นทางตอนใกล้คลอง ชาวบ้านหนองไฮคิดหนักหันมาสร้างเครือข่าย สร้างสายสัมพันธ์สี่หมู่บ้าน ช่วยกันรักษาป่า จัดพิธีบวชป่าอย่างเป็นทางการพร้อมทั้งมีประธานเป็นสักขีพยาน มีกำนัน มวลชนสี่หมู่บ้านเป็นสักขีพยาน มีเสียงเล่าลือกันมากมายชาวบ้านหนองไฮ อนุรักษ์ทรัพยากรพันธุ์พืชสมุนไพรในป่ามีคุณค่ามากมาย เมื่อป่วยไข้ใช้สมุนไพรช่วยรักษามีทั้งเปลือก ราก ต้น มีทั้งเถาวัลย์ มีผัก มีเห็ด ไม่มีใครห้ามที่ชาวบ้านเข้าไปหาอาหาร สิ่งที่เราหาไม่ได้คิด

แต่เว้นสัตว์ที่ควรสงวนไว้ เช่น พังพอน หนู นก เก้งไว้ให้แพร่พันธุ์ ในป่านี้มีไก่ป่า แลน กระต่าย กระรอกขาว นางอาย ค้างคาว ได้พึ่งพาอาศัยอยู่บนต้นไม้ ไก่พระยาลอหาที่ซ่อนตัวในป่าแห่งนี้มีสัตว์นานาชนิดให้ทวงแหวนเอาไว้ให้ขยายพันธุ์ ถ้าพบเห็นอย่าทำลาย อย่าบุกรุก อย่าไปฝ่าฝืนข้อห้ามที่ตั้งไว้ สัตว์ในป่านี้อย่าไปทำลาย มีพันธุ์ไม้หลายชนิดที่เป็นประโยชน์อยู่ในป่านี้ มียาต้ม ยาทา แก้กึ่งผื่นคัน มียาสารพัดในป่านี้จึงจำไว้ อนาคตข้างหน้าลูกหลานจะได้เห็นเต็มป่าเปรียบเสมือนมีกับข้าวอยู่เต็มตู้ ถ้าถางป่าจนโล่งเตียนต่อไปข้างหน้าผืนจะมีปริมาณน้อยลง จะมีแต่ลมแล้งทำให้พื้นดินเป็นสีขาวเหมือนจอมปลวกหัวโล้นจะร้องออกมาเป็นเสียง โอละนอ.

ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น หยุดชะอ้อย่างป่า เหลือไว้เป็นแนวให้เกิดฝนตกลงมา ป่าไม้หนาแน่นมีฝนตกปริมาณน้อยเพราะ ป่ามีน้อย ดินร้อนเป็นไฟทำให้พืชพันธุ์เหมือนเอาไฟมาย่างให้สุก เป็นอย่างนั้นละท่านทั้งหลายโทษฐานที่ตัดไม้ทำลายป่า ลมฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงไปหมด สิ่งก็ตามมาคือ ป่วยไข้ น้ำในคลอง ในห้วยให้ควายลงเล่นก็ไม่มี เป็นเพราะเหตุนี้ชาวหนองข่าทั้งหมดวางแผนรักษาป่าไว้ให้โลกร้อน มีป่าไว้เหมือนมีหมอลำรักษาประจำหมู่บ้าน เวลาป่วยไข้มียาสมุนไพรรักษา พอแค่นั้น ป่าดงใหญ่หนองไฮของเรา พุดพอนิดหน่อยก็จะเวียนลงมา หันลงมาทบทวนภูมิปัญญาเอาอาณาเขตบริเวณพื้นที่ป่ามี 1,241.57 ไร่ นะคะ มีอาณาเขตที่กว้างใหญ่ มีเส้นทางสัญจรสามเส้นทางที่ขนานกัน ทุกประเภททำอย่างถูกต้องทุกอย่าง 26 ตุลาคม 2548 มีความพร้อมทุกอย่าง ตัดตราไว้ คือแต่งเพลงไว้ให้ป่าดงใหญ่ ต. หนองข่า เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ป่าให้ชาวดงใหญ่ไว้สืบต่อไป เป็นสมบัติสืบทอดให้ลูกหลาน ตั้งแต่สมัยปู่ ย่าที่ผ่านมา ชาวไทยป่าใหญ่ไม่ทำลาย ช่วยกันปกป้องป่าอย่างรอบรู้พึ่งพาอาศัยผู้อื่น.....นะชาวไทย.....เอ๋ย

ทุกส่วนของชุมชนสมควรแล้วใช้ไหม สี่หมู่บ้านหนองไฮลาไปก่อน ที่จากไปเพราะเวลาให้เท่านี้ โอกาสหน้ามาพบกันใหม่ วันนี้จำใจไปด้วยใจจงอวรณ์อยู่ที่นี้ ป่าดงนี้มีคุณค่าล้นเหลือ มีการร่วมแรงร่วมใจ ส่งเสริมป่าที่เสื่อมโทรมปลูกป่าทดแทนให้เพิ่มขึ้นเต็มป่าเพราะป่ามีบุญคุณกับเรา ภูเขาเป็นต้นน้ำ ลำธาร สานสัมพันธ์กับลมฟ้า อากาศ จะมีความสมดุลต่อฝนที่ตกลงมาเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นกลไกธรรมชาติ ถ้าส่งเสียอะไร เชิญสอภตามได้ ป่าให้

อนุรักษ์ไว้ ถ้าป่าโล่งเตียน นาจะไม่ได้ทำนาข้าว ปาดง ภูเขาอย่าไปตัดต้นไม้ทำลายป่า ใครที่มาฟังหมอลำให้จำไว้ๆๆๆ.....ให้จำไว้

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 3

ป่าแหลใหญ่ อ.ชานุมาน มีนักวิจัยชุมชนลำภูไทเกี่ยวกับพรรณรา 12 ป่าเกี่ยวกับโครงการ อพ.สธ. เยาวชนป่าแหลใหญ่เพื่อนำประกอบเพลง

กลอนหมอลำป่าดงแหลใหญ่

โอโย.....นอ ท่านผู้ฟังเอ๋ย ต่อไปนี้รับฟังไว้ สาวภูไทจะเล่าให้ฟังเรื่องราว จังหวัดอำนาจเจริญมีป่า 12 ป่า ที่จำได้ จะแจ้งเรื่องราว อย่ารับร้อณ ลูกบ้านป่าจะเล่าให้ฟัง ได้นำโครงการพระราชดำริเพื่อให้เห็นคุณค่า ได้อนุรักษ์พันธุกรรมพืชต่างๆไว้ ให้ดำรงคงอยู่คู่บ้านคู่เมือง ลูกหลานได้สืบสานต่อไป เจ้าเอ๋ย

โอโย.....นอ ท่านผู้ฟังเอ๋ย ผู้ดำเนินการโครงการนี้คือ มหาวิทยาลัยอำนาจเจริญขอประกาศให้รู้ลู่ป่าทุกคน ม.มทิตลร่วมกันค้นคว้า มาทำวิจัยให้เป็นประโยชน์จากผืนป่าทั้งหมด เพื่อนำมาหาความรู้กลับมาสู่จังหวัดอำนาจเจริญ ทั้งพืชและสัตว์ สมุนไพรที่ให้คุณค่า เปรียบเสมือนเป็นตู้ยา ตู้กับข้าว เป็นอาหาร เช้า เที่ยง เย็น ทั้งหน้าผน หน้าแล้ง ไม่มีใครมาทำขึ้นแต่พืช สัตว์เกิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติตามฤดูกาล ไม่ว่าจะหน้าผน หน้าแล้ง ไม่มีใครมาปลูกไว้จะเกิดขึ้นตามฤดูกาล ที่ผ่านมากจ้งจำกันได้ หลายปีมาแล้ว เราชาวบ้านป่า มีภูมิปัญญาชาวบ้านจำไว้ไม่เคยลืม

โอโย.....นอ ท่านผู้ฟังเอ๋ย ตั้งแต่นั้นป่าที่หนึ่ง ฉันทขอเริ่ม ป่าชุมชนโคกป่าใหญ่ เขตตำบลปลาคำระยะไม่ไกล ได้วิจัยค้นคว้าฐานข้อมูลอันทรงคุณค่า ป่าดงใหญ่ ต.หนองข่า ปทุมราชวงศา แหล่งที่สองแห่งนี้ก็มีคุณค่าเหมือนกัน มีมันเทียน มันน้ำ เห็ดขอนในป่า ชุมชนได้พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ หันมาป่าที่สาม ป่าห้วยตะพาน ต. สร้างถ่อน้อย มีภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้รับการยกย่องมีการทวงแหวนพื้นที่รอบขอบพื้นที่ป่า คนเป็นแสนเป็นพันมีความสามัคคีไม่แตกแยกกัน ลูกหลานที่เกิดขึ้นมาใหม่ ภูมิใจสุดซึ่งที่ท่านผู้นำสร้างผลงานขึ้นมา เจ้าเอ๋ยๆ

โอท่านผู้ฟังเอ๋ย หันมาดูป่าดงคำเดียว ต.ปากอ เป็นป่ากว้างใหญ่และหนาที่บมีต้นตู่ ต้นแดง ต้นยาง ต้นค้อ ต้นลำตวน ต้นแต้ ข่า ต้นไม้มีมากจนบรรยายไม่หมด ลำดับที่ห้าเป็นป่าภูพนมดี ต.หนองไฮ จงจำไว้เสมอ นุ่งรถไปมองด้านขวามือเห็นภูเขาสูงใหญ่ เห็นป่าไม้สีเขียวปกคลุมทั่วภูเขา ป่าที่หกของคุณป่าบาททรายขาว เป็นป่าที่หนาแน่นไม่มีใครไปบุกรุกตอนเย็นมีสัตว์ออกมาร้อง นกเค้าแมวออกมาหาอาหาร สภาพเก่าคงไม่เหลือ แม้แต่เงาไม่เจอมีป่า ป่ากึ่งไม่หนาแน่นมากนัก ป่าที่เจ็ด ป่าโคกโสภณใหญ่ ต.พนา ต.จวนลาน ชาวบ้านยังมีป่าสีเขียวมีป่ากระเจียว ป่าว่าน เห็ดพาน ป่าดิว ต้นกระโดน ต้นสองฟ้า ต้นตาไก่ น่าชื่นชม เจ้าเอ๋ย.....ๆ.....

โอโยนอ.....ท่านดูทั้งหลาย คนฟัง ป่าชุมชนที่แปด อยู่ป่าดงลาดุด เป็นเขตอำเภอเมืองช่วยกันดูแลไว้ พันธุ์ไม้มีหลากหลาย มีฝรั่งป่า ข่า ช้างน้าว ป่าที่เก้า ป่าดงสิญู ต.โกคำ อำนาจเจริญที่มิวิจัยไปค้นคว้าเกี่ยวกับแมลง มีผีเสื้อ แมงแครง หอยเตี๋ย มดแดง แมงป่อง ป่าที่สิบ ป่าเฉลิมพระเกียรติ นะแม่ป่า คิมห้วยม่วง ต.เสนางคณิศม ยังมีป่าหลงเหลือถึงลูกหลานมาจนถึงทุกวันนี้ยังเหลือไม้ไว้ศึกษาค้นคว้า ยังมีต้นไม้ยูง รากต้นยูง เศษเล็กเศษน้อย ขนไปหมดจนไม่เหลือเจ้าเอ๋ย.....

โอโยนอ.....ท่านผู้ฟังทั้งหลาย ตอนนี้ได้หันมาป่าชานุมาน คำเขื่อนแก้วมีป่าเหมือนกับป่าอื่น ป่าแหลคำเขื่อนแก้ว เป็นดินทราย ดินไม่มีปุ๋ย อินทรีย์วัตถุในดินมีน้อย ภูเขาขี้ฝอย ป่าขี้หนูป่าขี้ตู่ ต้นคันโช ต้นพอกเตี้ย ก็ยังพอมีแต่ก็ไม่มาก กระต่ายลงมากินหญ้า แต่ก็น้อยมาก ป่าที่ 12 ป่าดงก้อก อยู่ตำบลไม้กลอน ต. พนา ให้จำไว้ด้วย ถ้าใครสนใจให้พาไปดู ไปชิมลูกเตี๋ยไก่เห็ดโคหมจจริง ๆ ก็นับลวกดอกกระเจียว ไปถึงเลี้ยวซ้าย

อย่าลืมนชื่อตัวแทนป่าพอบุญโฮม สุรสัทธิ ทุกคนคงจำได้ พ่อลือชัย ทบวงศิลป์อย่าลืมนพ่อประสงค์ เหล่ามั้ง ร่วมกันพัฒนาป่า คนต่อมาจำหน้าไว้อย่าลืมน แม่วิภาดา ลูกบ้านป่า พ่อพิทักษ์ สุขกุล คนที่ 5 สุดท้ายอย่าลืมน มองเห็นฟ้ามีดครีมีอย่าได้ตกใจ อาจารย์สลัดได้เขียนกลอนไว้ฉันจะเก็บเอาไว้ สาวภูไทลูกบ้านป่า สาวชานุมานคนไม่สวย พระอย่าตำหนิ อย่าเบียดเบียนอย่าเกลียด เจ้าเอ๋ย.....

เพลงทุกเพลงที่แต่งขึ้นมาทำให้ทุกป่าและผู้ทีสนใจที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ได้ทราบถึงประโยชน์ สรรพคุณ ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสัตว์ป่า และการนำไปใช้ประโยชน์ได้ตีมากขึ้น ทำให้รู้สึกทวงแหวนทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองถามตัวเองว่า **จะบอกได้อย่างไร เกิดจิตสำนึกขึ้นในใจของคนขึ้นมาแล้ว คำตอบแรกอยู่ที่เนื้อเพลง ที่บอกเรื่องราวของอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของป่าชุมชน ที่ปิดท้ายด้วยความมุ่งมั่นในการทำงานสนองพระราชดำริเพื่ออนุรักษ์พันธุกรรมพืช คำตอบที่สองอยู่ที่การแสดงความเป็นตัวตน เพื่อการจัดการป่าชุมชนแต่ละแห่ง โดยการศึกษาสัญลักษณ์ขึ้นมา และตราสัญลักษณ์ทั้ง 12 นั้น จะร่วมกันทำงานเป็นเครือข่าย เพื่อทำสิ่งที่แสดงไว้ในบทกลอนตลอดไป**

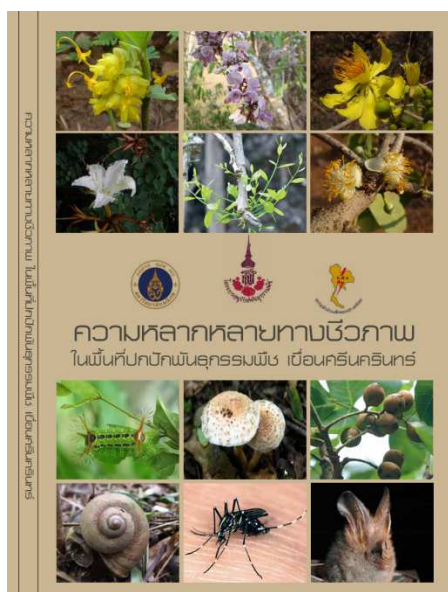
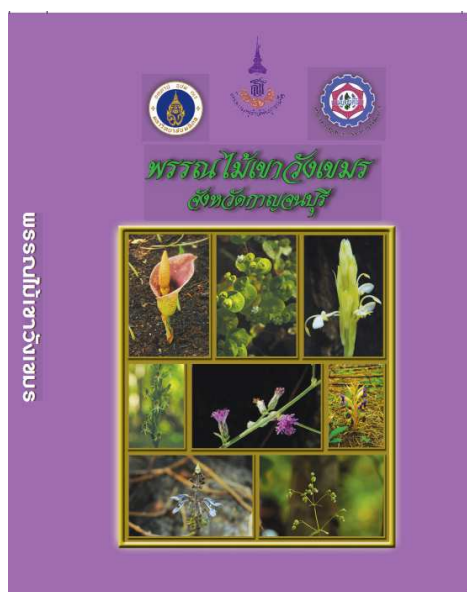
หนังสือสร้างคน หรือ คนสร้างหนังสือ

โดย คณะนักวิจัยและเครือข่ายปทุมชน อำนาจเจริญ

หนังสือ คือ สิ่งพิมพ์หลากหลายรูปแบบที่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ สติปัญญา ความสนใจ และความฉลาดรอบรู้ ของผู้เขียน การทำหนังสือเป็นศิลปะที่ต้องนำเนื้อหา มารวมกับลักษณะเฉพาะตัว และรูปแบบที่เป็นทางการของหนังสือเล่มนั้น โดยอาศัยการออกแบบ และการจัดวางลำดับขององค์ประกอบต่างๆ ของหนังสือให้กลมกลืน สอดคล้องกัน จึงจะได้หนังสือดีๆ ขึ้นมาเล่มหนึ่ง

กรณีเขียนเองคนเดียวไม่ยากนัก แต่ถ้าคนเขียนมีหลายคน ไปหาคนที่รู้เรื่องมารวมกันก่อน ชวนกันหาเรื่อง ว่าเนื้อหาคือเรื่องอะไร ใครสมัครใจรับผิดชอบในการเขียนเนื้อหาแบบไหน เขียนในสไตล์ใด มาตกลงและกำหนดจำนวนหน้าของเนื้อหาในแต่ละส่วนให้ดี ครอบรวมรูปภาพประกอบไปด้วยรูปแบบการเขียนจะใช้แบบไหน ถ้าเป็นหนังสือวิชาการ ตรงนี้ก็ต้องชัดเจน เป็นไปตามมาตรฐาน จากนั้นก็แยกย้ายกันไปทำหน้าที่ตามที่ตกลงกันไว้ หายกันไปสักกระยะหนึ่งก็จะนัดมาพบกัน เอางานที่เขียนไว้มาส่งให้ผู้อื่นเขียนทุกคนได้ช่วยกันตรวจดูความเรียบร้อย โดยการนำต้นฉบับเหล่านั้นเปิดผ่านเครือข่ายขึ้นจอในห้องประชุม และใครต้องการแก้ไขตรงไหนหลังจากที่ได้ดูต้นฉบับของกันและกันแล้ว ก็จะเสนอขึ้นมาได้ทุกแห่งทุกมุม แล้วจะมีคนรวมผลจากการประชุมไปแก้ไข เป็นร่างของต้นฉบับหนังสือขึ้นมา ดูหน้าตา โหงวเฮ้ง รูปพรรณ สัณฐานแล้ว ก็จะไปคุยกับโรงพิมพ์ เพื่อให้บอกกลับมามีว่า จะทำคลอดหนังสือเล่มนี้ ต้องใช้เงินทำอะไร หลักการทั่วไปก็คือทำมาก จ่ายน้อย ทำน้อย จ่ายมาก พอรู้ราคาแล้ว รู้แผน และระยะเวลาในการผลิตให้เสร็จอย่างสมบูรณ์แล้วก็ต้องไปจัดเตรียมงบประมาณ มาใช้จ่ายเป็นค่าหมอกทำคลอด ซึ่งห้องคลอดแต่ละที่จะมีราคาไม่เท่ากัน ผู้ไปฝากท้อง มีสิทธิ์ทำอัลตราซาวด์ 1 หรือ 2 ครั้ง แล้วแต่ตกลงกัน เป็นการตรวจดูต้นฉบับให้แน่ใจว่าทุกอย่างถูกต้อง ไม่ผิดพลาดไปจากที่ควรจะเป็น จากนั้นส่งไปห้องทำคลอด ซึ่งเป็นการนำต้นฉบับเข้าแท่นพิมพ์ ถ้าไม่มีอะไรผิดปกติ ก็จะได้หนังสือพร้อม ISBN เหมือนได้ชื่อ และเลขบัตรประชาชน

ในช่วงปี 2555-2556 จะมีหนังสือคลอดออกมา 2 เล่ม ได้แก่ หนังสือพรรณไม้เขาวังเขมร และหนังสือความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช เขื่อนศรีนครินทร์ ทั้ง 2 เล่มนี้เกิดมาจากโรงพิมพ์ชนิด

แต่มีหนังสือที่น่าสนใจอีก 3 เล่ม มาจากงานของเยาวชน ที่จังหวัดอำนาจเจริญทำหนังสือส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของตนเอง เป็นการทำงานที่ต้องการนำเสนอความคิด ด้วยความตั้งใจที่ดี เป็นหนังสือที่ทำคลอดโดยหมอดำแย ก็เนื่องมาจาก ผู้อยู่เบื้องหลังของการทำหนังสือทั้ง 3 เล่มนี้ เป็นผู้คนที่อยู่ในชุมชนทั้งสิ้น เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ราษฎรชุมชน กลุ่มเด็กนักเรียนรุ่นพี่ รุ่นน้อง เป็นต้น เรียกว่า หนังสือสร้างคน เพราะว่าเยาวชนต้องหาข้อมูลมาใช้เขียนหนังสือ โดยออกไปสำรวจป่าชุมชนพร้อมกับราษฎรชาวบ้าน เด็กต้องรู้วิธี สอบถาม และบันทึกข้อมูลจากการเดินสำรวจพันธุ์ไม้ในป่า และต้องไปอ่าน ค้นคว้า ต้องนำข้อมูลที่ตรวจทานแล้วว่าถูกต้อง ไปเรียบเรียง เนื้อหา ถ้อยความให้ดี ทั้งนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ครอบครัวยุ วัยเรียน และคนในชุมชนถ้าเด็กๆ ได้ฝึกจนเป็นนิสัย ก็จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เกิดนักคิด นักประดิษฐ์มากขึ้น มีนักคิด นักจินตนาการเพื่อสนองตอบสังคมแห่งการเรียนรู้ นี่คือนักหนังสือสร้างคนและเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2556 ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มอบรางวัลให้ หนังสือสำหรับเยาวชนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

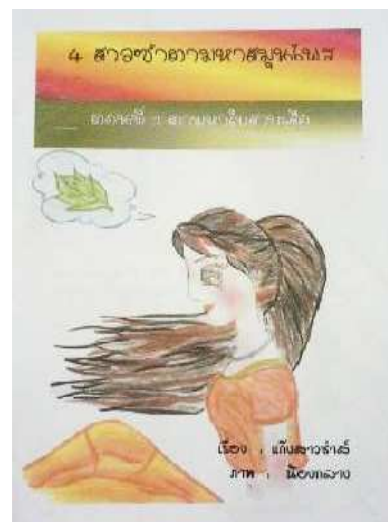
รางวัลที่ 1. กลุ่มเยาวชน ปาเฉลิมพระเกียรติ ตำบลเสนางคนิคม อำเภอเสนางคนิคม ชื่อ หนังสือ ปทุมชนเฉลิมพระเกียรติ "คิมช่วยม่วง"

รางวัลที่ 2. กลุ่มเยาวชน ปาโคกป่าใหญ่ ตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง ชื่อหนังสือ พืชสมุนไพร แห่งป่าโคกป่าใหญ่

รางวัลที่ 3. กลุ่มเยาวชน ปาภูพนมตี ตำบลหนองไฮ อำเภอเสนางคนิคม ชื่อหนังสือ 4 สาวซ่าตามหาสมุนไพร ตอนที่ 1 ตามหาใบสาบเสือ

และ รางวัลชมเชย กลุ่มเยาวชน ปาโคกโสภโศกใหญ่ ตำบลจานลาน อำเภอพนม ชื่อหนังสือ นิทานเรื่อง สองสาวน้อยนักสำรวจ

ไม่ว่าจะเป็นคนสร้างหนังสือ โดยอาชีพ เช่นนักวิจัยของมหาวิทยาลัยมหิดล ตามที่ ยกตัวอย่างมา หรือ หนังสือสร้างคน โดยกลุ่มเยาวชน ของจังหวัดอำนาจเจริญ สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการบวนการทำหนังสือ จะก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกกับผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตหนังสือ ทั้งสิ้นในแง่มุมมองที่แตกต่างกันไป แต่ที่แน่ๆ คือ กระบวนการทำหนังสือนี้เอง ส่งเสริมให้เกิดการอ่าน หนังสือแบบมีอาชีพเกิดขึ้นอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน โดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว เพราะฉะนั้น มาช่วยกันสร้างหนังสือและช่วยกันสร้างคน ด้วยการอ่านหนังสือกันเถิด

ตราสัญลักษณ์ป่าชุมชนทั้ง 12 แห่ง ของจังหวัดอำนาจเจริญ

